

AZ IFJÚSÁG ELŐKÉSZÍTÉSE A KATONAI SZOLGÁLATRA KÜLFÖLDÖN.

A HONVÉDELMI MINISZTERIUM DIJÁVAL
KITÖNTETETT PÁLYAMŰ.

ÍRTA:

MIKLÓSSY ISTVÁN
áll. főgimn. tanár. népf. százados.

BUDAPEST, 1918.
A „KATONÁS NEVELÉS” SZERKESZTŐSÉGÉNEK
KIADVÁNYA.

ELŐSZÓ.

Jelen kis pályamunkámat közvetlenül a világa háború kitörése előtt írtam meg, illetőleg nyújtottam be, az akkori honvédelmi miniszter úrnak.

Hogy munkám eleddig napvilágot nem láthatott, az természetes. Hiszen a világégésre természetszerűen szunnyadt el hirtelenül, nálunk is, egyebütt is, az ifjúság katonai előkészítésének nagyarányúvá megnövekedett ugye. A háború elején ugyanis, az iskoláknak és egyesületeknek juttatott katonai fegyverek nagyrészt bevonattak; a katonai előkészítést végző tanítók, tanárok és tisztek pedig, a haza szolgálatába állottaik. így, célja sem lehetett munkám akkori kinyomatásának.

Manap azonban, amikor Isten segítségével immár derengeni kezd és az illetékes körök az egész vonalon, minden intézményünk körében, a háború utáni teendők felől gondolkodhatnak, számíthatok reá, hogy munkám iskoláink, sportegyesületeink és a katonai körök egyrészeinek figyelmet is lekötheti. Hiszen munkám, egy minden nemzet körében életrekelt, fejlődésben álló, ifjúsági mozgalmat tárgyal és tárgyalásaim éppen a jövő teendőire való tekintetből szolgáltatnak útmutatást.

Az ifjúság katonai előképzése ügyének, nem egy államban régi, történelmi múltja van. — És mégis, az ügynek a legutolsó évtizedben történt általános felledülése ellenére, sehol, egy nemzet körében sincs olyan monográfia, amely Összefoglaló képet adna e mozgalomtól. Ezen oknál fogva, némi történelmi értéket is tulajdoníthatok munkámnak.

Hibái és gyengéi mellett azonban, munkám fő

erőssége talán az, hogy összehasonlító munkálat lévén, lehetővé teszi a magyar ifjúság jövőbeli katonai előkészítésének mikéntjét, elveit, célját, módszerét határozott és az eddiginél kikristályosodottabb mederbe terelni.

Munkám, egyben fegyver lehet, azon nemzetrontó, szabadkőműves és szabadgondolkodó demagógia ellen, amely a háborút megelőző években, ép úgy, mint a külföldön, nálunk is, mind nagyobb mértékben hallatta antimilitarista szavát. – Ha a demagógia látni fogja, hogy a legkülönbözőbb nemzeti társadalmak versengve igyekeztek ifjúságuk lelkét, eszét, szívét a hadsereg, a nemzetvédelem ügyéhez közelebb vinni, úgy a tényekkel szemben maga sem hiheti ezentúl komolyan, hogy a nemzeti erő gyengítésére irányuló eszmék és törekvéseik, a nemzeti biztonság és erő fokozását célzó határozott, nemzeti törekvésekkel szemben, érvényesülhetnek. – A tényeknek ellentmondó, ilyen irányú további ténykedésük csakis az üres szószátyárkodás színében tüntethetné fel őket.

Egy harmadik szempontom az volt, hogy a munkámban foglalt párhuzamok révén, talán azon tényezőket is sikerül a magyar ifjúság katonás nevelésének szükséges dédelgetése felől meggyőznöm, akik eddig, az üggyel szemben, hideg és megnemértő, részvétlen tartózkodásba burkolóztak. Főleg azokra a törvényhatósági, tényezőkre gondolok, akik az iskolába nem járó ifjúságnak katonás nevelésére elsősorban hivatvák. – Franciaországban a megyefőnökök növelték nagyra az ifjúság katonai előképzésének nemzeti ügyét. Miért ne lehetne nálunk is hasonló úton, hasonló eredményeket elérni?

Teljes tudatában vagyok annak, hogy szerény és kezdetleges munkámnak nem egy fogyatékosága, gyengéje van. – Ezeket a hiányokat részben, az útjelző példa teljes hiánya, részben pedig az anyaggyűjtés nagy nehézsége menti némileg.

Az anyaggyűjtés nehézségét, egy kitűnő folyóira-

tunk csökkentette nagyon is számottevően. A „Katonás Nevelés” című folyóirat ugyanis, programmszerűen közölte, külföldi katonai szaklapok nyomán, azon cikkek egész sorozatát, amelyek egy-egy külföldi állam ifjúságának katonai előképzéséről szólnak. – Nagyrészt, ezen folyóiratunk tette csak lehetővé, munkám adatainak összegyűjtését és összeolvasztását.

Az ide vágó cikkeket névtelenül közölte évek során át egy az orosz harctéren hősi halált halt, lánglelkű magyar katona, sárói *Szabó Lajos*, m. kir. honvéd alezredes. Munkámban, szerény keretekben, főleg az ő, régen megkezdett, kiváló munkásságára támaszkodtam; azt felkutatót adatsoraimmal kiegészítettem.

Az ő buzdítására állítottam össze kis pályamunkámat. Emlékének emelek itt, szerény és szeretetreméltó egyéniségéhez mért, szerény emlékkövet.

Az ő nagyarányú munkássága révén, a „Katonás Nevelés”, messze túlszárnyalja a katonai körökben elsőrangúnak tartott „Schweizerische Monatschrift für Offiziere aller Waffen” című folyóiratot is, amely pedig szintén programmszerűen foglalkozik az ifjúság katonai előképzésének ügyével.

Számos forrásomra támaszkodva, nem bőbeszédűségre törekedtem. A felesleges részletezést mindenütt el is hagytam, ahol az ügyre vonatkozó elvi megállapodásokra fektethettem a fősúlyt. – Ezért vettem át forrásaimból, sok helyütt, a legjellemzőbb tényállítást- szóról-szóra. Főtörekvésem az izolált és szétszórt adathalmazak egymásmellé állítása, lehető egybeolvasztása volt.

Itt-ott, az ügy történeti fejlődésének részletesebb vázolásával azt a tényt óhajtottam kiemelni, hogy kérdésünk korántsem felesleges, káros, új és gyökértelen modern kérdés – amint azt nálunk, szabadkőműves és szabadgondolkodó körök hirdetik¹⁾ –, hanem, olyan

¹⁾ Lásd „Az I. Magy. Orsz. Testnevelésügyi Főjelentés” 30. és 31- oldalát. Továbbá a „Világ” és „Új Korszak” igen sok

régi és a népek történelmi életéből fakadó, nemzeti ügy, amelynek több nemzet körében régi, fényes múltja van.

Sajnálattal kell megemlítenem, hogy több állam, katonai előképzésére vonatkozóan, csak igen kevés adatot találtam. Ezekre nézve úgy közöltem az ismertetéseket, amint éppen rájuk bukkantam.

Adataim összegyűjtése és egymásmellé állítása óta, a nemzetek egész sorával harcba állunk. Mi sem természetesebb ilyen körülmények között, hogy négy esztendőn át szunnyadó munkám több részletét át kellett dolgoznom. Főszempontom és célom azonban az, hogy a különböző államok ifjúságának katonai szolgálatra való előkészítését, *a tanulság és tennivalók* szempontjából párhuzamba állítsam, így is teljes érvényben maradt.

Azt a körülményt tekintve, hogy a világháború folyamán, a munkámban tárgyalt ifjúsági mozgalom mindenütt szünetelt; és azt tekintve, hogy a világháború kezdetéig, a rendelkezésemre álló forrásokat mind feldolgoztam, – abban a tudatban bocsájtom útjára munkámat, hogy államonként, az ügy legújabb állásáról tájékoztató képet nyújt.

Álljon munkám a jövőbeli magyar ifjúság helyes irányításának, kiépítendő nemzeti ifjúsági mozgalmunk szolgálatára!

Budapest, 1918. május havában.

számát. Úgyszintén a szabadkőművesség hivatalos orgánumának (Kelet), különösen 1910. november 15-iki számát.

Franciaország.

A hagyományoktól eltekintve, az első pozitív történeti nyom, amely Franciaországban ügyünk gyökereihez vezet, VI. Lajos uralkodása idejéből való (1108-1137). Történelmi adatunk van rá, hogy a „Párisi nyilazók királyi százada” VI. Lajos dédelgetett kedvence volt. V. Károly buzdítására pedig olyan egyesületek alakultak, amelyek a fegyverkezelés mellett, a test nevelésével foglalkoztak. Arra is van adatunk, hogy az ilyen egyesületek már I. Henrik uralkodása előtt (1547-49), ünnepélyek keretében rendezett lövőversenyeket tartottak. Sőt, a lövészegyesületeknek mai értelemben vett szövetségére is nagyon korán bukkanunk rá. Ezen egyesületeknek első szövetkezése 1439-ben történt.

A későbbi idők folyamából is tudjuk, hogy 1775-ben a „Király és haza” érdekeit megvédelmezendő, 46 ilyen testület szövetségé alakult. A szövetkezett testületek még ebben az évben határozták el, hogy szövetségükbe csak olyan előkelő és derék polgárokat vesznek fel, akik a katonai tudás és erény terjesztését hazafias kötelességnek ismerik el.

Csak az ilyen történelmi perspektíva teszi érthetővé, hogy éppen a francia forradalom kelti fel, a francia nemzet köréből, az első és igazi „néphadsereget”. Úgy áll a dolog, hogy a francia nép történelmi életének fejlődésével, mind jobban és jobban domborodott ki az a nemzeti gondolat, hogy a nép jóléte, a haza felvirágzása, sorsa, a védőerő egységes és hatalmas arányú szervezettségének függvénye. Határozottan konstatálható, hogy ezen jőzön belátásra valló, hatalmas nemzeti gon-

dolatot, a francia nép folyton fejlődő, növekvő történeti érzéke hívta életre. Csak a francia nép, az egész francia nemzet határtalan lelkesedése tette lehetővé, hogy a nagy forradalom idejére, az eleddig 170.000 emberből álló „királyi hadsereg” egy csapásra, máról-holnapra,, egy milliónyi létszámra emelkedett (1794). A „réquisition générale permanente” tehát pompásan működött. Amikorra a fiatal köztársaságot az osztrák és porosz hadak fenyegették és veszélyeztették, hirtelenül, valóban máról-holnapra. fegyverben állott az egy millió lelket számláló francia „néphadsereg”. És ez, a túlnyomóan ifjakkból elővársolt sereg csodákat művelt. Már 1799-ben írhatta róla *Bemer*, Betrachtungen über Kriegskunst című művében, hogy: „A franciák borzalmas háborúi sorából, egy hasznosítható igazság csillan ki; ez az, hogy a katonák kiképzése, személyes bátorság és kiváló tisztikar esetén, nagyon hamar véghezvihető”. Majd más helyütt mondja, hogy: „Gép legyőzheti a gépet; ahol azonban egy nemzet lelke ébred fel, ott mindnyájuk fölött a győzelem lebeg.”²⁾ És tényleg a francia nemzet lelke vitte a *honvédő francia polgárokat*^ (mert hiszen nem voltak mai értelemben vett kiképzett katonák), dicsőségről-dicsőségre. Az ifjú honvédő polgárok katonai előképzését a francia nemzet lelkesedése, a francia nemzet „felébredt lelke” varázsütésre végezte el.

Úgy gondolom, hogy az „ifjú honvédő polgárok ügye” 1794-ben utolérhetetlen magasságban, tetőpontra állott. Amit ezen dologban 1794. óta úgy Franciaországban, mint egyebütt is tettek, az nem egyéb, mint lassú haladás azon eszményi cél felé, melyet teljes mértékben megvalósítani, a francia nemzet „lelkének” is, csak egyszer és úgyszólván csak egy történelmi pillanatra adatott.

Az ifjú polgárokból alakult néphadsereg csodálatraméltó fegyvertényei után csakhamar a hanyatlás

²⁾ Lásd: Erziehung zur Wehrpflicht, Oberst K. *Fisch*. 57. o.

korszaka köszöntött rá a francia „honvédő polgárok” ténykedéseire. Nagy Napoleon uralkodása utolsó évében, már szükségesnek látja a célbalövés tanítását hangoztatni. Sőt Junot tábornagyot megbízta a honvédelmi célok szolgálatában álló, polgári lövészegezesületek megszervezésével is. Junot tábornagy tervezete azonban soha sem valósult meg. Napoleon bukása, után más célok, más tervek – sajnos, nem éppen a legelőnyösebbek – tolultak az ifjúság katonás nevelésének istápolói elé.

Az első jel erre nézve, egy *Amoros* nevű spanyol ezredesnek, *Manuel d'éducation physique* című könyve volt, amelyben Pestalozzi és Spies nevelési elveire támaszkodva, „tudományos alapon” fejt ki testnevelésügyi rendszerét. Hosszú évtizedeken át, a benne lefektetett elvek ólomsúllyal neheztedek rá a francia tornaügyre. Franciaországban is a „német rendszerű tornázás”-sal jelölt szertornázást, az *Amoros* híres könyve növelte nagyra. Ez az általánosan követett testnevelési mód pedig, természetszerűen és hosszú ideig akadályos és megbénítója volt annak a testnevelési elvnek is, amelyet az ifjúság katonás nevelésének barátai újabban, minden államban, egyaránt hangoztatnak.

Az *Amoros* elveivel szemben ma meggyőződéssel hangoztatja mindenki, aki hazája javára lelkéből óhajtja az „edzettebb”, a „munkabíróbb”, a „jellemesebb” ifjúságot, hogy: a modern testnevelési rendszereknek, a test és a testi ügyességek fejlesztése mellett, kiválóan jellemnevelőeknek is kell lenniök. Ezt az elvet tartják szem előtt, ezt követik majdnem minden államban, azon férfiak, akik az ifjúság katonás előképzését, a modern testnevelési keretekbe óhajtják belekapcsolni. És tényleg, az a testnevelési rendszer, amelyet az ifjúság katonás nevelésének barátai tettek magukévá, a test- és jellemfejlesztő szempontokat egyaránt tartalmazza. A franciák, az *Amoros* rendszerével szemben, az ilyen irányú testnevelési rendszerek kiépítésén, már a 70-es években próbálkoztak. Amidőn 1870 után, a harmadik köztársas-

ság újra a legtágabb értelemben vett „néphadsereget” akarta talpraállítani, akkor, – a hosszú stagnálás, sőt visszafejlődés után – természetszerűen ütötte fel ismét fejét az ifjúság katonás nevelésének kérdése és ezzel a helyes irányú testnevelés ügye. Az 1870-71-ik évi háborúban már meglehetősen sok olyan önkéntes, népfölkelő csapat vett részt, amelyek a polgári lövészegyesületek tagjaiból rekrutálódtak. Ezen időpont után inár tömegesen alakultak meg az olyan egyesületek, amelyek egész határozottsággal „a honvédelmi szervezet erősítését” tűzték ki célul.

Az 1880-iki iskolai törvény alapján kötelezővé válik az iskolákban a rendszeres tornaoktatás és némely katonai gyakorlat tanítása. Paul Best, a Giambetta-kormány közoktatásügyi minisztere, (1881. nov. - 1882. január) hangosan követeli az iskolai ifjúság katonai előképzését. Ezt az ügyet a „legégetőbbnek”, a „legfontosabbnak” mondja. Majd hangoztatja, hogy a többé-kevésbé önző polgári erényt, az önzetlen „állampolgári” erényig kell fokozni és nemesíteni. Szerinte ezt csak a hazafias polgári és katonai nevelés egyesítése, összeolvastása révén érhetni el.

Utódja, Jules Ferry, teljesen hasonló értelemben nyilatkozik. Az ő 1882-iki iskolai törvénye valamelyest közelebb hozza az iskolát az ifjúság katonai előképzésének ügyéhez. Billot hadügyminiszter az 1881-ben alakult *iskolai zászlóalj* (Bataillons scolaires) élére, illetve oktatására egy-egy tisztet (Instructeur en chef) és több altisztet (Instructeurs adjoints) rendel. Az ifjakat orvosok vizsgálták meg; vizsgálatot állottak, zászlót kaptak, tizennégyéves koruktól kezdve lövőgyakorlatokon vehettek részt . . .

Az iskolai zászlóaljok mellett egyre növekedett a lövész- és tornaegyesületek száma is, olyannyira, hogy a hadügyminiszter 1885-ben kiadta ezen egyesületek egységes irányú megszervezésére és tevékenységére vonatkozó első utasításait. A francia belügyminiszter is,

az ifjúság katonás nevelését támogató és fejlesztő egyesületek megalakítására vonatkozóan, 1885-ben körrendeletben utasítja és buzdítja a megyefőnököket.

Ilyen körülmények közt, látva a közoktatásügyi, a hadügyi, a belügyi minisztereknek egymást támogató, lelkes munkáját, természetesnek kell tartanunk, hogy az 1884-ben megtartott első „nemzeti lövőversenyt” a többi is követte. Az 1885-ben alapított „Francia lövészegyesületek szövetsége” kötelékébe 1886-ban 61, 1887-ben 125, 1902-ben 607 egyesület tartozott, 112.114 taggal. Ezen lövészegyesületeken kívül pedig 1902-ben mintegy 700 tornaegyesület foglalkozott a francia ifjúság katonás nevelésével. Az ügy fejlődésének méreteire vonatkozóan megemlíthjük még, hogy Franciaországban manap 6000-nél jóval több olyan egyesület virágzik, amelyek közvetlenül, vagy közvetve, az ifjúság katonai előképzésének szolgálatában állanak.

Az 1889-iki véderő-törvény 85-ik szakasza kimondja, hogy: „külön törvény határozza majd meg”:

1. a torna- és katonai gyakorlatok kötelező tanítását minden nép- és középiskolában;

2. a 17–20 éves ifjak katonai kiképzésének szervezetét.

És ámbár, ez a megígért törvény mindmáig megalakotva nincs, mindamellett, a közoktatásügyi kormány egyetértve a hadügyminiszterrel, rendeleti úton odáig fejlesztette a tanulóifjúság katonai előképzését, hogy 1889-ben a főiskolai ifjak, 1892-ben a középiskolai ifjúság, 1895-ben pedig az elemi iskolai ifjúság számára, évenként megtartandó lövőversenyt rendszersített.³⁾ Majd 1892-ben a hadügyminiszter adja ki a lövész- és tornaügy szervezésére és irányítására vonatkozó újabb

³⁾ Már 1893-ban toldatta hozzá a közoktatásügyi miniszter az elemi iskolák tanítástervéhez, a torna- és katonai gyakorlatok tanításáról szóló fejezethez a 10 évnél idősebb növendékek számára, a célbalövésre vonatkozó utasításokat.

utasítását⁴⁾ (az első 1885-ben jelent meg). Ez, az egyesületek szervezésére, a lövőversenyek rendezésére, a lövészdíjak kiutalására, a hadi puskáknak katonai részről való kölcsönadására nézve tartalmaz útbaigazításokat.

Nevezetes szerepet játszik az ügy történetében az 1905-ös év. Ekkor áll az *École normale de gymnastique et d'escrime* élére, *Coste* alezredes, aki *L'éducation physique en France* című, hírneves művével hadat üzent az *Amoros* „németes” tornarendszer maradványainak. Művének hatásaként, 1910-ben a hadseregre nézve érvénybe lép a *Reglement d'éducation physique*, amely új korszakot jelent a hadsereg tornaügyében.

Nagyon természetes, hogy a *Coste* irányítása az iskola tornaügyére is a legüdvösebben hatott ki és így működése az ifjúság katonai előképzésére is haszonnal járt.

De más szempontból is fontos ügyünk történetében az 1905-ös év. Az 1905. márc. 21-én kelt új véderő-törvény ugyanis, tekintettel a katonai szolgálati időnek két évre való leszállítására – mintegy pótlás és kiegészítésként – egyben gondoskodni kíván az ifjúság katonai előképzéséről, hazafias, katonás szellemének intenzívebb fejlesztéséről. Ezért hangsúlyozza ez a törvény is, hogy „külön törvényben történik majd intézkedés a 17-20 éves ifjak katonai kiképzésének szervezésére és az oktatók kijelölésének módjára nézve.”

Ma úgy áll a dolog, hogy belé ment már a francia nép tudatába, hogy ez az ügy elsőrangú nemzeti ügy. Ezt bizonyítja az a körülmény is, hogy 1907-ben a katonai szolgálatra előkészítő egyesületek „*Union des sociétés de préparation militaire de France*” néven, szövetséget alakítottak, amelynek kebelébe már mintegy 1300 egyesület tartozik, jóval több, mint 300.000 taggal.⁵⁾ Hogy pedig ez a szövetség valóban a legszorosabb érte-

⁴⁾ Instruction ministerielle, du 29 avril 1892, sur l'organisation et le fonctionnement de sociétés de tir de gymnastique.

⁵⁾ Ezen egyesületek egy része gyalogszolgálatra, kisebb részük lovas-, illetve tüzérszolgálatra készíti elő az ifjakat.

lemben vett nemzeti célt. szolgálja, azt az a felhívása is bizonyítja, amelyet az 1912-ik év elején bocsátott ki. A felhívás így kezdődik:

„A jó polgárokhoz! Parancsoló kötelességre hívjuk fel figyelmüket: meg kell akadályozni a francia energia megfogyatkozását. Az egységes francia nemzetnek erkölcsi ereje biztosítja napjainkban békénket és tekintélyünket. Ma biztosságban vagyunk; *de mi történhetik holnap?*”
 íme, tehát a „holnapra” készíti elő a szövetség a francia ifjak százezreit!

Tulajdonképpen úgy áll a dolog, hogy a többé-kevésbé azonos célt szolgáló egyesületek több szövetségbe tömörültek. A fenti szövetségen kívül még a következők virágoznak:

A lövészegyesületek szövetsége. Kebelében van 2000 egyesület, ugyancsak 300.000 taggal. Ehhez a szövetséghez csatlakozott 3000 elemi iskola, 166 középtanoda és 90 főiskola.

A tornaegyesületek szövetsége, 1100 egyesülettel. A legutóbb említett két szövetségben elég nagy szerepet játszik ugyan az ifjúság katonás nevelése, ámbár ez a nevelés eléggé messze marad lattól, amelyet a *kizárólag* erre a célra alakult *Union des sociétés de préparation militaire de France* nyújt az ifjaknak.

Meg kell még említenünk a *L'Association federative de préparation des armes à cheval* című szövetséget, mely a katonai lovas-szolgálatra készíti elő az ifjakat.⁶⁾ Ezen egyesületek részint a mindenrangú és rendű tanuló ifjúságnak, részint pedig a földművelő és iparral foglalkozó ifjaknak nyújtanak katonai előképzést. Hogy ez az előképzés a különböző iskolákban lévő tanuló ifjúság körében, továbbá az iskolába nem járó ifjak egyesületeiben milyen módon, milyen céllal, milyen esz-

⁶⁾ Lásd: Vierteljahrshefte für Truppenführung und Heereskunde. Herausgegeben vom grossen Generalstabe. VII. 1910. II-ik füzet, Berlin.

közökkel történik, azt az alábbi, kivonatossan közölt, irányító és szabályozó kormányrendeletek mutatják.

A francia közoktatásügyi (miniszternek 1907. márc. 18-án kibocsájtott körrendelete, *a tanítóképző intézetek* számára megállapítja, hogy a lövőgyakorlatok Flóbertkarabéllyal kis távolságra, továbbá hadipuskával kis- és nagy távolságra (szoba-, illetve éles-tölténnyel) történhetik. A gyakorlatok első neme, a „la Française” rendszerű karabéllyal végzendő. A rendelet elvárja „minden iskola igazgatójától”, hogy amennyiben ezen lövőgyakorlatok még rendszeresítve nem volnának, „ez a sajnálatos hiány rövid időn belül pótolassék”. „Az ország érdeke” kívánja meg, hogy az iskolai és egyéb lövőegyesületek megsokasodjanak. Utal arra, hogy a tanítójelölteknek – jövő hivatásukat tekintve – már a képezdékben kell a fegyverfogások ügyességeit elsajátítaniuk. Közli a rendelet, hogy a közoktatásügyi miniszter a hadügyminiszterrel egyetértőleg, elfogadta egy delegált bizottság javaslatait,⁷⁾ amelyek „valamennyi tanítóképző intézetben” lehetővé teszik az élestölténnyel való célbalövést. A céllövészetnek az iskolákba való bevezetésére nézve, az illetékes parancsnokló tábornok juttatja a segédkezést.⁸⁾ A helyőrségekben elhelyezett tanítóképzőknek legalább 15 éves növendékei évenként 50 szobatöltényre (gyutacstöltény) tarthatnak

⁷⁾ Ezt a bizottságot *Fallières* köztársasági elnök küldte ki. Az általa elkészített javaslat alapján a kormány törvényjavaslatot készített, amelyet a köztársaság elnöke 1908. június h.6 5-én a képviselőház elé terjesztett. A törvényjavaslat kimondja, hogy minden éptestű ifjú, besoroztatása előtt, katonai szolgálatra köteles előkészülni. Ezen előkészülést támogatják a mindenrangú és rendű iskolák, továbbá a hadügyminisztertől elismert egyesületek. Közli továbbá a javaslat az előképzettséggel rendelkezők azon kedvezményeit, amelyeket katonai szolgálatuk idején igénybe vehetnek.

⁸⁾ Oktatókat rendel (tiszt és altisztek); lövőteret, hadipuskát, töltényt stb. utal ki az 1904. június 21-iki Útmutatás értelmében.

igényt. A nagy körültekintéssel kiválógatott katonai oktatók a „Lőutasítás” szempontjai szerint oktatják a célbalövést. Meghagyja a rendelet, hogy rendelkezései már az 1907-8. iskolai év kezdetétől fogva életbe lépjenek. E rendelkezések megvalósítása céljából szükséges – mondja a rendelet –, hogy a tanítóképzők ifjúsága a meglévő iskolai egyesületek mintájára, lövészegyesületeket alakítsanak, amely célra a minisztérium a rendelettel egyidejűleg alapszabálymintát is mellékel. Hangsúlyozza még, hogy az igazgatók „azonnal” szervezzék meg a lövészegyesületeket és lépjenek erre vonatkozóan érintkezésbe a területükre nézve illetékes, parancsnokló tábormokkal. Végül, határidőre (1907. dec. 1.-ig) jelentést kér a tanügyi kormány arra nézve, hogy rendelkezései milyen mértékben foganatosítottak.

A közoktatásügyi miniszternek a *liceumokra és kollégiumokra*⁸⁾ vonatkozó 1907. március 22-én kibocsátott körrendelete a következőket rendeli:

Az intézetek a helyőrség lövőterét és a csapatok céltábláit használhatják; oktatókat kapnak, úgyszintén szerelvényt, „fegyvert és lövészt. felhívja a rendelete a nevezett iskolák igazgatóit, hogy a meglévő utasítások szerint alakítsák meg a lövészegyesületeket. Kívánatosnak jelzi, hogy az ifjak évenként részt vegyenek a francia lövészegyesületek által számukra rendezett bajnoki versenyeken. *Nagy fontosságot tulajdonítok annak,*” – mondja – „*hogy a célbalövés tanítása minden nyilvános középiskolában rendszeresíttessék.*” A célbalövést az erre vonatkozó szabályzatok útmutatása szerint kell tanítani. Hangsúlyozza még a rendelet, hogy a hadügyminiszter a 15 évesnél idősebb tanulóknak, illetve az ilyenekből alakított egyesületeknek, a hadipuskával való célbalövést költség nélkül biztosítja. Ajánlatosnak mondja azonban a célbalövés tanítását a 10, illetőleg a 12 évesnél idősebb ifjakra nézve is. Ezek

⁸⁾ Ezen iskolák a mi középiskoláinknak felelnek meg.

természetesen kis távolságra lönek. Figyelmezteti a rendelet az igazgatókat, hogy a szervezést sürgősen kezdjék meg, „mert a célbalövés a tornának szükséges kiegészítése”. Egyben felhívja a figyelmet arra is, hogy a célbalövés tárgya annak a vizsgának, amellyel a tanulók katonai szolgálatuk idején – az 1905. március hó 21-iki új véderőtörvény alapján – a többféle kedvezményt biztosító „*brevet d'aptitude militaire*”-t¹⁰⁾ megszereshetik. Végül, határidőre szóló jelentést kér a rendelet arról, hogy az egyes iskolákban a katonai hatóságokkal egyetértésben, milyen intézkedések történtek az ügy kiépítésére vonatkozóan.

Az 1907. április 26-áról kelt kultuszminiszteri körrendelet a következőket rendeli a *nyilvános elemi népiskolák* számára:

A tanítók nyomatékosan szólíttatnak fel arra, hogy iskoláikban a kis távolságra való célbalövést tanítsák. Igyekezzenek kis iskolai lövészegyesületeket alakítani. A tanfelügyelők minden évben beszámítani kötelesek a kerületükben fennálló ilyen egyesületekről. Ha pedig valamely iskolában az ilyen egyesület még nem volna megszerveve, jelentésükben a gátló körülményeket is említsék fel. Az egyes, iskolák vegyenek részt a francia lövészegyletek által – az elemi iskolák számára évenként rendezett lövédbajnoki versenyen. A főispánok közölgjék a polgármesterekkel „*a kormánynak ama határozott óhaját*”, hogy a célbalövés tanítása, minden község iskolájában szerveztessék. A hadügyminiszter, törvényben biztosított jogánál fogva elengedi az ügy körül szorgoskodó tanítóknak egyik fegyvergyakorlatát. Ezen felül dicsérő oklevéllel tüntet ki minden ilyen tanítót, miért is utasítja a tanfelügyelőket, hogy a kiténtetésre érdemes tanítók névjegyzékét terjesszék fel. Ajánlja a rendelet, hogy a közérdek szempontja szerint az iskolai

¹⁰⁾ A *brevet d'aptitude* alapján járó kedvezményeket később ismertettjük.

egyesületekből „községi egyesületeket” alakítsanak, hogy így az iskolákból kikerült ifjak továbbra is benttartassanak ezen egyesületekben. Így aztán, a kellő előkészület tétán „a legkisebb községben” is szervezni lehetne és kellene a *brevet d'aptitude* megszerzésére szolgáló előkészítést, melynek révén a falusi ifjak is élveznék az 1905-iki törvény biztosította különböző kedvezményeket. Jelzi a rendelet, hogy a tanítók az összes felmerülő kérdések felől a francia lövészegyletek szövetsége által kiadott kézikönyvben (Manuel de tir scolaire de l'Union des Sociétés de tir de France)¹¹⁾ tájékozódást találhatnak; ez a könyv a hivatalos útmutatásokat tartalmazza. Még arra figyelmezteti a tanítókat, hogy amennyiben a célbalövés oktatása felől még sem volnának kellőleg tájékozva, úgy ebben az esetben, bizonyára találnak helységükben olyan eléggé művelt, kiszolgált altisztre, aki szívesen segédkeznék az ifjak katonai előképzésében. Végül ismételten hangsúlyozza a rendelet: „a nemzeti érdekű intézmény” gyors életbeléptetésének szükségességét, és azt, hogy a tanfelügyelők minden év december 1-ig jelentést tegyenek az ügynek az egyes iskolákban való állása felől.

Már az eddig közölt szempontokból és rendeletekből is nyilvánvaló, hogy a francia kormány, nemkülönben pedig a francia polgári és katonai társadalom nagy „nemzeti ügyet” lát az ifjúságnak katonai előképzésében. A katonai előképzést „a haza védelmére”, biztonságára való tekintetből tartják fontosnak, szükségesnek.

Egy kiváló német katonai író, gróf *Bothmer* mondja, *Jugend und Wehrkraft* című művében, hogy: „sehol sem dolgoznak a hadügyi és közoktatásügyi minisztérium, a tanítók és tisztek oly egyöntetűen, mint Franciaországban és amit a szükség itt megteremtett, azt más államokban is követni kellene, még mielőtt a szük-

²⁰⁾ Ezt a könyvet a közoktatásügyi kormány összesen 42,000 példányban ingyen küldötte meg minden tanítónak.

ség beköszönt. A franciáknak olyan eszközük van — mondja Bothmer — amely minden egyéb buzdítás és tanítás mellett, a leghathatósabban befolyásolja az egyesületek nevelő- és egyéb munkásságát; ez, a „*brevet d'aptitude*”, más szóval a katonai képesítő-bizonyítvány.”

Ez a bizonyítvány tulajdonképpen nem egyéb, mint ügyesen leplezett csalogató a katonai előkészítő egyesületekbe való belépésre.

Elvégre csak a nemzetek legjobbjai, csak az állampolgári kötelességekkel tisztában lévők, csak a közcélok előtt tartók tudják, hogy a nemzeti érdekek védelme, a legnemesebb honpolgári kötelesség. A nemzeteknek szellemileg és lelkileg silányabb rétegei, minden egyéb érdeket az egyéni érdek elé helyeznek. Az ilyen tömegek számára a *brevet d'aptitude* az az ügyes törvény-rendelte eszköz, amely észrevétlenül a legfontosabb közérdek szolgálatába szegődtetni a francia nép széles, nagy rétegeit. A francia nép vezetői úgy gondolkodtak, hogy ha a nép látja, hogy a *brevet d'aptitude* sok ezrenyi tulajdonosa lényeges kedvezményekben részesül katonai szolgálata folyamán, úgy áhítózva igyekszik majd azon katonai előkészítő tanfolyamokba, amelyekben vasárnaponként szinte szórakozva, felüldülve szeresheti meg a számos kedvezményt biztosító állami bizonyítványt.

A francia hadügyi és a közoktatásügyi kormánynak eme lélektani kalkulációja valóban bevált. A történelmi tradícióktól eltekintve, a legközvetlenebb egyéni érdek is amellet szól illetéknéppen, hogy a francia nép egyeteme megbarátkozzék, sőt megszeresse azon egyesületeket és szövetségeket, amelyek a francia ifjak intenzív katonai előképzését tüzték ki célul.

A közoktatásügyi miniszternek a különböző iskolákra vonatkozó rendeleteinek kibocsátása után csakhamar a hadügyminiszter is akcióba lépett a katonai előképzést nyújtó valamennyi és minden fajtájú egyesület

érdekében, amennyiben 1908. november 7-én kiadta számukra „Instruction”¹²⁾ kezdetű szabályzatát, amelyet ezen egyesületek „állami alaptörvényüknek” tekintenek. Ez szabályozza az ügy szolgálatában álló egyesületek kötelességeit és jogait; ez állapítja meg a katonai előképzésben részt vett ifjaknak nyújtott kedvezményeket is, valamint azon föltételeket, amelyek mellett az ifjak a brevet d'aptitude-öt megszerezhetik. Az 1908-ban kiadott „Instruction” szerint: ezen állami bizonyítvány elnyerése után tulajdonosa, idő előtt, három évi szolgálatra jelentkezhetik, s a csapattestet is maga választhatja. Ha a szakaszvezetői rendfokozatot eléri, és arra kötelezi magát, hogy minden harmadik évben fegyvergyakorlatra bevonul, akkor két évi katonáskodás után elbocsájtják. A brevet tulajdonosa négy havi tényleges szolgálat után tizedessé, kilenc havi szolgálat után szakaszvezetővé léptethető elő. Ha pedig különleges szolgálatra alkalmas (kerékpáros, zenész, stb.) úgy esetleges kérése respektálandó.

A közvetlen egyéni érdek kielégítésén kívül súlyt helyez az „Instruction” arra is, hogy azokat is kielégítse, akik az erkölcsi elismerést is értékelik. Évente azon célból bocsát a hadügyi kormány az egyesületek rendelkezésére díjakat és okleveleket, hogy azokat lövőversenyeken szétosszák. Olyan buzgó tagoknak pedig, akik az ügy és egyesületek felvirágoztatása körül érdemeket szereztek, az illetékes parancsnokló tábornok ajánlatára a hadügyi kormány elismerő és üdvözlő oklevelet küld. A kitüntettek nevét a hivatalos lap is közli. Akik a hivatalos lapban már kétszer voltak megemlítve, azok nagy ezüst érmet kapnak. Az oktató tisztek és al-tisztekről sem feledkezik meg az „Instruction”. A kiváló oktatóknak gyorsabb előléptetésben van részük.

¹²⁾ Teljes címe: Instruction relative à Lorganisation et au fonctionnement des sociétés de préparation et de perfectionnement militaires et à la délivrance du brevet d'aptitude de militaire. Paris.

Az említett állami bizonyítványt egy július elsejétől a hó végéig együttülő bizottság adja ki a sikeresen vizsgázóknak.

Ha valaki például valamelyik meghatározott gyalogezredben óhajt szolgálni, úgy a következő vizsgálatot kell kiállnia:¹³⁾ 1. Két 24 km-es menetet kell végeznie; a másodikat 24 órával az első után. Fegyvert vagy egyebet nem kell vinnie. A menet 6 óra leforgása alatt teljesítendő. 2. 6 lövést tesz (2 próbálövés) álló, térdelő, fekvő helyzetben. 3. tornából: szabadgyakorlatokat végez a tornautasítás szerint; 60 m-t 11 mp. alatt futnia kell, továbbá 2 km-t 10 perc alatt; nekifutással 35 m-t kell ugrania, magasugrásban pedig 1 m-t. A nyújtón és korláton is gyakorlatokat kell végeznie. 4. A térképolvasásban járatosnak kell lennie. 5. Úgy szintén az egészségtan alapelveiben is.

Mint láthatjuk, olyan programm ez, amely nem is annyira szorosán vett katonai célokat hajhász, mint inkább olyanokat, amelyek minden ifjúnak hasznára és előnyére válnak. Láthatjuk, hogy ennek a programúnak keresztülvitele nem azt jelenti, hogy a katonai előkészítés munkája az ifjakat speciális katonai tudománnyal telíti, hanem inkább azt, hogy az ifjak testét az észszerű torna és sport révén megedzi, erősíti és ilyen úton teszi őket „a katonai szolgálatra kiválóan alkalmassá. Másként – az ifjak több százezernyi számát tekintve – nemzetedzésnek, nemzeterősítésnek nevezném az ilyen előkészítést. Az ifjak katonai előképzésére szolgáló egyesületek olyan módon hidalják át az iskola és a hadsereg közt fennálló űrt, hogy a katonai célok figyelembevételével nemzetnevelő és nemzetfejlesztő hatásokat fejtenek ki.

Ami az „Instruction”-nak még egyes részleteit ill-

¹³⁾ Akik lovas- vagy tüzérezredekben óhajtanak szolgálni, némileg módosított, a fegyvernemnek megfelelő vizsgálatot állanak ki – miután megfelelő irányú előképzésen mentek keresztül

leti, megemlíjtük még, hogy a választott fegyvernem szerint ismernie kell az előkészítésben részt vett ifjúnak vagy a használatos gyalogsági puska, vagy az ágyú szerkezetét; esetleg a lóismében és lóápolásban kell járatosnak lennie.

Az egyesületek számára kirendelt tiszti oktatók – ámbár a hadsereg szabályzatainak szellemében vezetik az ifjak oktatását – semmiképpen sem avatkozhatnak belé az egyesületek belső életébe. Az egyesületek a terület szerint illetékes parancsnokló tábornok vezetése és ellenőrzése alatt állanak, akik az egyesületek működéséről évenként december 1-ig jelentést tesznek a hadtestparancsnokságnak, ahonnét a jelentések a minisztériumba terjesztetnek föl. Az ágyúzó egyesületek az illetékes tüzérségi tábornok felügyelete alá tartoznak. Ezen tábornokok az irányításuk alá tartozó egyesületeket minden kínálkozó alkalommal meglátogatják. Az egyesületek uniformist rendszeresíthetnek, ezeknek azonban el kell ütniök a katonai uniformistól, a gyakorlatokon kívül pedig nem viselhetők. A töltenykészletet, a legalább 17 éves tagra vonatkozóan, 40 darabban állapítja meg az „Intsroution”; 15-17 éves ifjaknak fejenként 20-at rendel. Az ágyúzó egyesületeknek pedig évenként 100 ágyú töltenyt juttat a hadügyi kormány; lovakat azonban nem bocsájt az egyesületek rendelkezésére. Az egyesületek a barakkokat és a katonai gyakorlótereket igénybe vehetik, de csak annyiban, amennyiben semmi- ben sem akadályozzák a helyőrséget.

Ha egy-egy egyesület székhelyén nem volna lövölde, az illetékes parancsnokló tábornok kiutalja a legközelebb fekvőt. Ilyen esetekben odamenet az egész vasúti menetjegy árát fizetik meg az egyesületi tagok, visszamenet azonban ingyen utaznak, ha igazolják, hogy lövészetről jönnek.

Az említett lényeges katonai kedvezmények, továbbá a hadügyi kormány állandó támogatása és gondoskodása hihetetlen fokban növelte meg a katonai elő-

képzést szolgáló egyesületek számát. íme erre egy példa: a már jellemzett egyesületek egyik csoportja, 1906-ban, még csak 800 egyesületet számlált; 1908-ban már 2007 egyesület tartozott hozzá, míg 14 nappal később 2056! Az intézmény állami támogatásának nagyságára, növekedésének jellemzésére álljon itt a következő adat: 1905-ben 400,000 frank értékű töltenyt, 1911-ben pedig 2 millió frank értékűt bocsájtott a hadügyi kormány az egyesületek rendelkezésére.

Adatgyűjtésünk nem volna teljes, ha egy igazi francia specialitásra, a *mousse*-ok intézményére nem hívnók fel a figyelmet. „Les mousses”, nyelvünkön matrózfiúkat jelent. Nos, a matrózfiúk intézménye szorosan kapcsolódik oda az ifjak katonai előképzésének ügyéhez, amellet, hogy egyszersmind az emberbaráti intézményeknek egyik legszebbike. A *mousse* intézmény első bemutatkozása a legutóbbi párisi nemzetközi testnevelő kongresszuson történt (1913. március 17-21), ahol a kis matrózfiúk mutatványai, a hadseregét dicsőítő hazafias dalai, extázisba hozták a néző publikumot. A *mousse* seok serege a korán árvaságra vagy elhagyatottságra jutott fiúk sorából rekratálódik, akik gyámjuk, az állam iránt, határtalan szeretetben és lelkesedésben nevelkednek, a legszebb állampolgári és katonai elvek szerint. A hadügyi kormány *Hébert* francia katonatisztet állította az intézmény élére, aki a „nemzet árvái”-ból a francia nemzet legjobb katonáit akarja nevelni.

Itt említjük meg, hogy legújabban az angol *Boys Scouts*-ok mintájára is alakulnak egyesületek. Ezekben a katonai előképzéssel megegyező irányban nevelik a 11-19 éves ifjakat. A kiképzés végével ezen egyetek is bizonyítványt adnak az ifjaknak (diplôme des débrouillards).

Amint az előadottakból láttuk, Franciaországban a katonai szolgálatra való előkészítésnek szép és régi múltja, a francia nemzet hazafias érzésén nyugvó, szilárd és fejlődőképes jelene van. A mozgalom olyan nagy-

arányú, annyira kiépített, oly nagy lelkesedéssel karolja lel a francia nemzet és a mindenkori kormány, hogy az vagy jövőjében sem lehet semmi kétségünk.

* *

*

Ezek után már csak inkább jellegzetes összefoglalását adjuk annak, amit a franciaországi katonai előképzés szervezetére, a kiképzés céljára, az oktatás anyagára, módszerére, eredményére vonatkozóan különösen ki kell emelnünk. Ami az ügy *szervezetét* illeti, láttuk, hogy úgy a francia iskolai ifjúság, mint nemkülönb a mezőgazdasággal, iparral, stb. foglalkozó ifjúság is olyaténképen van megszervezve, hogy az egyesületek révén, az ifjúságnak mindkét nagy csoportja, külön-külön hozzátartozik ahhoz a nagy, intézményszerű közösséghez, amely a lövészsövetségek képében immár nemzeti üggyé növekedett meg. Ügy a hadügyi, mint nemkülönb a közoktatásügyi miniszter gondosan őrködik afölött, hogy addig is, amíg az ügy, törvény alapján, végérvényesen rendezve nincsen, azt rendeleteik révén *egyeséges* mederben tartsák meg és fejlesszék. Főleg ezen szempont szemelőtt tartásával szervezték meg az egyesületeket olyaténképen, hogy az illetékes parancsnokló tábornokok révén, közvetve a hadügyi kormány ellenőrzése, támogatása és irányítása alatt álljanak. A hadügyi kormánynak az egyesületekre gyakorolt befolyását az a nagy *nemzeti cél* is indokolja, amelyet az egyesületek, illetve szövetségek tűztek ki maguk elé.

A katonai előképzés céljára vonatkozóan azt mondja egy, az ügy szervezetével foglalkozó, közkézen forgó francia könyv, amely a francia közvéleményt is méltán képviseli,¹⁴⁾ hogy: „A lövészegyesületeknek nem csak a célbalövés gyakorlása a céljuk; legfőképen arra kell törekedniük, hogy *a haza védelmére* is alkalmas, ügyes

¹⁴⁾ Origine, histoire, but. fondation et construction des sociétés de Tir en France (F. Lermusiaux et A. Tavernier).

lövészeket neveljenek.” *Paul Derouléde* is, a lánglelkű költő, többszörösen hangoztatta, hogy: „Franciaország tornászai és lövészei nem egyéni érdekeikért, *de a nemzet javáért, a közügyért* dolgoznak . . .” Égy, a közoktatás- és a hadügyminiszter által delegált vegyes bizottság, a következőket hangsúlyozza megállapított hivatalos jellegű útmutatásaiban: „A tanító urak tudják, hogy az ő hivatásuk nem csak az, hogy a gyermekeket elemi ismeretekre tanítsák; ennél még sokkal fontosabb feladatuk az, hogy *a haza számára* jó polgárokat és használható honvédeket neveljenek”. Az ismertetett kormányrendeletek is hangsúlyozzák, hogy az ifjúság katonai előképzésének nagy, „nemzeti” céljai vannak.

Ilyen közfelfogás mellett nem is csodálkozhatunk rajta, ha egy, a kormány által a képviselőház elé terjesztett törvényjavaslatban (az 1908. jún. 5-ikiben), a katonai előképzés *anyagára* vonatkozóan azt olvassuk, hogy: „A katonai előkészítés anyagát képező elméleti és gyakorlati oktatást, a katonai szabályzatoknak és az 1903. április 8-án alkotott törvénnyel életbeléptetett katonai oklevél¹⁵⁾ programjának elvei szerint kell eszközölni.”

A tanítás anyagának itt csak általánosságban megjelölt körét részletesen és pontosan ismerteti *Chapuis* őrnagynak közkézen forgó kitűnő könyve.¹⁶⁾ Ez az előképzés kedvezményeire jogosító vizsga anyagának letárgyalása után, (az anyagkört főntebb mi is közöltük), azt a tárgyi kört közli, amelyre az előképzés kiterjeszkedik. Ide tartozik: A hadsereg szervezete; a gyalogság gyakorlatai; helyőrségi szolgálat; harctéri szolgálat és tábori munkák. A részletes tárgyalásainkban említett azon

¹⁵⁾ A főntebb ismertetett brevet d'aptitude-ről van szó.

¹⁶⁾ Manuel de la preparation militaire en France. A l'usage des sociétés préparation militaire des sociétés de tir et de gymnastique des lycées, collèges, écoles et de tous les jeunes gens de 17 à 20 ans. Par commandant F. Chapuis.

egyletek anyagköre, amelyek a lovas- illetve tüzérségi szolgálatra készítenek elő, a következő: lóismeret; beteg és sérült lovak ápolása; lovaglás; a lovas katona gyakorlatai lóháton; a lovasság, tüzérség és a vonatsapat szervezete.

Kiváló gondossággal állapították meg az illetékes körök az anyag közlésére vonatkozó *módszert* is, amelyet nem a katonai felfogás merevsége, mint inkább a pedagógiai körütekintés jellemez. Ezt bizonyítja a közoktatásügyi kormánynak már ismertetett, 1907. március 22-iki rendelete, amelynek értelmében: „természetes, hogy az olyan iskolák, melyekben már régebben szerveztek lövészegyletet, amelyekben talán a helyi lövészegylet polgári szakemberei, vagy az iskola alkalmazottai végzik a tanítást, ezt, még helyőrséggel bíró községekben is, folytathatják”. Egészen világos hát ebből a rendeletből, hogy a katonai előképzés – nem a katonás drill-re, mint inkább a helyesen értelmezett katonai szellemre támaszkodik. Emellett szól az a körülmény is, hogy a hadügyminiszter, a közoktatásügyi miniszterrel egyetértve, 1909. február 6-án rendeletet adott ki, amelynek értelmében a területre nézve illetékes hadtestparancsnok *valamennyi tanítóképzőbe* egy vagy több *aktív* tisztet rendel, a következő előadások megtartására: 1. A honvédelemre való kötelezettség. 2. Mi a hadsereg? Hivatása. Szervezete. 3. Franciaország viszonyai katonai szempontból, az idegen nemzetekkel összehasonlítva. – Ebből a rendeletből világos, hogy nem a betanítás, nem a számonkérés a fontos, hanem az, hogy a francia nép jövője nevelőiben – minden kényszer nélkül, a legközvetlenebb módon – a hadsereg szelleme, célja iránt érdeklődés, figyelem, rokonszenv keltessék fel.

Nagyon természetes, hogy az előképzés *alapvető* dolgaiban az egységnek és az egységességnek meg kell lennie; viszont egyik-másik dologban az egységesség alapja nem lehet egyéb, mint éppen a katonai szabályzat. A miniszteri rendeletek is hangsúlyozzák ezt, ami-

dön a Gyakorlati Szabályzat és a Lőutasítás szemelőttartását megkívánják.

Csak az ilyen *egységes* módszer biztosíthatja a kitűzött cél elérését. Hogy a francia nemzet a kitűzött célt megközelíti, azt a katonai előképzés azon eredménye mutatja, amelyet tárgyalásaink folyamán kézzelfogható, statisztikai adatokkal jellemeztünk.

Svájc.

Érdekes jelenség, hogy *Bismarck* azon mondása, hogy: „A hadsereg szelleme a bölcsőkben hordja csiráit, a családban és az iskolában növekszik nagyra ...” – nem Németországban, hanem a kis Svájcban vált valóra. Sehol, egy államban sem forrott annyira össze a hadsereg szelleme a „népszellemmel”, mint Svájcban. És a hadsereg sehol, egy államban sem vált annyira a nép oktatásügyi tényezőjévé, mint itt, ahol a polgárjog, a katonai kötelezettséggel a legszebb harmóniában egyesül.

Ideális állapotot jelent a haza biztonságának szempontjából, ha a polgári érdek széjjelválaszthatlanul olvad egybe a katonai érdekekkel. Igaz, ennek az egybeforrásnak a politikai fejlődés sem kedvezett annyira, sehol, egy államban sem, mint éppen Svájcban. Svájc állami és politikai életének sajátossága, kifejlesztette hadseregének egyedülálló sajátosságát is. És ámbár nem lelkesedhetünk a „milicrendszerből” természetesen fakadó katonai ferdéségeikért, mégis, ha nem a mi viszonyaink szempontjából nézzük Svájc hadügyi viszonyait, úgy a ferde vonalakat, a szemnek kellemesebb, függőleges helyzetben, szimmetrikus elhelyezkedésben fogjuk láthatni. És ami legfőbb, a svájci viszonyok szemlélése, az ottani katonai szellem pusztá megismerésén kívül még erkölcsi haszonnal is járhat. A svájci állapotok rajzából láthatjuk, hogy a kis svájci nép lelkesedése, főleg pedig állampolgári köteleességtudása, mily hatalmas dagaasztja a militarizmus nép- és nemzetvédő ügyét. Lehetetlen, hogy ennek az önzetlen nemzeti lelkesedésnek szemlélése reánk, a lelkesítő erkölcsi hatáson kívül más egyéb hatást gyakoroljon.

Már évszázadok óta vallja a svájci nép, hogy katonai erényei hazája földjében teremnek. A családban és a szövetségben (Genossenschaft) már több, mint három évszázaddal ezelőtt, rendszeresen gyakorolta magát a svájci ifjúság a lövészetben, a kő-dobásban, a lándzsa és kard kezelésében. Hiteles feljegyzések igazolják, hogy: az Arquebuserie de Plainpalais nevű lövészegyesületet már 1427-ben alapították Plainpalais községben. Több adat igazolja, hogy a svájci ifjúság már a XV-ik században nagy szeretettel ápolta a lövészet és testgyakorlás sportját. Így arról szól az egyik feljegyzés, hogy az 1452-ben Sursee-ban és az 1456-ban, a szövetséges Strassburgban tartott lövőversenyen a zürichiiek nyerték az első díjakat. Egy másik adat szerint Uri és Luzern ifjai már 1507-ben, illetőleg 1509-ben hívták meg egymást lövészünnepélyeikre.¹⁷⁾

Fisch ezredes írja, *Erziehung zur Wehrpflicht* című művében, hogy a 15. és 16. század svájci krónikásai állandóan a svájci ifjúság fegyverkésztségével büszkélkednek; többen pedig a fegyveres és jól begyakorolt ifjaknak katonás felvonulásairól írnak.

A 16-ik század végével hanyatlásnak indul Svájcban a lövészet és testgyakorlás népies ügye. A szomorú államügyi viszonyok hosszú időre nehezdedtek reá a svájci népre; ezek a svájciak katonai hajlamait is elnyomták. A 18-ik század elején azonban költők, írók támadnak, akik népüket régi, szunnyadó erényeikre figyelmeztetik. Egy Albrecht von *Haller*, egy Franz *Balthasar* hazafias szózata felrázta a népet. Az utóbbi erélyesen sürgeti az ifjak (Knaben) katonai kiképzését (1758). Karl Viktor von *Bonstetten* (1745-1832) pedig egészen határozottan hirdeti azon nézietét, hogy az ifjúság nevelése olyan irányú legyen, hogy a hadseregről és honvédelemről minden polgár természetszerűleg, helyes nézetekkel rendelkezék.

¹⁷⁾ Oberst Frey, Die Kriegstaten der Schweizer.

Az ifjúság katonás előképzése ügyének rendkívül kedvezett az a körülmény is, hogy a kiváló svájci pedagógusok egész sora, következetesen előretolta az ifjúság testi nevelésének kérdését. Az államférfiak közül is mind többen és többen akadtak, akik az ifjúság szellemi és testi nevelése mellett, a szorosán vett katonai erények kifejlesztésére is súlyt helyeznek. Így *Stapfer* miniszter már 1798-ban olyan népoktatásügyi törvényjavaslatot készít, amelyben a testi nevelés általánossá tételét, fennen hangoztatja; 1799-ben pedig egy olyan javaslattal lépett fel, amely a militari sztikus gondolkodás és nevelés kifejlesztésére kiválóan alkalmas volt.¹⁸⁾ Egyidejűleg felkapják, ismét felelevenítik a nemzeti játékokkal, birkózással, céllövészettel fűszerezett alpesi ünnepeket (Alplerfest). Hogy ezeket a népies szórakozásokat – amelyekre a nép hosszabb időn át készül, edzi magát – nemzeti jelentőségűeknek tartották és tartják, az már abból a körülményből is világos, hogy első rendezőik és felelevenítőik magukat: „a nemzeti becsület és a hazai erkölcsök barátainak” mondják. Ezen ünnepek célját a következő idézet jellemzi legjobban: „Alpesi népünk értékes sajátosságainak felelevenítésére szolgál.”¹⁹⁾

A „nemzeti becsület” és a „hazai erkölcsök” felfrissítésére irányuló törekvésekkel egyidőben indul meg az ifjúság katonai előképzésének ügye is. A „hadapród intézmény” (Kadettenwesen) ma is létező ügyének gyökerei a 18-ik század végére nyúlnak vissza. Ezen időtől fogva, a mai napig, mind jobban és jobban terelődik a honvédelem vágányaira minden, az ifjúság érdekében létesített intézmény.

Az egész jelenlegi svájci oktatásügy olyan irányú, hogy a szorosán vett kulturális célok mellett jelentős líonvédelmi célokat is szolgál. Mindenesetre érdekes je-

¹⁸⁾ Lásd Fisch ezredes idézett könyvét, 10. oldal.

¹⁹⁾ Lásd Fisch könyvét.

lenség, hogy míg Svájc iskolaügyében egyöntetűségről szó sem lehet; amíg vidékenként és kantononként változik az iskolaügyi szervezet; amíg a kormány (Bundesrat) az egyes kantonok iskolái felett bizonyos egységesítő felügyeleti jogot nem gyakorol; amíg az utóbbihoz joga sincs, addig gondosan őrökdi afelett, hogy bármilyen iskolából kikerült minden 19 éves hadköteles állampolgár letehesse a törvény által előirt és megkövetelt ujoncvizsgát. Minden egyéb beleszólás nélkül, ugyancsak a kormány állapítja meg a katonai célokat szolgáló egyetemleges tornaoktatás tantervét is. Hogy aszájci „iskolái tornaoktatás – amelyet éppen erős nemzeti irányánál és céljánál fogva legelsőrangúnak ítélünk – valóban és legfőképen a honvédelem szolgálatában áll. az Dürr tornafelügyelőnek 1909-10. évi jelentéséből is nyilvánvaló,²⁰⁾ amely szerint: „A nemzeti és honvédelmi erő szempontjából bír eminens fontossággal, az ifjúságnak tornasztatása, testi nevelése.” Csak az ilyen felfogás mellett értjük meg, hogy miért ügyel a svájci kormány arra is és miért adja meg az alkalmat hozzá, hogy az ifjak a kötelező iskoláztatás idején túl, katonaköteles korukig az általa támogatott tornaegyesületekben rendszeresen tornázná sspnak.

Lépten-nyomon hangoztatják kiváló svájci katonai írók, hogy már az iskolai évek előtt a családi körben kell a gyermekbe a katonai szellemet belenevelni. Az ilyen szellemet nem a pillanat hatása, hanem az egész, nép hagyományos gondolkodásmódja szüli. Ennek a történelmi alapokon nyugvó gondolkodásmódnak tulajdoníthatjuk, hogy nem egy népiskola kimondott célja az, hogy a gyermek szellemi kiművelése mellett főleg testét fejlessze.²¹⁾

²⁰⁾ Inspektionsbericht über das Schulturnen im Schuljahr 1909-10.

²¹⁾ Lásd *Frey* ezredesnek, *Die Erziehung des schweizerischen Jungmannschaft zur Erfüllung ihrer Bürgerpflichten.*, című kiváló tanulmányát.

Ilyen kedvező népfelfogás mellett könnyen gondoskodhattak a svájci illetékes tényezők az ifjúság katonai előképzéséről. Az ilyen hagyományos közfelfogás tereli be az egész svájci ifjúságot – katonaköteles koruk előtt – a katonai előképzést szolgáló tanfolyamokba, amelyekben nem csupán a szorosan vett katonai ismeretekre oktatják őket, hanem – a gondos testnevelés révén – kiváltképpen fizikumukat is erősítik. Újabban úgy gondolkodnak – nagyon helyesen – a katonái előképzést irányító körök, hogy a korai gyermekkortól kezdve, a Kimondottan honvédelmi célzattal, rendszeresen üzött testedzés, nagyobb és jelentősebb szolgálatot tesz a honvédelem ügyének, mint a pusztán katonai formalitásokat üző, üres és tartalmatlan katonásdi. Az erős, egészséges fizikummal rendelkező, jellemesen és katonás szellemben nevelt ifjak minden nehézség nélkül nagyon eredményesen, fiatalos jókedvvel teljesíthetik honvédelmi kötelezettségeiket; holott a testileg fejletlen, gyenge ifjak legfontosabb állampolgári kötelességüknek, még legjobb akarat mellett sem tehetnek eleget. Ez az irányító gondolat tükröződik vissza minden olyan újabb írásból, minden olyan, hivatalos és nem hivatalos buzdításból, amely a svájci ifjúság katonai előképzéséről szól. A tulajdonképeni előképzés célja tehát nem az, hogy a hadsereg képzett, vagy félig képzett katonákat kapjon, hanem az, hogy szellemileg és testileg kiválóan alkalmas újoncokra tegyen szert.

A helyes célkitűzés, továbbá a cél elérésének erős akarata a leghelyesebb mederbe terelte a svájci ifjúság katonai előképzésének ügyét, amely azonban még jelenlegi állapotában sem fejlődött ki odáig, hogy teljesen egységesnek volna mondható. A legkiválóbb svájci katonai írók is *éles különbséget* tesznek például a „*kadét-szervezet*” (Kadettenwesen) és a *tulajdonképeni katonai előképzés között* (Voranterricht).

A régi alapokon és felfogáson nyugvó hadapród-szervezet – amelynek gyökerei, amint láttuk, a 18-dik

századig nyúlnak vissza – célja az, hogy: „a haza fiatal védőinek hadiiskolája és szemináriuma legyen; amelynek hazafias rendeltetése az, hogy milichadseregünk számára tiszteket neveljen.”²²⁾

A kadétszervezet a központi kormány irányítása alatt áll, amelynek felügyeleti joga a kormány katonai ügyosztálya révén érvényesül (Militärdepartement). A hadapród-szervezetekben a célbalövést a betöltött 14-ik életévükben kezdik meg az ifjak, egy külön e célra rendszeresített puskával (1897. mintájú). A fegyverek kiutalását, a lövőgyakorlatok keresztülvitelét, magát a lövészet oktatását az 1901. ápr. 19-iki rendelet szabályozza. Ezen rendelet szerint a fegyverek egy-egy hadapród-szervezet tulajdonában maradnak, a hadsereg fegyvertisztjeinek ellenőrzése mellett. A céllövészet a katonai szabályzatok szerint történik. A kormány az egyes hadapród-szervezeteknek, dologi kiadásaik fedezésére 5 frankot juttat minden olyan ifjú után, aki a szabályzatok szerint a követelményeknek megfelelt. Ennek fejében a szervezetek az illetékes kanton katonai hatóságának – ügyük állásáról – évi jelentést tartoznak tenni. Az ellenőrzést a központi kormány katonai ügyosztálya gyakorolja.

Az 1908. ápr. 9-iki „lövőprogramm” igen nagy súlyt helyez a céllövészetet megelőző, elméleti és gyakorlati oktatásra (hibaháromszög, célpontáttevés, elcsattantás, stb.). Ez a program a hadapródokat lőtéljesítményük szerint három osztályba sorozza.

Több szervezetben kiképzési célokra egy-egy üteget is rendszeresítettek. Erre a célra azonban a kormány nem nyújt anyagi segítséget.

A kiképzés sok helyütt teljesen katonai színvonalra törekszik, amit az a körülmény is bizonyít, hogy több hadapród-szervezetből összpontosított hadapród-csapatok

²²⁾ Dr. Ernst Zschokke, Geschichte des Kadettenkorps der Aargauischen Kantonschule, 1909.

gyakran nagyobb harcászati feladatokat oldanak meg. Így például külföldi katonai körökben is méltánylásra és figyelemre talált az 1911-ik évi szeptemberi nagyszabású hadapródgyakorlat, amelyen egyik félről mintegy 15 szervezet ifjúsága, 1902 „ember” állt szemben, más 22 szervezet összpontosított 1890 „emberével”. A hadgyakorlaton, a hadapród-szervezetek tüzérségének is volt szerepe.

Ennek a körülménynek megemlítése kétségkívül arra enged következtetni, hogy ezen ifjúsági szervezetekben – amelyekben túlnyomóan középiskolai (főleg gimnáziumi és reáliskolai) tanulók vehetnek csak részt²³) – a kiképzés anyaga túllépve az ifjúság katonai előképzésének megszokott kereteit, egészen a szakszerű csapatkiképzés fokáig emelkedik. A hadapródszervezetek tehát nyilvánvalóan éles ellentétbe kerülnek azzal az általánosan hangoztatott céllal, amelyet föntebb már körvonaloztunk, amely szerint a katonai előképzés célja nem a szorosan vett katonai kiképzés, hanem a test edzése, erősítése mellett a katonai szellemnek csupán meggyökereztetése, szeretetteljes ápolása, növelése.

Ne feledjük el azonban, hogy Svájcban, ahol minden állampolgár egyszersmind katona is, ahol minden intelligens polgár egyszersmind tiszt is, – ismétlem – ne feledjük el, hogy az egészen speciális svájci milicrendszer majdnem szükségessé és indokolttá teszi a régi alapokon fejlődött és túlságosan katonás hadapródszervezetek fenntartását. És ámbár, a hadapróaszervezeteket a legtöbb svájci, katonai pedagógus – nagyon helyesen – több tekintetből kifogásolja (főleg a katonádsdi, az egyenruha, a helytelen irányítás stb. (Szempontjából), mégis hangsúlyozzák, hogy egy irányban, még pedig a

²³) Megemlítettük már a hadapród-szervezetekre vonatkozóan, hogy tekintettel a bennök résztvevő túlnyomóan intelligens ifjakra, tisztképző jelleggel bírnak. A legtöbb kanton középiskolájának tantervében ott szerepel az ifjúság katonai előképzése, mint tantárgy. Lásd *Fisch* már említett könyvét, a 15. oldalon.

hazafias szellem terjesztése szempontjából, mindegyikük, kiváló munkát végez. És ámbár számuk is állandó – bár lassú – növekedőben van,²⁴⁾ mégis mind sűrűbb az olyan komoly hang, amely ezen országos szervezet átalakítását szükségesnek mondja. Hangoztatják, hogy belőlük a „háborúsdit”, a tábori szolgálatot, az előőrsfelállítást stb. ki kell küszöbölni. Mindezen „magasabb” dolgok nem valók a hadapródok tananyagába.²⁵⁾

Míg így egyfelől a nem éppen teljesen kifogástalan irányú és régebbi szervezetű hadapródszervezetek szolgálják a svájci ifjúság katonai előképzésének fontos ügyét, addig *lényegesen más irányban* is megindult a svájci ifjúság katonai előképzése.

Egy lelkes svájci polgár, *Welti* szövetségtanácsos, már régen belátta a hadapródszervezetek szétágazó, többé-kevésbé rendszertelen munkáját, miért is még 1874-ben egy olyan tervezetet dolgozott ki, amelynek alapján Svájc egyetemleges nevelésügye egységesen és rendszeresen a honvédelem szolgálatába lett volna állítható. És ha a *Welti* törvényjavaslatai nem is valósultak meg, a mellettük elhangzott beszédei, írásai, lelkesítései nem maradhattak minden hatás és eredmény nélkül. Azóta, hogy a svájci ifjúság katonai előképzésének szükségességét hangoztatta és javasolta, lépésről-lépésre közeledett ez a nagy nemzeti ügy, kikristályosodott célja felé. Így, a mai értelemben vett előképzésnek már körvonalozott, helyesebb elvei jegyében jelent meg 1876-ban, a *Turnschule für den militärischen Vorunterricht der schweizerischen Jugend vom 10. bis 20. Jahre*” című utasítás. Ezt követte 1878-ban a szövetségtanács szabályzata, amely az előbbivel együtt olyan iskolai tornatanítást követelt, amely minden „drill” nélkül, egyszerű és kevés eszközzel egészséges fiúkat neveljen.

²⁴⁾ 1895-ben 37 hadapródszervezet volt 4196 hadapróddal; 1910-ben 58 sz. 7500 ifjúval.

²⁵⁾ Schweizerische M. f. O. a. W. 1912. 2. szám.

Itt, ezekben a szabályzatokban hangoztatták legelőször az iskolai tornaszerek elkerülhetetlen szükségességét. A modern tornaoktatás hangoztatott elvei azonban nagy akadályra találtak abban a körülményben, hogy Svájcnak akkoriban alig voltak pedagógiaileg képzett tornatanárai. Ezért történt, hogy a 80-as, különösen pedig a 90-es években nyakra-főre állították fel ama tanfolyamokat, amelyek a modern elvek szerint képzett tornatanítók egész rajait bocsátották szét a svájci iskolákba.

Csakhamar azonban kiderült az is, hogy az immár túltengő iskolai tornázás egymagában, még nem emeli kellő fokban az ország védőképességét.²⁶⁾ Ennek belátása készítette 1900-ban, illetőleg 1904-ben a svájci szövetség torna egyesülését arra, hogy olyan szabályzatot dolgozzon ki, amelynek értelmében nemcsak az iskolákban, hanem különösen a svájci tornaegyesületekben is kiváló súlyt helyeznének az ifjúság katonai előképzésére.

Az előképzésre vonatkozó legjelentősebb és ma is teljes érvényben' lévő követelményeket a szövetség hadügyi osztálya 1907-ben állította fel» Eszerint a tornaoktatás már az elemi iskola első osztályára nézve is kötelező. Ezt csak szakavatott és képezett tornatanítók taníthatják. A tornatanítás ellenőrzési jogát a szövetség-tanács gyakorolja.

A szabályzat második pontja szerint: az ifjúság az iskolakötelezettség után a kormány által támogatott tornatanfolyamokban folytathatja a katonai testgyakorlást mindaddig, míg katonakötelezettségének eleget nem tett. A tornagyakorlatok tantervét a kormány állapítja meg, s ez az ifjaknak katonáikká való képzését kiválón szem előtt tartja. A rendelkezés harmadik pontja szerint: a kormány mindazon egyesületeket segíyezi,

²⁶⁾ Lásd az erről szóló rendkívül tanulságos statisztikát, a Schweizerische M. f. O. a. W. folyóirat 1907. 2. és 3. számaiban.

amelyek az ifjúság katonai előképzését célul tűzték ki maguknak. Hangsúlyozza a rendelkezés, hogy az előképzés legfontosabb anyaga: a célbalövés. Megállapítja továbbá, hogy a kormány a célbalövés oktatására fegyvert, töltenyt és felszerelést ingyen juttat az egyesületeknek.

A svájci kormány legújabb. 1910-ben életbelépett rendelkezése, főleg az iskolai tornaoktatással, a tornatanítói személyzet kiképzésével, továbbá azon katonai előképzéssel foglalkozik, amely az iskolaköteles kor után kezdődik és az ifjak besoroztatásáig tart. Az utóbbira vonatkozóan megkülönböztet:

1. Önkéntes tanfolyamokat fegyver nélkül, (ezekben az előképzés főeszköze a tornaoktatás): „*tornász-előképítés*”;

2. önkéntes, fegyveres tanfolyamokat: „*fegyveres előképzés*”;

3. önkéntes lövésztanfolyamokat: „*tanfolyamok ifjú lövészek számára*”.

Az *iskolai tornaoktatásra* vonatkozó rendelkezés szerint a fiúk életkorukhoz képest három fokozatba oszthatók. Az első fokozatban (a 9 éves korig bezárólag) főleg játékok és szabadgyakorlatok képezik az oktatás anyagát. A második és harmadik fokozatban (10-12 éves. illetőleg a 13-16 éves fiúk) már a menetelés, futás, ugrás, rúdászás és szabadgyakorlat is szerepel; ezenfelül gyakorolják főleg a nemzeti játékokat. Miután mindezen gyakorlatok kiváltképpen a játszótereken, szabad levegőn folynak le, a tanítóknak a felsorolt anyaggal az évszakokhoz kell alkalmazkodniuk. Egy-egy tornászó-osztály legfeljebb 50 fiúból állhat. A szövetség-tanács felügyeleti jogot gyakorol a tornaoktatás fölött. Az egyes kantonok pedig 3 évenként jelentést tartoznak tenni a tornatanításra, a játszóterekre és a tornafelszerelésre vonatkozóan.

A rendelkezés a *tornatanítók képzésére* nézve úgy intézkedik, hogy a svájci katonai kormány olyan tan-

folyamokat szervez. – a meglévő tanítóképzőktől eltekintve – amelyeknek elvégzése után, a jelöltek tornatanítói képesítést nyernek.

A *tornász-előképzés* ifjak iskolaköteles korán túl, 16 éves korukban kezdődik és 20 éves korukig tart, azzal a kimondott célzattal, hogy őket a *katonai szolgálatra* előkészítse. Az oktatás teljesen ingyenes. Az órák száma évenként 50-80. A tanítás a lehetőséghez képest mindig szabadban történik. A tanítás anyaga, az iskolai tornaoktatás részletezett anyagán kívül, még menetgyakorlatokból, mesterséges és természetes akadályok átlépéséből áll. Gyakorolják még a katonai szabadgyakorlatokat, megterheléssel és anélkül is. Az oktatás vége felé egy 20-30 km-es menetelést végeztenek. A tornász-előképzésben rendszeren résztvevő ifjak igazolványt kapnak, amelyet a sorozáshoz és az újonciskolába is magukkal visznek. A katonai kormány ezen tanfolyamokat ellenőrzi az oktatással kapcsolatban felmerült költségeket a szövetség adja. Az előtornászokat a katonai kormány által szervezett tanfolyamokon képezik ki.

A „*fegyveres előképzés*” egybekapcsolja a tornász-előképzéssel a célbalövésben való oktatást. Az oktatás anyaga: fegyverismeret; a puska szétszedése, összerakása, tisztogatása, továbbá a fegyver szabályszerű használata bármilyen testhelyzetben; töltés, töltényrejtés; célbatartási gyakorlatok; végezetül pedig lövőgyakorlatok, amelyek a katonai szabályzatok (gyakorlati szabályzat és löutasítás) alapján történnek. A tanfolyamok szervezését és vezetését tisztek és altisztek végzik, ámbarőrvezetők és közkatonák is belevonhatók a tanításba. A tanulókat községenként legalább 8-as rajokban egyesítik; több szomszédos község közösen is alkothat rajt, vagy szakaszt. Gimnáziumok, kereskedelmi, ipari, technikai és továbbképző iskolák önálló szakaszokat alakíthatnak. Ezeket tisztek, vagy magasabb rangú altisztek képezik ki. Minden kanton katonai előképzésének élén egy tisztekből, esetleg altisztekből alakult kanton-bizott-

ság áll, amely a tanfolyamok helyes irányításáért és ügykezeléséért a kormány katonai osztályának felelős. Ha valamely tanfolyamon a tornász-előképzés a szorosan vett katonai előképzéstől szét van választva, ebben az esetben mindkét tanfolyamot tisztekből és tornászszakemberekből alakult közös kanton-bizottság irányíthatja. A tanulókat az egyes kantonok fegyverraktára révén a szövetség látja el gyalogsági puskával és a hozzátartozó felszereléssel, töltenytáskával, derékszíjjal és gyakorló zubbonyal. Gyengébb tanulók rövid puskát kaphatnak. Egy évi tanfolyam 50-80 órára terjed. A tanulók azon csoportjából, akik már egy-két tanfolyamon résztvettek, külön szakasz alakítható. Az ilyenekkel szemben magasabb követelmények támaszthatók. Minden tanuló lövészkönyvet kap, amelybe az osztály vezetője bejegyzi az előgyakorlatokon elhasznált éles-töltények számát, továbbá a főgyakorlat eredményét. A tanfolyamok ellenőrzése alkalmából, sorozáskor és az ujonciskolába való belépéskor a könyvecske bemutatandó. A lövészert ingyen kapják a tanfolyamok a szövetségtől, amely a tanfolyamokat a szükséges egyéb felszereléssel is ellátja és az oktató-személyzetet tiszteletdíjban részesíti.

A tiszteknek és altiszteknek szorgoskodása a tanfolyamok körül – rendes katonai szolgálatnak minősítetik; ezek a tanfolyamokon egyenruhában jelennek meg.

Az „*ifjú lövészek tanfolyamai*” számára a következő rendelkezések az irányadók. Ezen tanfolyamokat lövészegyesületek rendezhetik a 18 évesnél idősebb ifjak számára. A kiképzést az egyesületek elnökei irányítják a lövész mesterek, avagy alkalmas tisztek és altisztek révén. A fegyverrel való ellátásról a kanton szertára gondoskodik. A lövészerra, az ellenőrzésre, a lövészkönyvecskére vonatkozó föntebbi rendelkezések itt is érvényesek. Még csak azt jegyezzük meg, hogy a tornász-előképző tanfolyamok főleg hétköznapi estéken, a fegyveres tanfolyamok vasárnaponként gyakorolnak az istentisz-

telet előtti vagy utáni időben, A katonai előképzés bármilyen tanfolyamainak vezetői kötelező évi jelentéssel tartoznak a kormány hadügyi osztályának.

Csak az ilyen gondosan és egységesen keresztül vitt tervezet, illetőleg szabályzat biztosíthatja, hogy Svájcnak ez a nemzeti ügye állandó fejlődőben, növekedőben van. Míg a legújabb, főntebb ismertetett szervezeti szabályzat életbelépésekor (1910) a tornász-előképítésben 4667 ifjú; a fegyveres előképzésben 9732 ifjú; az ifjú lövészek számára felállított tanfolyamokon 6017 ifjú vett részt, összesen tehát 20416 ifjú; addig 1911-ben a megfelelő tanfolyamokban 7668, 11753, 6762, összesen 26183 ifjú vett részt! Az utóbbi számban azonban nem szerepel 3450 ifjú, akikért a szövetség nem fizette le az egyesületeknek járó 5-5 franknyi pénzsegélyt.²⁷⁾ A szövetség kiadása, amelyet a katonai előképzésre fordított 1910-ben: 341793 frankra, 1911-ben 441447 frankra rúgott.²⁸⁾

Idevágó, érdekes és a svájci néphajlamot jellemző adat az is, hogy 1908-ban 3856 lövészegyesület, 227741 taggal, a kormány részéről 506590 franknyi támogatásban részesült.²⁹⁾ Nyilvánvaló, hogy ahol a nép ilyen öntudatosan fejleszti az ifjúságának hazája iránti kötelességérzetét; ahol az iskolaügy, a kulturális élet fejlesztése mellett, a tornászügy pedig a test edzése mellett, kimondottan és határozottan a legfontosabb államérdeknek, a honvédelem ügyének van alárendelve, ott, abban az államban az ifjúság valóban megrendíthetetlen tanári őszi a hazának. És ha a svájci ifjúság katonai előkép-

²⁷⁾ Ezen ifjak vagy olyan egyesületekben vettek részt, amelyek a szövetséggel szemben függetlenségüket megakarták őrizni, vagy részben nem feleltek meg a követelményeknek.

²⁸⁾ Lásd. Fisch ezredes említett könyvét a 30. oldalon.

²⁹⁾ Míg a mondott évben a svájci hadsereg (130.000 ember) 6 millió töltényt lőtt ki, addig a lövészegyesületekben 25 millió töltény kelt el. Látható ezekből az adatokból, hogy ezen egyesületek valóban honvédelmi missziót teljesítenek.

zése nem is mindenben kifogástalan, az említett tekintetben, a céltudatos állampolgári kötelesség öntudatosátételében Svájc az összes államok közt a legelső helyen áll.

A kép, amelyet Svájc katonai előképzéséről megfestettünk, nem volna teljes, ha egy meglehetősen régi svájci intézményt, a *kötelező újoncvizsga* intézményét nem méltatnék figyelmünkre. A svájci ifjúság katonai előképzésének egész eredményét és jelentőségét csak az méltányolhatja kellően, aki ezen intézményt is ismeri.

1874 óta minden hadköteles svájci állampolgár, bármilyen iskolát végzett légyen is, ezen vizsga letételére a törvény értelmében kötelezve van! – *Rühlmann* pompásan írja le ezen vizsgálat célját, anyagát, lefolyását. A vizsgálat célja az, hogy a hadköteles polgár a kormány katonai ügyosztálya által kinevezett bizottság előtt tanúságot tegyen róla, hogy vájjon állampolgári kötelességei és jogai felől, helyes fogalmakkal bír-e, ismeri-e hazája földrajzát, történelmét, alkotmányát, intézményeit? Svájcban ugyanis általános népvéleménnyé fejlődött immár az a nézet, hogy az állampolgárok honvédelmi kötelességei a legnemesebb állampolgári kötelességek; ha pedig a nevelés és testnevelés ügye, ennek a legfőbb érdeknek van természetesen alárendelve, úgy kell, hogy az állam a tanításügyi intézmények működését atekintetben is ellenőrizze, hogy vájjon hathatósan istápolják és fejlesztik-e az ifjú honvédök esztétét, katonás szellemét? Ilyen általános nézet teheti csak indokolttá ezen vizsgálatnak jelzett célú rendszeresítését. A vizsgálat tárgya: olvasás és az olvasottak elbeszélése; egy levél mint dolgozat (rövidesen megbeszélte tárgyról); négy praktikus és fokozatos nehézségű számtani példa írásbeli megoldása, különösen pedig a honismeret (szociális törvények, közigazgatás, egyesületi jog, stb.) és a testgyakorlás. A vizsgán megfelelt újonc az elért eredmény szerint a gyalogsághoz, tüzérséghez avagy a lovassághoz kerül. Aki pedig a vizs-

gálaton nem felelt meg. annak illetékes községét (kantonját) az illető újonc taníttatására kötelezik. Az egyes kantonokban elért eredményt hivatalosan közzéteszik és így természetes, hogy mindegyik kanton gondosan örökös afelett, hogy ne kerüljön a hivatalos listában a legutolsó helyre. Ilyes célzattal szervez a legtöbb község az iskolát végzett és sorozás előtt álló ifjúság számára előkészítő tanfolyamot. Ez íá honvédelmi célzattal bíró intézmény eredményezi, hogy Svájcban a népkultúra és a nemzeti önérték is mélyebben ver gyökeret, mint bármely más kultúrállamban.³⁰⁾ Csak így vált lehetségessé, hogy a svájci ifjúság katonai előképzésének ügye elsőrangú – egyben pedig utánzásra méltó – nemzeti ügyé fejlődött.

³⁰⁾ Az első újoncvizsga alkalmával még 3-6% analfabétát találtak 1907-ben pedig 27481 újonc között, csak 3 újonc volt írástudatlan.”

Németország.

Egy németországi katonai szaklap (Der Kamerad, 1910. 27-ik szám) írja, hogy: „Igen nagy szemrehányással illelhetni nemzetünket azért, hogy a serdülő ifjúságnak az iskolából való kilépése és a katonai szolgálat megkezdése között lefolyó idejében, sem annak nevelésével, sem irányításával oly hosszú ideig semmit sem törődtünk.” Egy másik katonai szaklap ugyanabban az időben (Neue Militärische Blätter, 1910. 38. szám.) párhuzamba állítva az olasz ifjúság katonás nevelését a németországgal, azt kérdi, hogy: „És ugyan, mi történik Németországban az ifjúság nagy tömegének nemzeti és katonai nevelése, az ifjúság testének, szellemének, érzésének megerősítése érdekében?” A kérdésre adott válasz úgy szól nevezett folyóiratban, hogy: „Úgyszólván semmi!” És tényleg így is van.

A német ifjúságnak szorosan vett katonás nevelése körül alig történt idáig valami. Minden bővebb kommentár helyett, a legfelvilágosítóbbnak tartjuk az ügy fejlettségi fokának jellemzésére azon adatot, hogy Németországban az eberfeldi főreáliskola volt az első középiskola, amely a katonai fegyverekkel való célbalövést rendszeresítette és amely intézet 1909-ben (!) tartotta első lövőversenyét. Amíg tehát Franciaországban, Svájcban, Olaszországban az ifjúságnak szorosan vett katonai előképzése tekintélyes múltra tekinthetett vissza, addig Németországban az ügy még csak gyermekéveit élte. Maguk a német katonák nagyon sokáig, még csak hallani sem akartak róla, hogy a tényleges állományú katonáknak szakszerű katonai kiképzésén kívül más egyébbel is törődjenek. Pedig a francia példára való

hivatkozással nem kisebb ember, mint von der Goltz, sürgette már 1877-ben Gambettáról írott könyvében a német ifjúság katonás nevelésének szükségességét. Mindamellett egészen a legutolsó évekig von der Goltz figyelmeztető szava a pusztába kiáltott szónál nagyobb hatást nem ért el. Ilyen körülmények közt, első szempillantásra is roppant sivárnak tűnhetik fel ügyünk németországi története. Pedig Németországban a szorosan vett katonás nevelés gondolata már éppen egy teljes évszázaddal ezelőtt hangzott fel legelőször.

Scharnhorst és *Gneisenau* már 1807-ben hirdették hazájukban azokat az eszméket, amelyek Németországban csak napjainkban öltöttek testet. *Scharnhorst* például azt hangoztatta,³¹⁾ hogy: „A katonai rend és fegyelem minden iskolába bevezetendő.” Majd azt, hogy: „Minden iskolának olyan katonai oktatója legyen, aki a fiúkat a fegyver használatára megtanítsa ... az ő vezetésük alatt kell mindazt megtanulniok, amit tőlük majdan a háború komolysága megkövetel.” A teljesen hatástalan, de korai figyelmeztetés csak történelmi szempontból bír értékkel. A figyelmeztetés praktikus eredménye a semmivel volt egyenértékű.

Néhány évvel utóbb *Jahn* egészen más úton igyekezett a *Scharnhorst* által kitűzött célt megközelíteni. Ő a katonai szolgálatra való tekintetből, a minden iskolába bevezetendő tornaoktatást sürgette, már 1811-ben. Az ő terve ámbár későn, de mégis megvalósult. Szászországban 1837-ben; Poroszországban 1842-ben; Bajorországban 1869-ben rendszeresítették az iskolai tornaoktatást.

Jahn fellépése óta, tehát 1811. óta, von der Goltz már említett fellépéséig semmi, de semmi sem történt, a német ifjúság katonás előképzésének kérdése körül. A jelzett időn túl is csak az érdemel említést, hogy *Gossler* porosz kultuszminiszter 1882-ben olyan rendeletet bo-

³¹⁾ *Scharnhorst*: Von Max Lehmann. Második rész, 93. old.

csátott ki, amely még később. 1891-ben, a *Zentralausschuss für Volks- und Jugendspiele in Deutschland* nevű országos szövetkezést hívta életre. A szövetség működése, ügyünk fejlődése szempontjából csak 1899-től kezdve bír különös érdekekkel. Ekkor történt ugyanis, hogy a szövetség kongresszusán azt a kérdést tárgyalták, hogy: „Az ifjúság erkölcsi és testi tulajdonságait tekintve, milyen követelményekkel léphet fel a katonai szolgálat a német ifjúsággal szemben és hogyan teremtheti meg a nevelés a nemzeti védőerő előfeltételeit?”

Mindössze ezen kérdés tárgyalásától, tehát 1899-től kezdve beszélhetünk csak a német ifjúság katonás nevelésének ügyéről.

És ha igaz az, hogy a németek a teoriák nagymesterei, úgy ezen állítás az ifjúság katonás nevelésének elméleti megvitatása révén fényes igazolást nyer. A németek alig tettek a kérdés elméleti megvitatása körül egyebet is. Ami az ifjúság katonás nevelése körül praktikus dologként mégis felmerült, az is inkább az elmélet, mint a gyakorlati keresztülvitel kedvéért történt. Nem egy iskolaszázadot azért állítottak fel, hogy megfigyelhessék, hogy az elméleti célkitűzés mennyiben vihető keresztül. A németek ezen a téren csak nagyon óvatosan, igen nagy körültekintéssel úgyszólván kísérleti módszerrel haladnak előre.

Hogy azonban az ifjúság katonás nevelésének ügyét legújabbban Németországban is elsőrangú nemzeti kérdésnek tartják, azt már az a körülmény is igazolja, hogy a legutóbbi néhány év folyamán az ifjúság katonás nevelésének szolgálatában a központi szervezeteknek egész sora alakult meg.³²⁾ Nem is mutat – sehol, egy államban sem – az ifjúság katonás nevelése, annak irá-

³²⁾ így: a már említett Zentralausschluss für Volks- und Jugendstiele in Deutschland. Az Ausschuss zur Förderung der Vekrkraft durch Erziehung. A Berliner Jugendwehr, A müncheni Wehrkraftverein, A Deutsche Turnerschaft (amely csak a legutolsó 5 évben kezdte meg, a katonás nevelés szolgálatában álló kurzusok felállítását). A Jugendwehr, A Kyffhäuser-Bund.

nya. módszere, célja, annyi divergálást, mint éppen Németországban.

Az elméletek, célok, módszerek zür-zavarából csak igen nehezen bontakozhatott ki a német ifjúságnak egységesebb irányú és célú katonás nevelése. Az „Ausschuss zur Förderung der Wehrkraft durch Erziehung”, amely a már említett Zentralaussschuss kongresszusának kitűzött kérdését, különös buzgalommal igyekezett megoldani, alig kecsegtethette magát a kérdés praktikus megoldásának sikerével. Az a kitűnő könyv, amelyet ez a bizottság 1904-ben kiadott (a „Förderung der Wehrkraft” című), alig vitte az ügyet valamelyest előbbre. Pedig benne a porosz hadügyminisztérium és a porosz közoktatásügyi minisztérium sok kiválósága fejtegette ki nézetét. Végeredményben csak odáig jutott el ez a bizottság, hogy kívánatosnak” jelezte ugyan a német nemzet harckészségének fokozását a polgári ifjúság célszerű nevelése révén is, de a mód precizizálását, amellyel ez a nagy nemzeti cél elérhető volna, *kimerítve* látta annak hangsúlyozásával, hogy ez ügyben az ifjúsági tornaoktatás és az ifjúsági játékögy észszerű és egységes rendezésén kívül más egyebet is tenni, teljeseen felesleges.

Ha meggondoljuk most már, hogy az ifjúság katonás nevelése a rendszeres játék- és tornaoktatáson felül, sokkal többet követel, úgy a szóban forgó bizottság működésének eredményét nagyon sekélyesnek, nagyon silánynak kell értékelnünk. És ámbár igen sokra becsüljük a véderő szempontjából egy-egy nemzet egységes rendszerű, széles alapokra fektetett tornaoktatását, mégis ismételten hangsúlyozzuk, hogy az ifjúság katonás nevelése a legrendszeresebb tornaoktatásnál is sokkal többet ölel fel.

Az ügy további menetére nézve érdekes, hogy a berlini Wehrausschuss is 1911. március 12-én abból a célból ült össze, hogy megvitassa, hogy az iskolai nevelés milyen úton-módon jöhetne, a védőerőnek segítségére?

Csodálatos, hogy akkor, amidőn más nemzetek önérzete az ifjúságnak céltudatos katonás nevelése révén már erősen dagadóban volt, a bölcs német fontoskodás - minden praktikus háttér nélkül – még mindig merőben elméleti kérdésnek tekintette ezt a nagy, hazafias ügyet. A fentiek után bizonyára senkit sem lep meg az említett bizottságnak ama határozata, mely az ifjúság neveléséből azon oknál fogva mondja kizárandónak a szorosan vett katonai előképzést”, mert „a gyakorlatozás (das Exercieren), a fegyver kezelése, a menetelés”, „nem lényegileg azonos a testgyakorlással”. „Ami pedig mind-ebből háborúban szükséges” – mindaz, „néhány hét alatt elsajátítható.”

A lövészetben való kiképzést a” bizottság azért mondja elmellőzendőnek, mert „rengeteg pénzáldozatba” kerülne és belőle úgy az egyeseknek, mint magának a hadseregnek is, csak igen kevés haszna volna.

Rendkívül jellemző, hogy a „nagy német vezérkar” hivatalos orgánuma³³⁾ is 1910-ben azt írja, hogy a „lehetőségig szabad”, a „katonás nevelés formáitól mentes” nevelés: „a legjobb előkészítés a katonai szolgálatra.”

Ilyen előzmények után és ezekhez viszonyítva, mégis tüneményes az, ami a legutóbbi két év folyamán az ifjúság katonás nevelése érdekében történt.

Az 1911. év végén von der Goltz táborszernagy a *Deutsche Rundschau* két egymásután következő füzetében „Jung-Deutschland” cím alatt terjedelmes és közfel-tűnést keltő cikket írt a német ifjúság katonás nevelésének szükségességéről. Von der Goltz fennen hirdeti, hogy: az egységes nemzeti nevelésnek már az iskolában, valamint az iskola- és katonaköteles kor közti időben is, különös tekintettel- kell lennie a katonai szolgálatra. A katonai rend talpköve: az ifjúság nevelése – mondja von der Goltz. Különösen hangsúlyozza az ifjak

33) Vierteljahrshefte für Truppenführung und Heereskunde. Herausgegeben vom Grossen Generalstabe. – 1910. 2., 267.

etnikai nevelését. Az erkölcsi erő, nemcsak férfierény; ez díszére és kiváló hasznára válik magának a nemzetnek, de a nemzet védőerejének is. „A kiváló nemzetek! pedig harciasak, a harciasak pedig egészségesek”. A *nemzeti védőerő fokozása céljából* szólítja fel az egész német társadalmat, az összes ifjúsági egyesületeket egy egységes, nagy, irányító és nevelőszervezet megalakítására. „Die Kartellbildung unter den jungem Jugendvereinen, ist ein zweckmässiger Anfang . . .; denn nicht Pfadfinder oder Jugendwehr, nicht Wehrkraft, Wandervogel, Wanderbund ... – sondern das ganze Jung-Deutschland soll es sein, das sich der Erstarkung der künftigen Volkskraft widmet.”

A lelkes szózat im alig hangzott el és 1911. nov. 13-án megalakult már a *Jung-Deutschland* című szövetség, melynek élén maga von der Goltz állt; amely szövetség immár nemcsak a német nagy torna- és sportszövetségeket, hanem az újonnan és rohamosan megalakult azon egyesületeket is magában foglalja, melyek ki-mondottan az ifjúság katonás nevelését célozzák. A szövetséghez csatlakoztak a föntieken kívül az igen nagy-számú harcos-egyesületek (Kriegerverbände), sőt még a felekezeti ifjúsági egyesületek is.

Ilyen nagyarányú keretet kapott hirtelenül, mint-egy varázsütésre, a meddő és a mozgalmat hátráltató elméleti okoskodás helyébe a németországi ifjúsági mozgalom. És ami a hirtelenül termett nemzeti mozgalomnak még nagyobb lökést adott, az, a szövetségnek, a császár engedelmével, a parancsnokló tábornokok és admirálisok útján, a tisztikarhoz, támogatás végett intézett azon lelkes felhívása volt, amely a legélénkebb visszhangra talált. Ilyen tüneményes viszonyok közt jelenthette a nagy, nemzeti szövetség, megalakulása után egy évvel, 1912-ben, hogy a szövetség kötelékébe 90,000 ifjú, 1062 tiszt és 1005 polgári vezető tartozik. Ez a nagyarányú, az egész német ifjúságot felölelő megszervezés tehát nem állami vezetés és irányítás mellett tör-

tént, mint pl. Franciaországban, hanem kizárólag társadalmi úton.

Ami a nagy szervezet célját illeti, azt magának von der Goltz tábornagynak szavaival jellemezzük: „Erstarkung unserer Jugend an Körper, Geist und Charakter, zu einem kräftigen künftigen Geschlecht, das ganz selbstverständlich auch *wehrtüchtig* sein wird.” Egészen nyilvánvaló ebből a célkitűzésből, hogy az, a nemzet védőerejének fokozására irányul. Éles és határozott célkitűzés nyilvánul meg *Goltz* következő soraiból is: „Wenn also die Ertüchtigung unserer Jugend dazu führt, den *kriegerischen Geist* im jungen Deutschland zu erhalten und zu stärken, so wollen wir uns nicht bekreuzigen, sondern uns dessen freuen. Wir wollen ihn auch pflegen!”

Hangsúlyozza a szövetség, hogy az ifjaknak a tornázás mellett a népies szabadtéri játékokat, a gyaloglást, az úszást, korcsolyázást, a téli sportokat sorjában intenzív módon kell gyakorolniuk. Igen nagy súlyt helyez a szövetség a kirándulások ügyére is. Ezekben a jó kedélyt, különösen pedig a hazai földnek mély szeretetét kell kifejleszteni. A pihenőkben a messzilátás és a távolságmérés gyakorlandó. Különös gond fordítandó a kirándulásokon a hazafias, nemzeti dalok együttes éneklésére. – Általában a szövetség minden ténykedésében és vonatkozásában vezetőfonálként csillan ki a hazafias érzés mélyítésének és nagyranövelésének nemesen tisztult szándéka.

Az itt körvonalozott célt és anyagkört egy 1911-iki porosz kultusz-kormányrendelet is magáévá tette és a programhoz a hadügyi kormány is buzdítólag járult hozzá.

Ez, a nemzetnevelő szempontoktól áthatott, praktikus program a régebbi, tisztán elméleti téren maradó cél- és anyagkitűzéshez képest, már a *nemzeti, fizikai és ethikai* momentumok tényleges dédelgetése révén is, kétségkívül igen nagy haladást, fejlődést jelent. Külö-

nős súlyt ad ennek a cél- és anyagkitűzésnek az a körülmény, hogy az egész nagy német nemzet ezt a programment minden iskolára, minden ifjúsági egyesületre nézve kötelezőnek, egyben pedig nemzetinek deklarálta, liogy a társadalom minden rétege a polgári és a katonai, a földműves osztály és a hivatalnoki kar egyaránt buzgó lelkesedéssel követi. A német ifjúságnak ezt a tüneményes nagyságban hirtelenül fellendült mozgalmát igen nagyra értékeljük; mégis a kimondottan militarisztikus célt tekintve, éppen abban látjuk a mozgalom fogyatékoságát, hogy a szorosán vett katonai előképzést majdnem teljesen nélkülözi.

Von der Goltz, maga a szövetség, a porosz kultusz- és hadügyi kormány egyértelműen egyezik meg abban, hogy ami a harckészség fokozása, szempontjából a programmon felül még cél lehetne, az kizárólag a hadsegre és a katonakötelezettség idejére tartozik.

Goltz tábornagy főnti nézete mellett így argumentál: „Ein sachkundiges Lehrpersonal, das nicht nur mit dem Militär ge wehr, sondern auch mit den Anforderungen des modernen G-efehts hinreichend vertraut ist, kann unmöglich überall verzügbar gemacht werden . . . Sodann kommen die grossen Kosten für die Beschaffung von Waffen und Munition, von Sohiesständen usw. ... Dies ist das Gebiet, das der Dienstzeit unter der Fahne vorbehalten bleiben soll.”

A mindössze kétéves nemzeti mozgalom nem rendelkezik még, de nem is rendelkezhetik végleges mederrel, végérvényes módszerrel és célkitűzéssel. Mégis, mintha a katonai előkézésnek egy új elvek szerint igazodó irányát látnók a németországi mozgalomban. Azt, amely a tömegek megrendíthetetlen *együttérésében* látja az esetleges erőpróba sikerének előfeltételét. És iényleg ebből a szempontból úgy tűnik fel ez a hatalmas arányú mozgalom, mintha benne csupán a német *lelkek* katonai előkézéséről, megacélozásáról volna szó.

Olaszország.

Az olasz ifjúság katonás nevelése korántsem tekinthet vissza olyan régi, a nemzet testében gyökeredző történeti múltra, mint akár a svájci, akár a franciaországi mozgalom. Céltudatosságban, az igazi katonás szellem felköltésében, a mozgalom megszervezése, kiépítése dolgában azonban méltó versenytársa lehet akár az egyiknek, akár a másikkal.

Az ifjúság katonás nevelésének derengése 1834-ben kezdődik, amikor is a turini katonai akadémia tornatanára, a svájci származású *Obermann*, megalakítja az első tornaegyesületet. Ő volt az, aki 1861-ben az iskolai tornaoktatást a fegyverfogások tanításával kiegészítette. Ezen időtől kezdve lassanként odáig fejlődtek a dolgok, hogy I *Umberto* király kezdeményezésére már 1882-ben törvény biztosította a „nemzeti célbalövés” ügyét.

Ennek a törvénynek első pontja kimondja, hogy: „a nemzeti célbalövés célja az, hogy az ifjúságot a katonai szolgálatra előkészítse és hogy mindazokban, akik a hadsereghez, vagy a milic-szervezethez tartoznak, ébren tartsák a fegyver kezelésének ügyességét!” A jelzett időtől kezdve az olasz hadügyminisztériumban külön osztály foglalkozik az ifjúság katonás nevelésének irányításával. A szervezést „A nemzeti célbalövés központi bizottsága” látja el, mely előkelő katonai és polgári férfiakból alakult meg. Ez a bizottság 1900-ban az ügy általános és egységes megszervezése céljából kiadta a *Compendio di istruzioni militari per le società di tiro a segno nazionale* című könyvet, amely céljának kiválóan megfelelt. Azonos célt szolgál az „*Il Tiratore Italiano*” című kitűnő szaklap is.

Az ügy történetére nézve megemlítendő még az 1888-ig külön működött két nagy tornaszövetségnek, Federazione gimnastica nazionale italiana, címen való egyesülése. Kétszáznál több tornaegyesület, mintegy 20,000 taggal állt így egy csapásra a hadügyminisztérium erkölcsi és anyagi támogatása mellett az ifjúság katonás nevelésének szolgálatába.

Ilyen nagyarányú és intenzív kezdet után a hadügyminiszter javaslatára 1909-ben egy bizottság alakult meg azzal a feladattal, hogy a katonai szolgálatra való előkészítés szempontjából megvitassa, hogy milyen újabb intézkedések váltak szükségessé az ifjúság testi nevelésének fejlesztésére?

Ennek a bizottságnak működését egy kiváló gondal készített törvényjavaslat dicséri, amely, ha ezideig törvényerőre nem is emelkedett, mindamellett igen nagy hatást gyakorolt az ügyre. A törvényjavaslat körvonalozott céljainak elérésére szükségesnek látja a hadügyminisztérium központi bizottságának állandó működését; továbbá a megyei bizottságoknak megalakítását; úgyszintén valamennyi járás székhelyén egy-egy egyesület szervezését. Az utóbbiak a célbalövést és a katonai célokat szolgáló testgyakorlatot tanítanak. A hadügyminiszter engedélyével az olyan községekben is megalakulhatnak az ilyen egyesületek, amelyek legalább 50 jelentkező tagot mutathatnak ki. A létesített egyesületek élén mindenütt a polgármester, az illetékes hadtestparancsnok által kinevezett lövész-mester és tornatanító áll. Az oktatás anyagának egységes megállapítása a hadügyminisztérium jogköre.

Az oktatás tagozódása a következő:

1. A tanulók osztálya; 14-16 éves fiúk számára.
2. A 16 évesnél idősebb, de még be nem sorozott ifjak osztálya.
3. A szabadságolt katonaállomány osztálya.
4. A szabad osztály; a hadsereg tényleges állomá-

nyába tartozó és azon polgári egyének számára, akik más osztályba nem tartoznak.

A második osztályba való felvétel feltétele a testi alkalmasság. Ezen osztályba való felvétel, illetőleg a benne 4 éven át való részvétel, feltétele, az érettségi bizonyítvány megszerzésének.

Aki 4 éven át tagja a szövetségnek és a hadügy-miniszterinm által megkövetelt vizsgálaton sikerrel megfelel, katonai szolgálata folyamán lényeges kedvezményekre tarthat számot. Nevezetesen: a fegyvernem szabad megválasztása mellett már három hónapi szolgálat után tizedessé léptethető elő. Az olyan diákok pedig, akik az említett vizsgálat letevését igazoló okmányoknak és az érettségi bizonyítványnak birtokában vannak, három hónapi katonai szolgálat után tizedessé, még további három hónap múltán őrmesterré és ezután négy hónapra tartalékos tisztekké léptethetők elő, ha az erre megkívánt vizsgálatot is leteszik.

A kedvezmények biztosításán kívül intézkedést tartalmaz még a javaslat a lövészer, a lövöldék használása, a pénzsegélyek, a lövőversenyek rendezése ügyében.

A törvényjavaslatot, amely az olasz ifjúság katonás nevelésének egységes keretet szab, 1910. febr.-jában terjesztette a hadügyminiszter az olasz képviselőház elé. A törvényjavaslatot a számba jövő olasz sajtó, az egész olasz közvélemény a legnagyobb rokonérzéssel kíséerte. Mindemellett a javaslatnak törvényerőre való emelését az olasz-török háború és a nemzetközi viszonyokra irányult figyelem mai napig is késleltették. Ki kell azonban emelnünk, hogy az olasz társadalom és az olasz iskolák a javaslat szellemében máris nagyarányú munkásságot fejtettek ki, az ifjúság katonás nevelése körül.

Mint az eddigiekből is látjuk, a mozgalom megszervezését és irányítását – igen helyesen – a hadügyi kormány ragadta magához.

A fontos nemzeti cél megvalósítását tekintve, nem is történhetik ez másképpen. És ha idáig, a törvényja-

vaslat megismertetése közben, nem is forgott fenn annak szüksége, hogy a javaslat egyes pontjait szószerint idézzük, akkor, amidőn a mozgalom céljáról szólunk, ezt a legpontosabban mégis csak a javaslat eredeti szövegezésével jelölhetjük meg. A mozgalom célját a javaslat így állapítja meg:

„1. §. A katonai oktatással és testgyakorlással kiegészített nemzeti célbalövés intézményének célja: az ifjúság testi képességeinek kifejlesztése, katonai szolgálatra való előkészítés;

a szabadságolt katonáknál a fegyverkezelésben való gyakorlottságnak, a testi edzettségnek fenntartása és fokozása;

a polgárok számára a puskával végzendő szabatos célbalövés gyakorlásának lehetővé tétele.

Az intézmény közvetlenül a hadügyminiszternek van alárendelve, aki a belügy-, külügy- és közoktatásügyi miniszterrel egyetértésben gondoskodik ügykezelési, műszaki és fegyelmi tekintetben az intézmény kifogástalan működéséről.”

Nagyon természetes, hogy az így körvonalozott cél megvalósítására legelsősorban tényleg a hadügyminiszter hivatott. Viszont az is természetes, hogy a fontos nemzeti cél elérése érdekében a hadügyminiszter szervező és irányító munkája nem lehet független a kormányhatalom többi tényezőjétől sem. Ifjúsági mozgalomról lévén szó, mi sem természetesebb, hogy ebben a nemzeti munkában a hadügyminiszternek legelsősorban a közoktatásügyi miniszter siet segítségére. Mintegy 1 szükségyszerű tény volt tehát, hogy amikor a főntebb körvonalozott hadügyminiszteri törvényjavaslat napvilágot látott, ugyanakkor a közoktatásügyi miniszter valamennyi intézet igazgatójának a következő rendeletet küldte meg:

„Amidőn hazánkban a testgyakorlás tapasztalható, rohamos fejlődése fölött örömmel adok kifejezést, föl kell hívnom Nagyságodnak figyelmét a

testi nevelésnek azon részére, amely nemzeti szempontból rendkívül fontos: *a célbalövésre*. Ha ifjúságunk egészségben és erőben nő is fel, ezzel még nem értünk el mindent. Az olasz vitézség, melynek csodálatos bizonyságait látjuk,³⁴⁾ új életet, új ideálokat is teremt számunkra. Hadseregünk és hajóhadunk megmutatja nekünk, mily hősiességre képes. Minden állampolgárnak katonává kell lennie; mindenkinek készen kell arra lennie, hogy – bármikor kívánja tőle a haza – fegyvert ragadjon, szülőföldjének, nemzete becsületének és érdekeinek védelmére.

Már a képviselőház előtt fekszik egy törvényjavaslat, mely a lövészkiképzést minden, legalább 16 éves tanuló számára kötelezővé kívánja tenni. Kimondjuk majd, hogy az ilyen kiképzésben, legalább négy éven át való részvétel, elengedhetetlen feltétele lesz annak, hogy valaki középiskolai érettségi bizonyítványt kapjon, s egyetemet, vagy bármily főiskolát látogathasson.

A törvény gyümölcsöt érlelő hatásának előkészítése szempontjából, magasztos célját be kell oltani a nép köztudatába, hogy annak idején végrehajtásánál a nemzet minden rétege céltudatosan támogassa.

Felhívom tehát Nagyságodat, hogy a tanulóifjúságot a lövész-tanfolyamokba való jelentkezésre és minél nagyobb számban való részvételre megfelelő módon felszólítsa. Ilyen módon ön azt az erős és merész akaratnyilvánítást, mely most a szabad sportok művelésében szétforgácsolódik, magasztos és hasznos cél felé irányítaná . . .

Hangozzék lelkesülten az igazgatók és tanítók felhívó szózata! Meg vagyok győződve, hogy fel-

³⁴⁾ A közoktatásügyi miniszter manap, bizonyára más, némileg tompítottabb, szövegezésben bocsátotta volna ki rendeletét, mint ahogyan az olasz-török háború idején tette.

hívásuk meghallgatásra fog találni. Annak idején megtisztelő módon közölik velem mindazon tanulóknak nevét, kik a lövőgyakorlatokat szorgalommal és jó sikerrel űzik, s akik ilyen módon tettekkel bizonyítják, hogy magukat a haza szolgálatára kívánják szentelni.”

A kormányköröknek ilyen lelkes, hazafias buzdítása mellett virágzik és lendül fel Olaszországban, a múlthoz képest igen nagy arányokban, az ifjúság katonás nevelése. Az olasz kormányhatalom, ennek a nevelésnek szolgálatába állítja az iskolát, a hadsereget, a társadalmat, az államjövedelemnek is egy elég tekintélyes részét . . .

Csak az ilyen határozott és céltudatos, az államhatalom részéről jövő irányítás, némithatta el Olaszországban is, azon szabadkőműves és szabadgondolkodó egyesületek hazafiatlan, antimilitarisztikus agitációját, amelyek hazafiatlan elveik mellett, ugyanilyen határozottsággal, csak a páholyok homályában mernek kardoskodni . . . Csak az ilyen irányításnak köszönhető, hogy az olasz nemzet ifjúsága, nem a gyáva ámítókra, de a hazafias lelkesedéstől áthatott, kiváló hazafiakra hallgat. Csak ilyen körülmények közt érhető meg, hogy Olaszországban az ifjúság katonás nevelésének szolgálatában, az ifjúsági szervezetek egész sora áll.

A már megemlített nagy szervezeten kívül (Olasz Nemzeti Tornász-Szövetség), maga az ismertetett hadügyminiszteri törvényjavaslat is elismeri és pártolja ezeket. Róluk, a szóbanforgó javaslat 19., illetve 20. §-a illetéknéppen emlékezik meg:

19. §. A kormány felhatalmazást nyer arra nézve, hogy királyi rendelet alapján, az Olasz Nemzeti önkéntestestület intézményét elismerhesse és szervezhesse. Az érvényben álló törvényeket ez az intézkedés nem érinti.

Ez a testület a következő részekből áll:

a) a Nemzeti Önkéntes Kerékpáros és Gépko-

csizó Testületből, melyről az 1908. febr. 16-án kelt. 99. számú törvény szól;

b) az önkéntes különleges testületből (havasi vadászok, vadászok, diákok, csajkások és a hadügy-miniszter által elismert egyéb különleges alakulások).

20. §. Az Olasz Nemzeti Önkéntes Testület polgári intézmény, mely a hadügyminiszternek van alárendelve; célja: katonai nevelés, a haza védelmére. Az önkéntes zászlóaljak intézményének keletkezése, az 1909. év első hónapjaiba nyúlik vissza, amikor *Fortis*, volt miniszterelnök, parlamenti beszédének hatása alatt, Speziában önkéntes zászlóalj keletkezett. Jelenleg már mintegy 50 önkéntes zászlóalj van megszervezve és valamennyi azzal a kimondott céllal működik, hogy a még be nem sorozott ifjúságot katonai kiképzésben részesítse.

Anconában a Tengerészegyesület ottani fiókegyesülete szervezett ilyen diákszázlóját.

Hasonló szervezkedés indult meg Nápolyban, Bologna-ban, Parmában, Ealermoban.

Az egyetemi ifjúságot legelőször *Milanóban* szervezték meg, ahol megalakították a „Federazione Nazionale Studentesca” című szövetséget, amely „Legioni volontari studenti italiani” címmel, mindenütt, fegyveres csapatokat is igyekszik alakítani; tagjai, az egész országban egységes egyenruhát hordanak.

A mozgalom arányára, mértékül szolgálhat a milánói központ, melynek 30 osztálya van, összesen 2000 önkéntessel. Ezek részben kerékpárosok, részben motor-kerékpárosok és gépkocsizok. Íme 2-3 év lelkes munkájának eredménye!

Hogy az oktatás anyagába, módszerébe is bepillantást nyerhessünk, megismertetjük az Önkéntes zászlóaljok, 1911-iki gyakorlatait, melyeknek rövid leírásából is azt a határozott következtetést vonhatjuk le, hogy az ifjúság katonás nevelése – a németországi módtól el-

ütőén – a legszigorúbb katonai szellemben történik. Itt azonban meg kell jegyeznünk, hogy az oktatás anyagának és módszerének kérdése, még korántsem nyert pontos és végleges körülhatárolást. A szóbanforgó gyakorlatot, Milano közelében hajtották végre az önkéntes, zászlóaljok. A feltevés szerint a vörös fél (milanói diákzászlóalj és kombinált kerékpáros század) feladata az volt, hogy biztosítsa azt a hídverést, melyet a 4. utászezred egy százada, az Addán át végez. A kék fél (lombardiai önkéntes zászlóalj) feladata, ezen hídverést megakadályozni. Mindkét fél parancsnoka tényleges tiszt volt, s így a milanói tanulók, mint a lombardiai önkéntesek vetélkedtek egymással ügyesség, kitartás és leleményesség dolgában.³⁵⁾ Az a tény, hogy polgári ifjakból alakult zászlóaljok ilyen merőben katonai feladatot hajthattak végre, arra enged következtetni, hogy kiképzetésük módszere, anyaga, a szó szoros értelmében katonai volt. Talán túlságosan is az!

Ami pedig az elég fiatal mozgalom számbeli megnövekedését illeti, megállapítható, hogy 1911. végén: Olaszországban 693 lövészegyesület működött, s ezek mindegyikének saját lövöldéje volt. A középiskolák alsó osztályaiból 22,654 tanuló részesült kiképzésben. A 17--20 éves ifjak közül pedig, *egy milliónál több* működő tagja van a nemzeti szövetségnek. A tartalékosok közül 180,000 látogatja a lövöldéket. Az említett törvényjavaslat szerint, az állam évenként 2,200,000 lírával járulna hozzá, a mozgalomnak még szélesebb kiépítéséhez.³⁶⁾

Ezen eredmények kétségkívül azt igazolják, hogy az olasz kormányhatalom, az olasz társadalom, mindezekfölött pedig az olasz ifjúság, céltudatosan, áldozatra készen, lelkesedéssel halad a katonás nevelés útjain, Olaszország megszilárdítása, mint végcél felé.

³⁵⁾ Magyar Katonai Közlöny, 1911. XI.

³⁶⁾ A törvényjavaslat benyújtása előtt, évi 850,000 lírával járult hozzá a szövetség kiadásaihoz.

Ausztria.

Ha egész Ausztriában, az ifjúság katonás nevelése, nem is tekinthet vissza hosszú, történelmi múltra, úgy mégis Tirolban és Voralbergben, fényes, évszázadokra visszamenő múltja van ügyünknek; olyan, amely az arányokat tekintve, méltán vetekedhetik a francia, avagy a svájci ifjúság katonás nevelésének történetével.

A tirolai ifjak, már I. Miksa császárnak egy 1505-ben kiadott rendelete alapján, egyesületekben gyakorolták a nyilazást. Ebben az időben, már Bregenzben is virágzott a „Sebestyén testvérek lövészegyesülete”. Egy 1574-ről szóló adat szerint, Bozenben, Ferdinand főherceg lövőversenyt is rendeztetett, amelyen a nemes és főnemes ifjakon kívül, 350 „polgár és paraszt” ifjú is szerepelt.

1646-ban, Ferdinand Károly főherceg, egyezséget kötött a tirolai rendekkel, amelynek értelmében, 1500 lövészt kellett kiállítaniuk. Valamivel későbben, amikor a tirolai ifjakból 12, majd 16 lövészszázadot alakítottak, a tirolai községek nyakra-főre, versengve állítottak fel számos lövőházat.

Az önkéntes századok már 1733-ban kiállították a tűzpróbát is, amiért jutalmakat, kedvezményeket, kiváltságokat kaptak. Ez a körülmény még jobban fellendítette az ifjúsági lövészet ügyét. 1736-ban már annyi egyesület vetekedett a nemes, hazafias célért, hogy egységes és célirányos működésüket biztosítandó, kötelező rendszabályokat („Rendszabályok valamennyi lövőház számára”) állítottak fel számukra.

A bajor uralom alatt pangott, senyvedett, a szép

fejlődésnek indult ügy. Utána azonban, már 1816-ban, újra visszhangozták a hegyek a fegyverek durrogását. Sőt 1825-ben, már törvényileg akarták a tiroli lövészet ügyét újrarendezni. És ámbár ez nem sikerült egy későbbi kísérletnél sem (1837), mégis 1845-ben életbelépett a lövőházak számára megalkotott új szabályrendelet; 1854-ben pedig, már *törvény* szabályozta, a tiroli önkéntes ifjak ügyét. És ámbár 1868-ban, a véderőtörvény értelmében a polgári lövészek már nem tartoztak szervesen a fegyveres erőhöz, mindamelllett az 1874. máj. 14-én szentesített törvény értelmében, elég szoros kapcsolatban állottak újra vele.

Megemlítésre méltó, hogy 1825-ben, 162 lövölde; 1861-ben 326, 19000 taggal; 1901-ben pedig 444 lövölde állott fenn, 53141 taggal.

A legutóbb említett rendszabály, illetve törvény értelmében, az osztrák honvédelmi miniszter szervezi az ügyet, „a haza védelmére” és arra, hogy „katonai szervezet nélkül” képezze ki a polgári ifjakat, főleg a célbalövésben. Valóságos autonómiát élveztek így a tiroli lövészszervezetek.

Feleslegesnek tartjuk itt, a tiroli lövészegyesületek régebbi autonómiáját, a tiroli lövészek régebbi jogait, a régebbi egyesületek belső életét ismertetni. Nem mulaszthatjuk el azonban, hogy a tiroli lövészügyre vonatkozó legújabb törvény szempontjait, rövidesen meg ne vizsgáltsuk.

Az. 1914. évi, május hó 25-én szentesített törvény szabályozza legújabban, a tiroli lövészet ügyét. Ezen törvény értelmében: a lövészet főirányítása, a cs. kir. honvédelmi miniszterre tartozik, akinek a tiroli és voralbergi honvédelmi bizottság van végrehajtó, hivatalos közeg gyanánt, alárendelve. Felügyelő, a tartomány főlövész mestere; aki a felügyeletet, egy tiroli hatos- és egy voralbergi hármás-bizottság élén gyakorolja. A főlövész mester, a törvény értelmében, legalább 20 jelentkező esetén, megalakulhatnak nyilváníthatja, a cs. kir.

lövészegyletet. Az egyesületek egységes célja: az ifjúságnak, a honvédelemre való előkészítése.

Ünnepélyes alkalmakkor, a os. kir. lövészegyletek, zászlóval és fegyverrel vonulhatnak ki. Az egyesületek, a birodalom és tartomány részéről nekik nyújtott támogatás ellenében (telkek átengedése, fegyverek, lövészer, díjak kiutalása), kötelesek szabályszerű lövöldét építeni, ezeket a különböző iskoláknak és testületeknek (esetleg a községben gyakorlatozó csapatoknak is), lövőgyakorlatok tartása céljából átengedni.

A lövőegyletekbe való belépés feltétele, a tiroli, vagy voralbergi illetőséghez, a betöltött 17. életévhez és a büntetlen előélethez van kötve. A 17-20 éves ifjakat külön ifjúsági tanfolyamokon képezik ki a lövészetben. Valamely lövészegyletben való 5 évi részvétel, két fegyvergyakorlat elengedésének kedvezményével jár. Az oktatást kirendelt tisztek és altisztek végzik. Minden ifjúnak évente 50 gyutacs-, 5 gyakorló- és 50 éles-töltény van kiutalva.

Ez a törvényt szabta keret, magában véve is alkalmas arra, hogy az ifjúság katonás nevelésének ügye, még nagyobb lendületet vegyen, az eddiginél is szélesebb kiépítést nyerjen. Persze, ehhez nagyban járul hozzá a tiroli és voralbergi nép történelmi múltja; ennek a rokonszenves népnek katonás és hazafias érzése. Sajnos, hogy a többi osztrák tartományban, az ügy még csak gyermekéveit éli. Ezekben, mindössze néhány év óta folyik az ügy, a csermelynél alig szélesebb merderben.

Az, ami ezen a téren idáig történt, az sem indult meg az egységesség és egyöntetűség jegyében. Az immár 20 év óta működő *Wiener Schützenverein* például – amely a 17-19 éves ifjak katonai előképzését (szép eredménnyel végzi – egészen más szempontok szerint dolgozik, mint az *Opelt* alapította (1907) *Knabenhortok*. Az utóbbiaknak, ”Reichsbund der Knabenhorte und Jugendwehren in Österreich” cím alatt, immár orszá-

gos szövetségük is van. A *Jugendwehrek* is külön szempontok szerint működtek. Ezek, nem válván be, újra is szerveztettek, *Jugendschützen Abteilung* elnevezés alatt. A bécsiek is önállóan szövetkeztek, *Wiener Jugendschützen Korps* címen.

Az ügy tehát elhelyezkedni, egyensúlyba jönni próbál. Erre vallanak azok a tanácskozások is, amelyek különböző bizottságok részéről, a közös cél-, módszer stb. megállapítása érdekében folytak le. Az első ilyen tanácskozás az 1908-iki volt, amely még meglehetősen idegenkedett az ifjúság katonás nevelésének eszméjétől. Az 1910-iki is, – amelyen a közoktatásügyi minisztérium és a hadsereg is képviselve volt – még meglehetősen messze állt, az ügy felkarolásától.

Lényeges fordulatot, a cél felé vezető egészen új csapást és határozott irányú haladást jelent azonban az a tanácskozás, amelyet Bécsben tartottak meg, *Georgi* osztrák honvédelmi miniszter és *Trauttmansdorff* herceg, a szövetségi főlovászmester, elnöklete alatt. Mindenesetre fontos az ügyre, hogy ezen tanácskozáson a hadügyi-, a közoktatásügyi- és a belügyminisztérium is képviselve volt, az osztrák lövészsövetség szerveivel egyetemben. Ez a körülmény, nyilvánvalóan, a jelenleg még célban, módszerben meglehetősen divergáló egyesületeknek és szövetségeknek, céltudatos, egységesítő szándékát jelenti. Erre vall az az egységes célkitűzés is, amelyet maga *Georgi* báró hangoztatott; mondván: „ . . . semmit sem ér a hadvezéri művészet és semmit sem érnek a haderő modern berendezései, ha a katona rosszul lő. A katonaiságnál jó lövészekre van szükségünk, s ezért fontos, hogy az ifjak, a lövészegyesületek révén, megfelelő kiképzésben részesüljenek.” A cél tehát, amely így éles és határozott körvonalozást nyert: honvédelmi cél és így, követendő módszerét is magában hordja. Ez a módszer egészen nyilvánvalóan csak anyfiban katonai, hogy az ifjúsági célbalövést, mint a

mozgalom súlypontját, a katonai szabályzatoknak megfelelően tanítják.

Az osztrákok tehát nem mennek oly messzire, mint a franciák, a svájciak, avagy különösen az olaszok. A cél nem a hadsereg *kiegészítése*, hanem egyszerűen az, hogy az ifjúság szelleme, a nevelés, az irányítás révén: katonás legyen. Erre nézve – az erkölcsi és testi nevelés mellett – elegendőnek tartják, főleg és majdnem egyedül: a katonai fegyverekkel való célbalövés tanítását. Ezért oktatják, úgy az iskolákban, valamint a magánjellegű szervezetekben is, a katonás nevelést célzó tanfolyamokon, majdnem kizárólag, csak éppen a célbalövést.

A kellő eredményt az által igyekeznek elérni, hogy a lövészetnek, mint fakultatív tárgynak oktatását, főleg tisztekre és altisztekre bízzák. A céllövészet tanításának módszere tehát, nyilvánvalóan katonai. Ezt a módszert, az osztrák honvédelminiszternek, 1909-iki rendelete is biztosítja, (amely a katonai lövöldék átengedésére, az oktatók kirendelésére és a fegyverek kiutalására nézve tartalmaz intézkedéseket. A mozgalomra nézve fontos jelentőségű volt, a kultuszminisztérium által összehívott 1910-iki tanácskozás is, amely a tanuló ifjúság testi nevelésének kérdése mellett, az ifjúság katonás nevelésének kérdését is tárgyalta. Ezt a tanácskozást – amely a céllövészetnek, a közép- és szakiskolákban való fakultatív tanítását kimondta – az időbeosztásra, a tanítandó anyagra vonatkozó, részletes programum publikálása követte. Eszerint, a szünetekben, pihenőkön, könnyed és közvetlen formában megismertetendő volna: a haderő szervezete és jelentősége (különösen népnevelői szempontból); továbbá a térképolvasás; vázlatosan pedig hadtörténelmi példákat kellene tárgyalni. Adandó alkalmakkor, megismertetendők volnának még: az ágyú és gépfegyver szerkezete; a tábori távíró berendezésé; a modern tábori konyhának (főzőkocsi) felszerelése stb.

Így, ilyen anyagbeosztással és ilyen módszerrel ki-

vánják az illetékes osztrák körök, az ifjúság katonás nevelését irányítani és eszközölni. A fegyvereknek odakölcsönzéséről intézkedő honvédelmi rendelet megállapítja, a tanuló ifjúságnak fejenként kiutalható töltenymennyiséget is (évente 100 gyutacs- és 40 éles-töltény). Minden intézet megkapja, a katonai lőutasítást és egyéb szolgálati utasításokat is. Hangsúlyoznunk kell, hogy a fakultatív jellegű céllövészeti oktatás, a középiskolák két legfelsőbb osztályának szól.

A kép. amelyet az osztrák ifjúság katonás neveléséről idáig megfestettünk, nem volna teljes, ha szóba nem hoznánk a *Kvabenhorte* és *Jugendwehre* ügyét is. Ezek. *Opelt* Ferenc százados kezdeményezésére, 1907-ben. Bécsben kezdték meg működésüket. Bécsben ugyanis, már a múlt század hetvenes éveiben létezett egynéhány, olyan napközi otthon, amelyekben az iskolaköteles fiúk. szabad idejüket tölthették (Knabenbeschäftigungs-Anstalten), Ezek számára, kitűnő fegyelmező eszköznek bizonyult, a katonás rend és fegyelem bevezetése, illetve megkövetelése. Ezen intézménnyel foglalkozván, jutott *Opelt* arra a gondolatra, hogy az államérdek szempontjából kellene az ifjúság nagy tömegét egységes módon megfegyelmezni. Erre a célra legjobb eszköznek gondolta, az ifjúságnak egyéb és más irányú foglalkoztatása mellett, a katonás nevelést. Nem a katonai „Drill”-t akarta az ifjúság körében alkalmazni, hanem pusztán, az egészséges katonás szellemet óhajtotta meghonosítani.

Opelt fáradozásait siker koronázta. Alig egy évvel a mozgalom megindítása után, 4000, katonás viselkedésű, jól fegyelmezett, matrózruhás fiú mutatkozott be a bécsi közönségnek és katonai előkelőségeknek. Mindenestre kár. hogy a rohamos és lelkes kezdést korai stagnálás követte.

A *Knabenhortokban*, az iskolai leckék korrepetálása után. ének. zene. torna, játék és katonai gyakorlatok váltják fel egymást. Gondos előadásokat hallanak a ta-

mulók a kötelességteljesítésről, a jellemről, a hazaszere-
tettről, stb. Figyelmeztetik a fiúkat a jómodorra, a ka-
tonás magatartásra. Sajnálatos azonban, hogy a kivá-
lóbb fiúknak adott rangfokozat, itt-ott katonásdi já-
tékká devalválja, a különben elismerésre méltó intéz-
ményt.

A Knabenhortok főcélja az, hogy az elemi- és pol-
gári iskolai ifjúságot elvonják, az utca káros hatása alól.
Így túlnyomóan, csak a 6-14 éves ifjakat foglalkoztat-
ják. A Jugendwehrek ellenben, az érettebb, 14-20 éves
ifjakat vonzzák hatáskörükbe. Ez a kor, amely az is-
kolaköteles koron túl. a katonakötelezettség idejéig tart,
a legtöbb ifjúra nézve, a legteljesebb szabadságot je-
lenti. Viszont ez az idő az, amely erkölcsi szempontból,
a bárminemű fegyelem híjján szükölködő ifjak nagy tö-
megére, sok veszedelmet rejt magában. Ezt a veszedel-
met ellensúlyozandó, a Jugendwehrek, az ifjak erkölcsi
nevelése mellett, az erkölcsi szempontból is jótékony ha-
tású testi nevelést sem hanyagolják el. Egyetemi és ka-
tonai szempontokból pedig, a célbalövés tanítására és
gyakorlására is igen nagy gondot fordítanak. A katonai
szellem, mindkét intézmény körében sokat nyer azáltal,
hogy katonatisztek mind nagyobb számban állnak
élükre, mint oktatók. Kár, hogy ezen intézmények, fő-
leg az anyagiak híjján, csak igen lassan fejlődnek.

A „K. K. Reichsbund der Jugendwehren und Kna-
benhorte Österreichs”, jelenleg 683 helyi csoporttal
(mintegy 32,000 ifjúval), szolgálja az ifjúság katonás
nevelésének ügyét. Nem kicsinylendő azonban, az a
munka sem, amelyet a fönti szövetségen kívül, az isko-
láknak és egyesületeknek végeznek. Ezen munka ará-
nyait, a következő számok jelzik: 1913-ban, 374 iskola
és 260 egyesület foglalkozott, az ifjúság katonás neve-
lésének ügyével. Az előbbi tanfolyamokon 12.966, az
utóbbiakban pedig 16,213 ifjú vett részt.

Oroszország.

A nagy vereség, amelyet a japánok zúdítottak a lomha birodalomra, felébresztette az orosz nemzet jobb-jait. Keresve keresték a nemzeti szerencsétlenség után, hogy a nagy és bőséges katonai erőforrások ellenére, mi okozta tulajdonképpen a szégyenletes vereséget, az ellenség körében pedig, a diadalmas győzelmet. Az orosz és japán nemzet psyché-jének tanulmányozása ée összehasonlítása adta meg a kérdésre a feleletet. Azt a feleletet, amely világossá tette, hogy a nagy erőforrások, magukban véve elégtelenek a nemzeti becsület megvédéséhez, különösen akkor, ha a nép széles rétegeit még veszedelem idején sem hatja át, a katonai erényekkel párosult nemzeti lelkesedés.

A két nemzet lelki képének megértéséhez elegendő felvilágosítást nyújt a következő rövid párhuzam. Egy orosz újság, az orosz-japán háború idején, amikor egy város középiskolájának ifjúsága, a városnak a harctérre induló háziezredét a vonathoz kísérte – azt írta, hogy ezen ifjak, tettükkel szégyent hoztak az orosz diákság egyenruhájára. A japánok viszont, áthatva a hazafiúi lelkesedés szent tüzétől, lázas izgalommal képezték ki, a fegyver kezelésében még nem járatos ifjakat, a netalán bekövetkezendő harctéri utánpótlásra. Az orosz tartalékosokkal a harctéren ismertették meg a fegyver kezelését – míg Japánban minden 17-19 éves polgári ifjú, már kész katona volt. Az egyik fél, a néplelekben rejlő okoknál fogva, aluszékony és lomha volt – míg a másik tábor egyénenként hatotta át a nemzeti lelkesedés tüze. Ilyen viszonyok mellett annak kellett bekövetkeznie, ami tényleg bekövetkezett.

Szerencsére, az orosz nemzet is tanulni kíván, a sorscsapásokból. Az új szellemet ők is a jövő nemzedék megváltozott és megváltoztatott lelkületétől remélik.

Minden igyekezetükkel, minden reménységükkel, ők is az ifjúság lelkét dédelgetik, ápolják. És ha csak a legújabban megkezdett nemzeti regenerálás munkája során, még nem is számolhatunk be pozitív eredményekről, pozitív sikerekről, mégis tanulságos megfigyelni, hogy egy nagy nemzet, hogyan és milyen szellemben teszi meg a belső megizmosodásra irányuló kezdőlépéseket.

Az orosz ifjúság katonás nevelésének meg van ugyan a nemzet történetében szunnyadó régi múltja, de ez a múlt is csak egyetlen jel, csak egyetlen ujjmutatás, mely a maga nagyrahitottságában elárvultan, elhanyagoltan húzódik meg, az orosz históriában. Nagy Péter alakított, ifjú társai köréből egy gyermekszázadot; velők gyakorlatozott, velők edzette magát a haza jövőbeli szolgálatára. És ennyi, csupán ennyi, a legújabbkori felbuzdulásnak történeti előzménye. Az eszmével senki sem törődött, mind a mai napig;*) a szerencsésebb végzet, tán még ezt az ujjmutatást is kitörölte volna, az orosz nép emlékezetéből . . . Csak a balsors, a végzetes nemzeti vereség toltta előtérbe, a nemzet ifjúsága szellemének, testi ügyességének, katonai erényeinek kifejelesztését, megerősítését. – Igaz, egyelőre csak gondolatképen.

A főntebb érintett okoktól eltekintve, már magában az a körülmény is szükségessé tette az ifjúság katonai előképzésének életrehívását, hogy Oroszországban a gyalogság tényleges szolgálati idejét, négy évről, háromra szállították le. A szolgálati idő megrövidülését, a legtöbb államban, a katonai előképzés rendszeresítése szokta követni. A legtöbb államban, erre a körülményre hivatkoznak, mint okra. miközben az ifjúság katonás nevelését életbeléptetik. Így volt ez Oroszországban is.

1910. decemberében történt, hogy az ifjúság katonás nevelésének országos szervezése céljából, a hadügyminiszter elnöklete alatt, egy bizottság tervezetet készí-

*) Művemben, mint végső határdátum, mindenütt az 1914-ik év szerepel. Lásd az Előszót.

tett, amelyet a minisztertanács is jóváhagyott. A szervezés tervezete szükségesnek tartja a kiképzés módját aszerint megválasztani, hogy az intelligens iskolai ifjúságról, avagy az iskolába nem járó, falusi és egyéb ifjúságról van-e szó. Az iskolai előképzést teljesen olyan szellemben és irányban óhajtják fejleszteni, mint nálunk.

A publikált tervezet szerint, ennek a nevelésnek célja: 1. A vallásos érzésnek, a cár és a haza iránti szeretetnek erősítése; a törvények és rendeletek tiszteletének mélyítése; a katonai fegyelemnek az ifjúsággal való megismertetése. 2. A katonai gyakorlatokhoz való előkészítés; a testi erő fejlesztése. 3. A jó katona erényeinek, az ifjúságba való belénevelése.

A katonai kiképzés, az összes első- és másodfokú iskolákban, a hadügyminiszter által jóváhagyott szabályok szerint, legalább hetenkénti két órára van tervbe véve.

Az iskolai kötelékbe nem tartozó ifjakra nézve, az utasítás főbb pontjai a következők. A katonai kiképzésbe az olyan ifjak vonhatók be, akik legalább 15 évesek és akik a belépésre szülői, vagy gyámi engedélyt mutatnak fel. Ifjúsági csapatokat tényleges, tartalékos, vagy nyugállományú tisztek, egyesületek és polgári egyének is alakíthatnak. A kincstárt semmiféle kiadás sem terhelheti; a költségeket a felállító fedezi. Az ifjak olcsó és kényelmes egyenruhát hordhatnak ugyan, de rajta katonai kitüntetések és jelvények nem viselhetők. Rendgyakorlatok közben csupán fapuskák használhatók. A vezetők parancsnoksága alatt, kisebb felderítő és harcéri gyakorlatok is tarthatók. A helyőrséggel bíró helységekben, a helyőrségnek valamelyik magasabb rangú tisztje vezeti az ifjúság katonai kiképzését. Más helységekben, ezt a szolgálatot, az újoncozó kerületeknek katonai parancsnokai végzik.

Nagyon érdekes az a mozgalom is, amelyet a „Raszvjedtsik” című orosz katonai folyóirat indított meg. az ifjúság katonás nevelése érdekében. Egyik fő-

gondolata az, hogy Oroszországban. 1874. óta van érvényben az általános védőkötelezettség, még pedig azzal az alapgondolattal, hogy a hadsereg nem egyéb, mint maga a fegyveres nép. Konstatálja immár a folyóirat, hogy a majdnem négy évtizednyi időközben, a fegyveres erő és a nép közt. alig jött létre valamelyes kapcsolat. A nép és az ifjúság nem szereti a katonai szolgálatot, sőt fél tőle. Ezt az ellenszenvet legyőzni és eloszlatni, az elemi és egyéb iskola van hivatva, amely intézménynek, az ifjúság katonás nevelését be kell fogadnia. Csak a rendszeres ránevelés teremthetne e téren kedvezőbb viszonyokat. Miért is óva inti az illetékes köröket a katonásdi játék rendszeresítésétől. Közismert dolog ugyanis, hogy az ifjúság katonás nevelése, a helytelen irányítás mellett, könnyen fajul el. értéktelen katonásdi játékká. Ezért ajánlja a német és japán viszonyok tanulmányozását és az ott megnyilvánuló szellem meghonosítását.

Az orosz tisztikar nem is zárkózik el az eszme odaadó pártolásától. Legújabbán például, Oroszországban is megindult a cserkészmozgalom, amelyet tisztek vezetnek. A katonai gyakorlatokon és tornázáson kívül különösen, a katonai felderítő- és jelentőszolgálattal ismeretik meg az ifjakat. Egyes osztagokat – tisztek parancsnoksága alatt – a katonai ünnepélyekhez is kirendelnek, sőt ezek, itt-ott, a csapatok díszmenetében is részt vehetnek. Sokat remélnék az oroszok is, a cserkészmozgalomtól, különösen azon a réven, hogy a tisztikar készséges erkölcsi támogatásban részesíti a mozgalmat. Bízhatnak benne, hogy a mozgalom révén, hazafias és katonás szellemben, kedvezően befolyásolhatják az ifjúság lelkületét.

Ha az ifjúság katonás nevelése Oroszországban csak gyermekéveit éli is. és ha a mozgalom sok pozitívumot nem is mutathat még fel, mindamellett, alapos kilátás van rá. hogy a tapasztalható nagyfokú lelkesség, mielőbb érett és bőséges gyümölcsöt terem.

Japan.

A katonai körökben általánosan ismert és nagyra-becsült „Schweizerische Monatschrift für Offiziere aller Waffen” című folyóirat. 1907. évi 2-ik számában, érdekes reflexiókat fűz hozzá *Cherpillod*-nak, *Handbuch des Dschiu-Dschitsu* című, világhírű könyvéhez. Hangsúlyozza, hogy főleg azért ismerteti ezt a kiváló munkát, mert a tisztek megtanulhatják belőle, hogy az a szellem, amely a japán sereget győzelemhez vezette, az nem a kaszárnyákból és nem is a gyakorlóterekről táplálkozott, hanem a japán ifjúság hazafias szelleméből merítette erejét!

Azon a nézetten vagyunk, – mondja a kiváló szakla.p – hogy mi, – t. i. a svájciak – a veszedelem pillanatában csak úgy állhatnók meg helyünket, ha mi is, a korai ifjúkortól kezdve, éveken át, komoly munkában, a torna-, a játszó- és lövőtereken nevelnők ifjúságunkat.

íme, így beszélnek, az ifjúság katonás nevelésének nagymesterei. És ha ők, éppen katonai szempontból, irigylik a japán nevelést, úgy azt is elképzelhetjük, hogy ez a nevelés, éppen a haza biztonsága szempontjából, valóban csodálatra- és irigylésreméltó lehet. És tényleg, sehol a világon, egy nemzet körében sem forrott össze oly szerves egésszé, az iskola általános nevelő munkája, a speciálisan hazafias neveléssel, mint éppen Japánban. És viszont, sehol, egy nemzet körében sem tartalmaz a „hazafias” nevelés eszméje, annyi „militarisztikus” momentumot, mint itt. Valóban méltán mondhatja egy *Dürr*³⁷⁾: „Die Japaner werden zum Soldatenvolk erzo-

³⁷⁾ A svájci iskolák tornafelügyelője.

gen.” Lássuk tehát ennek az öntudatos, irigy lésreméltó nevelésnek régi tradícióit, belső tartalmát, módszerét, célját.

A „Revue über die gesamten Armeen und Flotten”, írja (1907 jún.) a japán nevelés történetére vonatkozóan, hogy: Még mintegy 30 évvel ezelőtt, a szaanurai asszonyok azért tanultak vívni és harcolni, hogy férjeik távollétében megvédhessék birtokaikat. Fiaikat is kiskoruktól kezdve, rettenhetetlen bátorságra nevelték. Hogy lelkiükből, a természetes félelmet kiirtsák, őket, sötét viharos éjjeleken felkeltették és a vesztőhelyekre, vagy a csataterekre küldték, hogj- azokról, levágott emberfejeket hozzanak haza. Manap pedig – mondja forrásunk – a megváltozott viszonyok folytán, a szamurai gyermek, a legnagyobb kedvteléssel és lelkesedéssel vesz részt, a rendszeres iskolai katonai gyakorlatokon, amelyeket még a magániskolákban is felkaroltak. Már a 6-7 éves gyermekek is, boldogan sorakoznak, a „felkelő nap” egy-egy zászlója alá, hogy a legforróbb nap-sütésben, mértföldekre terjedő menetgyakorlatokon vehessenek részt.

Hogy már a kis gyermekek is *ilyen* teljesítményeket mutathassanak fel, az illetékes körök természetesen gondoskodnak róla, hogy minden iskola, a testedző felszereléseknek bővíben legyen.

Az iskolaügyi törvények értelmében, minden iskolának nagy játszótere van. Az ifjak, ezeken a tereken, még a tanórák közti szünetekben is, a tanítók felügyelete mellett, főleg olyan játékokban vesznek részt, amelyekben, a különböző színű sapkával jelzett csoportok, leleményes de soha sem eldurvult ügyességükkel, *legyőzik egymást*. Amíg az ilyen hadijátékokban az egész ifjúság, kötelezően vesz részt, addig a nagyobb fiúkat, a puska kezelésére, a tábori és hadiszolgálatra is oktatják. Az ügyesebbeket, az iskolai éve végén erkölcsi jutalmazásban részesítik.

Még az elméleti oktatás közben is, minden kínál-

kozó alkalommal, nyomatékosan figyelmeztetik a fiúkat, a hadsereg jelentőségére, értékére, főleg pedig, annak megbecsülésére. Az ilyen alkalmakkor például azt kérdi a tanító, kis tanítványaitól, hogy „kik a legboldogabb emberek a földkerekségen?” A kis japánok együttesen és lelkesedve felelik: „A. szamuraiak, ha hazájuk védelmére kardot ránthatnak, érte vérüket és életüket áldozhatják.” Egy másik kérdés így hangzik: „Ki a legnagyobb embere korunknak?” „Togo tengernagy” – felelik, a lelkesedő kis japánok.

És mégse hisszük, hogy a katonai előképzést, a japán iskolák túlhajtják. Nem. Eleintén, a gyermeknek még alakatlan lelkét, gondolkodásmódját gyúrkák, formálják, míg később, fokról-fokra fejlesztik, öntudatosan! hazafias, férfias, katonás szellemű állampolgárrá.

Az iskolaügyi törvények, a tornaoktatás megkezdését, csak a második iskolai évben engedik meg; a katonás nevelést, csak a harmadikban. Az iskolai hatóságok egyértelműen azon vannak, hogy az ifjak még a szünidőben is, katonai gyakorlatokat végezzenek. Ilyen célból, az iskola tanítókat rendel ki; az állam pedig 1 ½ 2½ Jen-ért (4-6 korona), régiebb rendszerű, Murata-mintájú puskákat bocsát az ifjak rendelkezésére. Az egyik feljegyzés szerint, például a Keio Grigiku nevelőintézet, 670 főből álló csapata, 1910. 'augusztus havában, Tokióból elindulva, hosszabb ütközetmenetet végzett; a feltevés alapján harchoz fejlődött, majd táborba szállt. Előőrsi szolgálat teljesítése után pedig, a legkitűnőbb rendben, példás fegyelmezettséggel vonult be Tokióba. Ezt a példát is csak azért említettük meg, hogy belőle, a japán katonai előképzés intenzivitására, szellemére és fokára nézve következtetést vonhassunk le.

A japánok, nemcsak a serdültebb korú tanuló ifjúságot, de még az elemi iskolai tanulókat is, következetesen és rendszeresen vezetik el, *minden* nemzeti és katonai ünnepre. Ott vannak a katonai gyakorlatokon és lövészeteknél; még a téli hadgyakorlatokról sem hiá-

nyoznak. A katonai hatóságok minden gyakorlat alkal-mával, külön helyet biztosítanak az iskoláknak, sőt arról is gondoskodnak, hogy a harci mozdulatokat és egyéb tudnivalókat, tisztek magyarázzák meg az ifjaknak. Fel-emléítésreméltó, hogy például egy hadosztálynak négy napig tartó téli gyakorlatán, végig jelenvolt, a környék egész elemi iskolai ifjúsága. A japánok teljes tudatában vannak annak, hogy a katonai erények felvirágzása és kifejlődése, az ifjúság egészséges szellemű, hazafias ne-velésében gyökerezik; ezért forr össze oly ideális egy-ségsbe, a hadsereg és iskola.

Minden japán elemi iskolának van fegyverkészlete és zászlója. Hetenként négyszer van tornaórájuk, ezen-felül pedig katonai- és lövőgyakorlatokat is tartanak. A középiskolák ifjúságának heti négy tornaórája (ebből *két óra katonai torna*), három gyakorló és lövészet-i órája van. Évenként, egész napra terjedő lövészeten, ezen-kívül havonként 1-2-szer, katonai gyakorlatokon vesz-nek részt.

Nagyon érdekes és igen sok nemzetnevelő momen-tum van abban a körülményben is, hogy a dinasztia alapítójának mondaszerű koronázási napján, továbbá a mukdeni csata évfordulóján és az elesett hősök két napig tartó emlékünnepe-n, a hadsereg és tanuló ifjúság együt-tes ünnepet ül. A japánok általában kiváló gondot for-dítanak arra, hogy a nemzeti történelem megértése és ismerete az egész nemzet lelkét áthassa.

Ami pedig speciálisan az ifjúsági egyesületeket il-leti, igen nagy lelkesítő erő rejthetik abban a körülmény-ben, hogy nekik a kormány 100000, az oroszoktól el-vett puskát adományozott. Igazi katonás, lelkesítő gon-dolat, hogy az ifjúság, azokon a fegyvereken próbálja ki ügyességét, amelyeket az ellenség a nemzet katonáira emelt.

A japánok persze arról is gondoskodnak, hogy az iskolákból kikerült ifjak, az iskolavégzettség és a so-rozás közt lévő időben, el ne szunnyasszák katonás éré-

nyeiket. Ebben az időközben, a községekre háramlik a kötelesség, hogy a felügyeletük alatt álló ifjúsági egyesületekben tovább fejlesszék az ifjak katonai érzékét. Az iskolákban, mint nemkülönben az egyesületekben is, tényleges tisztek végzik a katonás nevelés irányítását, felügyeletét. A legfőbb irányítást, „az ifjúság katonai nevelésének főfelügyelője” (egy tábornok) adja. Az ügy fejlettségi fokának megítélésére, következtetést enged meg, annak megemlítése, *hogy* az országos lövészversenyeken rendszerint 1500-2000 lövész szokott résztvenni.

A katonai szellem fejlesztéséhez nagyban járul hozzá a „Katonai gyakorlatokat művelő társaság”, mely 1898-ban Kioto-ban, abból a célból alakult meg, hogy a honvédelmi célokat szolgáló tornázást fejlessze. Ennek a szövetségnek védője *Fusimi* herceg. Az egész országra kiterjedő fiókegyleteiben, mintegy 1,700.000 tagja van. A szövetség, a dzsiu-dzsicu játékot, a vívást, célbalövést és evezést kultiválja.

A japánok különös gondot fordítanak a tanítójelöltek katonai előképzésére. A tanítóképzőkben elméleti katonai ismereteket is tanítanak és a növendékeket előtor-nászokká és katonai oktatókká is kiképzik.

A japán ifjúság szellemének és nevelésének illetén körvonalozása után, szólanunk kell még a katonai előképzés céljáról és módszeréről. Nagyon fel világosítóknak tartjuk erre nézve, a japán közoktatásügyi miniszter egyik rendeletének következő passzusait:

„Amidőn még ijjal és nyíllal löttek hazánkban, a testgyakorlatot, már akkor sem hanyagolták el. Az iskolákban jelenleg is alaposan kell foglalkozunk, az ifjúság testi nevelésével. Hogy, pedig népünk ismét régi hatalmához jusson, szükséges, hogy az iskolákban az ifjak katonás nevelése: *a gyermek előkészítése a háborúra, gyakoroltassék.* Ez utóbbi cél tartandó általában szem előtt ...

A tornaoktatásnál – így folytatja a rendelet – a következő alapelveket kell szemel előtt tartani: Legfőképpen olyan gyakorlatokat kell tanítani, amelyek a testet hajlékonyra és ügyessé teszik. A mozdulatok végrehajtásában nem kell teljes egyöntetűséget követelni, de felületességet és hanyagságot sem szabad tűrni. A fiúk túlságos kifárasztásától óvakodni kell; ez akkor következne be, ha pl. azt követelnék meg tőlük, hogy meg sem mocsanjanak, míg a tanító valamely gyakorlatot megmutat, vagy magyaráz.

Egészen világosan áll íme előttünk, hogy a japán ifjúság edzésében, nem sportcélok dominálnak, hanem merőben katonaiak. A módszer pedig nem a merev katonai drill-ben látja főerősségét, hanem a könnyed, fesztelen rendszerben. Érdekesek e tekintetben *Bozóky Dezsőnek*, a helyszínen szerzett következő tapasztalatai: „A japán gyermek szereti az iskolát, s örömmel jár belé. De ott nem is fárasztják őt agyon a sok ülésel, hanem sok szabad mozgást engednek neki. Látni kell azt a víg életet, mely az órák közötti hosszú szünetekben, a nagy iskolaudvarokon uralkodik. Sehol sem látni verekedő fiúkat, nincs szükség feddésre; az igaz, hogy nem is pirongatják meg a fiúkat, ha például a háztetőre másznak . . . Egyszer láttam egy iskolából egy egész osztályt kirohanni s torony irányában rizsföldeken, árkon, bokron, patakon keresztül egy hegyre fölrohanni. Ki elsőnek ért föl, jutalmat kapott. Mint a gyík, másznak föl magas falakra, fákra.”

A szorosan vett tananyagra vonatkozóan megjegyezzük, hogy a tanítás legalsóbb fokán tornajátékokat üznek. A 9 éves fiúkkal, már a katonai formák szerint, szabad gyakorlatokat végeznek, mihez a 11 éveseknél, az egyes és a sorkiképzés járul hozzá. A középiskolák alsóbb tagozatán, az egyes kiképzésen kezdve, a századgyakorlatokkal végződik a tanítás. A felsőbb osztályokban pedig könnyű töltennyel, lövőgyakorlatokat rendszeresítettek. A 16-18 éves tanulók, teljes felszerelés-

sel egészen a zászlóaljköteléig érő gyakorlatokat végeznek, menet- és harcgyakorlattal egybekötve.

A középiskolákban uralkodó katonás szellemre nézve igen jellemző az Orsz. Középiskolai Tanáregyesület Közlönyének (1911:), következő leírása: „A középiskolai ifjúság az egész országban egyenruhát visel; a reggeli tanítás előtt 15 perccel, szép idő esetén az udvaron, különben a tornacsarnokban gyülekezik az ifjúság; majd 8 óra előtt 5 perccel kürtszó jelzi a tisztelgés idejét. Ekkor az igazgató, néhány tanár kíséretében megjelenik, s fogadják a tornatanár vezényletére történt katonás tisztelgést. Mire az igazgató szemlét tart az ifjúság fölött ...”

Japánban tehát tisztában vannak vele, hogy a nemzet katonai erényeinek gyökere a nevelésben rejlik. – Ezért oltják be a gyermekbe már az iskolában, a mélyes hazaszeretetet, a császár iránt való feltétlen hűséget, az önfeláldozásra való hajlamot, a szerénységgel párosult bátorságot. És vájjon kell-e annál a hazaszeretettel nemesebb, mélyebb, mint amely ezt mondatja a lelkesedő kis japán gyermekkel, hogy: Togo tengernagy, a kor legnagyobb embere? És hogyan kínálná fel a serdültebb iskolás ifjú, a császárnak szóló hűséget, ha még az igazgatójának szóló tiszteletet is katonás, délceg tartással, napról-napra megadja? És hogy ne volna, az önfeláldozásra és bátorságra nevelt nép, önfeláldozó és bátor, ha ezen jellemvonásuknak a csatatereken, annyi száz és százezren hősi jelét adták . . .?! A japán nevelés tehát valóban elérte célját. Férfiaiba, asszonyaiba, a legtisztább *honszerelmet* nevelte belé.

Mennyit tanulhatnának tőlük, a mi „férfiaink”, a mi „asszonyaink” – különösen az „új magyarok” . . . !

Anglia.

Anglia, az egyedüli európai nagyhatalom, amely az általános védőkötelezettséget, csak a világháború folyamán, ennek parancsoló kényszere alatt léptette életbe. A háborút megelőző években, mindjobban előtérbe lépett már, az ifjúság katonás nevelésének kérdése és ezzel a kérdéssel együtt, az általános védőkötelezettség elve is. Mind nyilvánvalóbbá vált, hogy a hadsereg kiegészítésének régi módja, a toborzás, tarthatatlan. Addig is, míg a kényszerítő viszonyok megérlelték, az Angliára nézve fontos eszmét, maga a kormány volt rajta, hogy az ifjúság katonás nevelésének pártolása és istápolása révén, a militarizmus gondolatának mennél több barátot szerezzen.

A védőkötelezettség általánossá tételének propagálására, 1902-ben alakult meg, a National Service League, mely szövetség, a megyék székhelyén titkárságokat alakított; a titkárságok viszont, rendszerint megyénként, egy-egy fiókot szerveztek, amelyek együttesen munkálkodva, iskolai és egyéb ifjúsági tanfolyamokat létesítettek. A szövetség beszámolója szerint. 1910-ben 61,919 tagja, 1911-ben már 91.142 tagja volt a ligának. A liga, a militarizmus eszméjének népszerűsítése érdekében, 1914-ig, egyedül Londonban, 245 nyilvános gyűlést tartott.

Érdekes, hogy míg az 1902-iki képviseléválasztások után csak 3, az 1906-iki választások alkalmával 43, addig 1911-ben már „177 olyan képviselője volt az alsóháznak, akik a ligához tartoztak és akik a parlamentben is széleskörű propagandát fejtettek ki a liga nemzeti

céljai érdeké-ben. És ámbár igaz, hogy a liga elnökének, *Roberts* lordnak, az általános védőkötelezettség kimondására irányuló törvényjavaslatát, 1909. augusztus hó 12-én, 20 szótöbbséggel – elvetették – mégis megbecsülhetetlen nemzeti munkát végzett ez a szövetség, céljának megvalósítása körül.

A főcéllal párhuzamosan, maga a kormány is, rendeleti úton igyekezett, az angol ifjúság katonás nevelésének ügyét, egységesen szervezni. A hadügyminiszter, 1908-ban bocsájtotta ki a megyék számára, szervezeti szabálytervezetét, amelynek értelmében az ifjúsági csapatok, a katonai hatóságok jóváhagyásával, valamely területi csapattesthez esni lakozva, megalakulhatnak. Az ifjúsági csapatoknak saját erejükből kell magukat fenntartaniuk és alkalmazkodniok kell. a katonai hatóságok utasításaihoz. Az ilyen csapatokba,, a legalább 12 éves ifjak már felvehetőek és addig maradhatnak az ifjúsági csapatkötelékben, amíg a területi csapatokba való felvételre meghatározott életkor alsó határát elérték. Az ifjúsági csapatok, 30 főnyi „századok”-ban alakulnak meg; a 100-nál több ifjúból álló csapat, 2 századot, esetleg zászlóaljat is alakíthat. Az ifjúsági csapatok, a katonai lövő- és gyakorlótereket díjtalanul használhatják, a kormánytól pedig fegyvereket és lövészt is kapnak.

Kétségtől érdekes jelenség, hogy az angol ifjúság katonás nevelésének arányai együtt nőttek, a „német veszedelem” mumusával. Viszont az is érdekes, hogy Németország, nagyon is számon tartotta, hogy az angol rivális, mit és mennyit tett, ifjúságának katonás nevelése körül. Így pl., a „nagy német vezérkar” egyik kiadványa,³⁸⁾ a legrészletesebben, éppen az angol ifjúság katonás nevelésével foglalkozik. Ezen jegyzék szerint, az angol ifjúság katonás nevelésére a következő szervezetek szolgálnak:

1. A *tisztképző testület* (Officers Training Corps),

³⁸⁾ Lásd a források jegyzékét.

amely a területi hadsereggel egyidejűleg. 1908-ban állítottatott fel, abból a célból, hogy a vállalkozó ifjakat, a tiszti hivatásra előkészítse. Ez, két tagozatból áll; a *Junior-Division*-ből, 14-17 éves ifjak számára és a *Senior-Division*-ből, 17-25 éves ifjak számára. Az első, az iskolai, az utóbbi, az egyetemi ifjaktól rekrutálódik. A belépés önkéntes. A belépő, két évi tagságra kötelezi magát. Ez a kötelezettség azonban nem vonja maga után, hogy az ifjú, valóban a tiszti pályára lépjen. Az ifjúsági csapatokat, a hadügyminiszter által kirendelt tisztek képzik ki. A főfelügyelet, a vezérkar főnökét illeti, akinek a felügyeletben a területi hadsereg tábornokai segítkeznek. A kiképzés legfőképpen a gyalogság szempontjából történik. Az ifjak rendszerint, hetenként 3-4 órai kiképzésben részesülnek-. A kiképzés: a lövészetre, a tábori szolgálatra és az alaki gyakorlatokra terjeszkedik ki. Az ifjúsági csapatok, olykor más csapatnemekkel együtt is gyakorlatoznak. A szünidőben pedig két hétig tartó táborozásban vesznek részt. Az egyetemi ifjúság köréből, néhány lovas- és tüzérségi osztagot is alakítanak. A lovakat maguk az ifjak szerzik be, a fegyver- és egyéb felszerelést azonban a hadügyminisztérium adja. Ezen testülethez mintegy 16,000 ifjú tartozik.

Ép úgy, amint a főiskolákhoz kapcsolódik az *Officers Training Corps*, ép úgy kapcsolódnak a középfokú iskolák sorához, a *hadapródok testületei* és *zászlóaljai* (*Cadet Corps*). Ezek hozzájárulnak a legénység és altisztek pótlásához is. Egyes ilyen testületek, a reguláris csapatokkal is egyesülnek. A testületekbe, 12-17 éves ifjakat vesznek fel, akik többnyire árvák, vagy katonák gyermekei. 1910-ben magányosok kezdeményezésére, egy lovasított hadapród testület is alakult (*Boy Cadet Yeomanry Corps*). Ezt azonban a kormány nem ismerte el.

A megnevezett, államilag szervezett ifjúsági testületeken kívül, társadalmi kezdeményezésre is, több if-

júsági testület alakult: így, a gyermek dandárok, az ifjúsági lövészegyesületek és a cserkészcsapatok.

A *gyermek dandárok* (Church Lads Brigades), régi lársadalmi szervezetek (főleg keresztény egyesületek), amelyek egységesen még nincsenek szervezve. A kiképzést, kirendelt altisztek végzik. Ezen szervezethez mintegy 50,000 ifjú tartozik.

Az *ifjúsági lövészegyesületek* (Miniatur Kiflyle Clubs) is régebbi alakulatok, amelyek *Roberts* tábor-szernagy kezdeményezésére alakultak meg. *Roberts* tábor-szernagy ugyanis, szükségesnek látta, hogy minden angol ifjú, – ha nem is részesülhet alapos katonai kiképzésben – legalább is egy bizonyos szűkre szabott, lövészkiképzésben részesüljön. Az ifjúsági lövészegyesületek rendszerint olyan helyeken alakulnak meg, ahol egy-egy kiszolgált katona, az ügyet kezébe veszi. A központi vezetés. Londonban összpontosul. A hadügyi kormány, annyiban támogatja ezen szervezetet, hogy katonai lövöldéket és szükség esetén, oktató személyzetet bocsát rendelkezésére. A lövészkiképzés szobafegyverekkel történik. A szervezethez 150,000 ifjú tartozik.

A *cserkészek* (Boy Scouts) szervezetét *Baden-Powell* tábornok alapította. A szövetség, az erkölcsi, testi, értelmi és érzelmi nevelésnek mindazon ágazataira terjeszkedik ki, amelyek honvédelmi szempontból is értékesek. A szervezethez 10-18 éves ifjak tartoznak. Az ügy élén maga *Baden-Powell* állt. Az anyagi eszközöket magányosok adományából teremtik elő. A hadügyi kormány azonban a szükséglethez képest, igen nagy előzékenységgel bocsát katonai oktató személyzetet rendelkezésére. Az egész ügy hatalmas nemzeti mozgalommá fejlődött. Jelenleg mintegy 500.000 ifjú tartozik a szervezethez.

Amint láthatjuk. Angliában hatalmas fejlődésnek indult az ifjúság katonás szellemű nevelése. A részletekre vonatkozóan, a következőket jegyezzük meg:

A *tisztképző testület* szervezeti szabálya, 1909. okt.

1-én jelent meg, új kiadásban (Regulations for the officers training corps). A határozványok kivonata a következő:

A tisztképző testület célja az, hogy az iskolai ifjúságot, a különleges tartalékban és a területi hadseregben teljesítendő tiszti szolgálatra előkészítse. A Rendeleti Közlöny jelöli meg azon iskolákat, amelyeket a kormány, előkészítésre alkalmasaknak minősít. A tisztképző testület szervezeti és felüyeleti tekintetben a hadügyminiszternek van alárendelve, míg a kiképzés irányítása, a vezérkar főnökére tartozik. A már föntebb megjelölt anyagkör oktatására vonatkozóan, a hadsereg szabályzatai irányadók. A kiképzetés eredményéről, az ifjak évenként bizonyítványt kapnak. Az önként jelentkező ifjaknak, a sikeresen kiállott vizsgáról szóló bizonyítvány, a katonai akadémiákba való fölvételnél, előnyt biztosít.

A *hadapród-testületeknek*, a területi hadsereg valamely alakulatával szoros kapcsolatban kell lenniök. Az ifjak, betöltött 17. életévük után, a területi hadseregbe való önkéntes belépésre utasíttatnak. A kiképzés anyagát zártrendű gyakorlatok és a lövészet képezik. A kiképzést a területi hadsereg személyzete végzi. Az ifjak a katonai lövöldéket használhatják. A testületek tagjai, a kiképzés ideje közben rendszerint egyenruhát viselnek, különben csak jelvényeket hordhatnak. A felszerelést, a a hadügyminiszter adja. A kiképzést kijelölt tisztek ellenőrzik.

Az *ifjúsági lövészegyesületek* hasonló szempontok szerint működnek: különösen a lövészetben nyújtanak kiképzést.

A *gyermek dandár* még 1883-ban alakult meg. Azóta, az egész birodalomra kiterjedő hálózata van, amelynek élén a walesi herceg áll. Érdekes, hogy a belépő tagok (12-17 éves ifjak) magaviseletéről, iskolatársaik állítanak ki bizonyítványt. A szervezetek egyenruhát

viselnek. A csapattestek vezetői, többnyire polgáremberek. Minden századnak, illetőleg zászlóaljnak, az anglikán egyház valamely szervezetével kapcsolatban kell állania. Különben, az intézmény célja is az, hogy keresztyéni férfiasságra nevelje az ifjakat. A kiképzés szeptember elejétől, május hó végéig tart, amely időközben, hetenként egy délutánt fordítanak a kiképzésre; ez, a katonai ismeretek minden ágazatára kiterjed. A közszellem növelésére hazafias dalokat is tanulnak. Tudásuk fokát, az évenként megtartott versenyeken mutatják be. A szövetség fővédnöke, maga a király.

A *cserkészszövetség* megalakításának gondolata, az angol-búr háború idején, 1899-ben fogalmazott meg, *Baden-Powell*, akkori alezredes agyában. Baden-Powell ugyanis, amidőn a búrok Mafekinget körülfették, mint a védőőrség parancsnoka összegyűjtötte a város ifjúságát és őket, egy Goodyear nevű őrmesterre bízva, a katonai elemi ismeretekben kiképezte. Röviddel utóbb pedig, különösen a földérítő és hírszerző szolgálatban használta fel őket. Ez a röviden előadott tény volt a hatalmas arányú cserkészmozgalom csírája.

A mozgalom megismertetése előtt szükségesnek tartjuk, magának Baden-Powell-nek azon felhívását ismertetni, amelyet a mozgalom külföldi fejlesztői nem egyszer elhallgatnak. Baden-Powell szerint:

„Az angol nemzet jelenleg istápolásra szorul; hiszen arról van szó, hogy a népek között megtarthatja-e továbbra is, eddigi állását. A történelem arra figyelmeztet, hogy minden nagy nemzetnek vannak olyan történelmi jelentőségű pillanatai, amelyek épen a hatalom tetőfokán elszunnyadással fenyegetik. Ebben az állapotban, bizonyos nyugalomvágy és semmittevés tapasztalható; egyszersmind az a közöny is, amelyet még az a tudat sem képes kiölni, hogy más hatalom fegyverrel, avagy gazdasági konkurrenciával akarja az elaggott államot tönkretenni. Mindkét esetben, csakis a hazafiság hiánya idézheti elő. az állam pusztulását. Ezt

az állampusztulást a történelem azzal a mondással szokta megbélyegezni, hogy „elpusztult, a polgárerények hiánya miatt”. Arra nézve, hogy az angol polgárerény sok kívánni valót hagy hátra – megvannak a szomorú előjelek. Igen sok tekintélyes férfiú azon nyilatkozatot hallottuk, hogy nemzeti életünk minden vonatkozásában ugyanazon romboló hatások tapasztalhatók, amelyek Róma pusztulásához vezettek. A szemmel látható hanyatlási a, ijesztően mutatnak rá, az angol hangyaállam nagy hereseregei, a dologtalanok csapatai. Ezek az emberek nem tanulták meg tekintetüket hátra, avagy a nemzet jövőjébe irányítani. És ámbár még van pénz és munka az országban elég, mégis hiánya van, a régi veretű angolnak ... A „Scouting” név nem katonai szempontból értendő; a fiúkat nem katonákká akarjuk nevelni, a vérszomjat sem akarjuk beléjük csepegtetni. Mégis világossá kell tennünk előttük, hogy a *haza védelmére, a polgárnak is fel kell készülnie, sőt életét is fel kell áldoznia*. Még sohasem találkoztam olyan emberrel, aki ha valamely civilizált állam háborújában részt vett, antimilitarista maradt volna. Az ilyen ember nem helyeselheti hazája védelmének elhanyagolását . . . Rendszerem célja az, hogy a fiúk jellemét megacélozzam, egyéniségüket és lelkeségüket arra serkentsem, hogy belőlük derék ember és a haza jövőjébe tekintő polgár legyen.”

Íme, ilyen szempontokat képvisel a hamisítatlan, az igazi cserkészmozgalom; amely ha nem is dolgozik militarisztikus eszközökkel, még sem tekinthető – mint azt nálunk is bizonyos körök oly szívesen félremagyarázzák – antimilitarisztikus irányúnak. Ellenkezőleg. Ebben a tekintetben, a mozgalom céljának legautentikusabb interpretálója, maga Baden-Powell, ellenük szól. A mozgalom kimagasló tendenciája: éppen a haza erősségének, szilárdságának fokozása. A cserkészmozgalom ezen a réven kapcsolódik szorosan hozzá a mi ügyünkhöz is.

A szövetséghez tartozó 10-18 éves ifjak három osztályba oszlanak: az újoncok, a másod- és első osztályú cserkészek osztályába. A legkisebb egység, a 6-8 ifjúból álló járóőr. Három, vagy több járóőr, egy osztagot (troop) alakít, amelyek városonként, illetőleg községenként, egy helyi bizottság vezetése alatt állanak. A helyi szervezetek fölött viszont, a megyei tanács áll, míg a szervezet fővezetősége Londonban székel.

Az újoncnak, a felvétel előtt, elméleti és gyakorlati vizsgát kell állania. Tisztában kell lennie a szervezet szabályaival és bizonyos ügyességgel kell rendelkeznie. A hetenként egy napon történő kiképzés, kiterjed az erkölcsi, testi és értelmi nevelésnek valamenynyí ágazatára. Az erkölcsi nevelés főcélja, az őszinte bajtársiasság, a feltétlen köteletségérzet, az önuralom, a bátorság és önfeláldozás növelése. Különös gondot fordítanak az előzékenység és szolgálatkészség kifejlesztésére. A testi nevelést a legkülönbözőbb testgyakorlatok, játékok, járóőr-gyakorlatok segítik elő.

Az értelmi nevelés körében elsőrangú szerep jut annak az új pedagógiai problémának, amelyet állampolgári nevelés névvel illetnek. A mozgalom vezetői arra törekszenek, hogy az angol ifjúba már korán beleoltsák, az -angol állami és nemzeti közösség nagy gondolatát. Pártpolitikai különbség nélkül, pártolják az eszmét, a liberális és konzervatív körök, maga a munkásosztály, sőt még az írek is. És hogy ismét a cserkészmozgalom antimilitarista félremagyarázói ellen szóljunk, megemlítjük Baden-Powell-nek, egy előadása alkalmával nyilvánított azon nézetét, hogy: . . . „16 éves koráig minden ifjút a mozgalom szellemében kellene nevelni . . . , . . . így válnék a mozgalom, a területi hadsereg előiskolájává”.

Semmi kétségünk sem lehet tehát az iránt, hogy a mozgalom nagylelkű megindítójának nem voltak antimilitarisztikus tendenciái. Ellenkezőleg. A mozgalom végső eredményben a haza szolgálatát célozza. Már a

gyakorlatok tárgyköre is. a mi ügyünkhöz kapcsolja a cserkészmozgalmat. A szabadban való tájékozódás, a térképolvasás, a távbecslés, a tábori szolgálat, a szabadban való sütés, főzés, a hírszerző-szolgálat gyakorlása, a gondolatnak jelekkel való továbbítása, a segélynyújtás gyakorlása, egyenként és összesen katonás szellemet és és gondolkodásmódot kelt fel az ifjakban. A cserkészmozgalom tényleg, a katonás nevelés legjobb előiskolája.

Ausztrália.

Ausztráliában, az áll alános védkötelezettséget elrendelő. 1909. évi törvény, az ifjúság katonás nevelését különös nyelemre méltatja. Ugyanis, minden ausztráliai polgár, 12 éves korától 14 éves koráig, mint „junior cadet”. 14 éves korától 18 éves koráig, mint „senior cadet”. 18 éves korától 20 éves koráig a polgárőrségben, 26 éves koráig pedig ennek tartalékában, katonaköteles. A junior cadet évenként 120 órai katonai gyakorlatra van kötelezve. A senior cadetnek 4 egésznap, 12 félnapi és 24 éjjeli gyakorlaton kell résztvennie. A polgárőrség 10 napi kiképzésben részesül.

Románia.

Románia, úgyszólván a legelső volt azon államok közt, amelynek iskoláiban, minden régi tradíció híjjá-vai, egy csapásra, első átgondolásra, törvényes rendelkezéssel rendszeresítették, az ifjúság katonás nevelését. A romániai tanügyi kormány, hatalmas konszolidáló erőt, nemzeti közszellemet teremtő tényezőt látott ebben az ügyben. Ezért tartotta szükségesnek, azt, nem a lelkesedés hamar ellobbanó lángjára bízni, hanem intézményes rendelkezésekkel állandósítani, azt szilárdan megalapozni.

Már 1902-ben rendszeresítették kísérletképen, néhány, Bukarest körül fekvő helység iskolájában a katonás nevelést. Eleintén egy-egy altiszt vezette be a magasabb osztályok növendékeit, a fegyverfogás, a célbalövés ügyességeibe, a hadseregszervezet ismereteibe. – 1905-ben pedig, két iskolai századot mutattak be a királyi párnak, amelyek kitűnő fegyelmet, délceg magatartást és meglepő katonai ügyességeket produkáltak. Ez az ünnepélyes bemutatkozás nem várt hatású volt. A nemzeti lelkesedés hatása alatt, egy előkelőségekből, nagybirtokosokból, gyárosokból stb. alakult egyesület, célul tűzte ki, az ifjú honvédek erkölcsi és anyagi támogatását. A hadügyi és tanügyi kormány pedig, egy bizottságra ruházta rá az ügy kiépítésének, fejlesztésének, egységes megszervezésének gondolatát.

A bizottság, lelkes munkája révén, hamarosan készítette el az ügy szabályozásának munkálatait, illetőleg az ügyre vonatkozó javaslatát. A kormány pedig ezen az alapon, már 1906, május 10-én kiadott rendeletével,

külön tanítói testületet szervezett, az ifjúság katonai kiképzésére és ezt az oktatást, még a magánjellegű iskolákban is kötelezővé tette.

Evvel az egyetemleges érvényű intézkedéssel, az illetékes körök azt a célt tartották szemelőtt, hogy a csapatoknál folytatandó kiképzést megkönnyítsék. A rendelkezések tehát, nagyon helyesen, szorosan vett katonai célt jelöltek meg. Maga, a közoktatásügyi miniszter, a törvényjavaslatnak a szenátus előtt való megindokolásában hangsúlyozta, hogy a hasonló intézkedés és intézmény, Japánban kitűnően bevált és hogy a katonai gyakorlatok, a katonai szolgálatra való előkészítéstől eltekintve, kitűnő testgyakorlatok is és erkölcsnevelő hatásúak. Ezen szempontok kifejtése, de a kísérletezés eredménye is az volt, hogy a képviselőház 1906. február hó 3-án, a szenátus pedig február hó 17-én, a javaslatot egyhangúlag megszavazta, a király pedig, 1906. május hó 4-én törvényerőre emelte.

A törvény fontosabb határozatai:

1. Az iskolák katonai oktatóiból külön tanítótestületet szerveznek, amely a tanulóifjúság testi és erkölcsi nevelését munkálja. A tanítás kiterjed: testedző és ügyesítő katonai gyakorlatokra, a hazafias érzés és a katonai ismeretek terjesztésére, megszilárdítására és a célbalövésre.

2. A katonai kiképzés az elemi-, közép- és ipariskolákban kötelező; az elért eredmény és annak osztályozása, befolyással van a felsőbb osztályba való átlépésre.

3. A királyságot iskolai kerületekre osztják fel, melyek egybeesnek a hadsereg hadtest területeivel.

4. A katonai oktatók testületének élén egy magasrangú gyalogsági tiszt áll, kinek címe: „Románia állami és magániskoláinak katonai főtanítója”. Ő vezeti az ifjúság katonai kiképzését, a közoktatásügyi minisztériumban elkészített tervezet szerint.

5. A katonai fő tanítónak alárendeltjei: egy polgári tanfelügyelő, kinek címe: „A katonai oktatók testületé-

nek főtanfelügyelője”; továbbá 1 százados segédtsízt, 1 kezelőtiszt, 5 százados, mint az iskolai kerületek főnökei; 38 százados és főhadnagy, mint az egyes alkerületek főnökei; 120 altiszt, kik közül mindegyik, több községben vezeti, vagy felügyeli az ifjúság katonai kiképzését.

6. A katonai főtanító és segédtsíztje tényleges állományú tisztek, a többiek tartalékosok; az altisztek lehetnek ténylegesek vagy tartalékosok is.

7. A vidéki községek minden elemi és ipariskolájában kell egy katonai októnak lennie, aki az állománycserélő csapatrészek létszámába tartozik. A városok közép- és ipariskolái számára, egy-egy tiszte és a szükséges számú altiszte, a helyőrség csapataiból rendelik ki. A magániskolák kötelesek saját költségükön polgári oktatót szerződtetni, aki kellő katonai képzettségét beigazolni tartozik.

8. Az iskolák katonai oktatóit, 30-40 napi tanfolyamra, minden évben összegyűjtik Bukarestben.

Íme, ilyen rendelkezésekkel biztosította Románia, az ifjúság katonás nevelését. Ilyen előzmények magyarázzák csak némileg, azt az érthetetlen nemzeti önhitteget amellyel ez a kis, igénytelen szomszéd állam, a balkán-háború, úgyszintén a világháború folyamán, dőlyfős álnoksággal, kardjára ütött.

Románia, a jellemzett ifjúsági mozgalom révén, kétségkívül, minden jogos kritikánk ellenére is, mégis csak példát statuált arra, hogy a nemzeti és hazafias közszellem megteremtése, céltudatos és rendszeres munka mellett, még kedvezőtlen kulturális viszonyok közt,³⁹⁾ sem hiú ábránd. A hazafias közszellem megteremtésében nem kis része van az ifjúság katonás nevelésének.

Ami a részleteket illeti, megemlítjük, hogy az ifjúság kiképzése a 10 éves kortól, a betöltött 20 éves korig, vagyis a katonai szolgálatba lépés koráig van

³⁹⁾ A lakosság 69%-a analfabéta.

tervbe véve. A törvény rendelkezése folytán, már az elemi iskola 3-ik osztályában megkezdik a Flóbert-karabéllyal való célbalövést. A testi nevelésre vonatkozó követelmények pedig, fokozatosan növekedve és áthaladva a torna- és ifjúsági játékok fokán, a katonai gyakorlatokon és a katonai fegyverekkel való célbalövésen – egészen a harcgyakorlatokig emelkednek. Az erkölcsi nevelést, különösen a hazaszeretet érzését, nemzeti dalok betanításával, a hazafias érzést növelő, alkalmas események és a nemzeti hősök tetteinek megismertetésével, nemzeti ünnepek rendezésével igyekeznek elősegíteni.

Az ügy természetszerűleg csonka és kiépítetlen maradt volna, ha az 1908-iki áprilisi új véderő törvény, nem gondoskodott volna, az iskolába nem járó ifjak katonai előképzéséről is. Az államnak főerősségét – már nagy számuknál fogva is – éppen a földműveléssel, kereskedelemmel, iparral foglalkozó ifjak teszik. Nagyon helyesen rendelkezik tehát ez a törvény olyaténképen, hogy valamennyi katonaköteles ifjút, 19 éves korától kezdve 21 éves koráig, lakóhelyén, minden évben márciustól-novemberig, havonta két vasárnapon, céllövőtanfolyamok látogatására kötelezi. Természetszerű okoknál fogva, ezen rendelkezés megvalósítása, teljes kiépítése, Románia, kis hadseregállományát tekintve, alig lehetséges. Ennek az intézkedésnek végrehajtása, még tartalékos tiszti és altiszti személyzet igénybevétele mellett is, nagyon sok oktatót vonna el a tényleges katonai állománytól, aminek viszont, a hadsereg vullaná kárát. A fődolog azonban, Romániára nézve mégis az, hogy ott, ahol a viszonyok kedvezőek, ahol a falvakban intelligensebb, katonaviselt oktatók rendelkezésre állanak, ott, ez az eszme megrealizálódhatik és idővel, a mozgalomnak ilyen irányban való kiépítése is, ennek lehetősége, intézményesen van biztosítva.

Romániában tehát, a katonai viszonyok sekélyessége folytán, az ügy súlypontja, különösen, ami az eszme egységes megvalósítását illeti, az iskolai ifjúságon

nyugszik. *Barabás* Endre, Románia közoktatásügye c. művében érdekesen terjeszkedik ki az iskolai ifjúság katonás nevelésére is. Szerinte, például a tanítóképzők három felső osztályában, heti három gyakorlati és két elméleti órán át tanítják a katonai tantárgyakat. Az utolsó tanév végén, a legalább 8-as osztályásnak, szakaszvezetői, a 7-eis osztályásnak tizedesi rangot kapnak.⁴⁰⁾ Az altiszti rangot elnyert tanítójelöltek kafcماكőtelezettségük idején, szerzett jogaikat megtartják. A többi tanítójelöltre, a rendes újoncozási törvény rendelkezései érvényben maradnak.

Alapos hát, ilyen körülmények közt a kilátás arra, hogy a tanítók ilyen irányú neveltetése, előbb-utóbb lehetővé teszi, a falusi, általában pedig az iskolába nem járó ifjúságnak is katonás neveltetését.

Még csak azt kívánjuk hangsúlyozni, hogy Romániában az ifjúság katonás nevelése, a legszebb harmóniában olvad össze a vallásos neveléssel. Azon a réven, hogy ünnepnapokon a katonai oktatók vezetik a tanulókat templomba, egy szép szimbólum és gondolat nevelődik belé az ifjak lelkébe, az, hogy az Isten és haza szolgálata, a legszebb férfierény. Sokat, nagyon sokat tanulhatnánk mi is, ettől, az irányunkban rosszindulatúnak bizonyult, de céltudatosan fejlődő kis államtól!

⁴⁰⁾ Romániában, francia mintára, tíz osztályzati jegyet használnak. Legjobb. – kitűnő – a 10-es jegy.

Szerbia.

Már az 1901-iki, szerb hadseregszervezési törvény úgy rendelkezett, hogy a katonai gyakorlatok rendszeres tanítása, minden iskolára nézve kötelező. Ez a törvény azonban, csak papirostörvény maradt, mert az oktatók hiánya miatt, annak végrehajtására, még csak gondolni sem lehetett.

Az 1908-1909-iki, ellenünk irányuló hadimozgalmakig, nem is történt e téren, Szerbiában, semmi. Mindössze, az ezen időben fellobbanó, kihívó és monarchiánk ellen irányuló harcizaj, eredményezett valamelyes pozitív munkát. A hadügyminiszter felhívására tervbe vették ugyan, katonai vezetés és irányítás mellett, a katonai állomásokon és egyéb községekben is, a lövészegyesületek megszervezését – azzal a céllal, hogy az ifjúságot a katonai szolgálatra előkészítsék, a már kiképzett és kiszolgált katonákat pedig a célbalövésben tovább gyakorolják – de a nagy lelkesedés szülte felbuzdulás, nagyon hamar fulladt belé a közöny fertőjébe.

A hadügyi kormány ugyanis, minden megalakuló egyesületnek két szobapuskát és egy hadi ismétlőpuskát biztosított – papíron. És ámbár a lázas állapot hihetetlen mérvben hívta életre a lövészegyesületeket – mintegy másfél év alatt 1400-ra növekedett fel a számuk – mégis, az állam gyenge anyagi ereje és silány harckészége, nem támogathatta őket annyira, hogy megszületésükön túl is életben maradhattak volna. A harcizaj lecsöndesültével. majdnem semmivé zsugorodott össze, az ifjúság katonás nevelésének ügye. Ezt a tény, már 1910. őszén konstatálták, a szkupcsina színe előtt, ami-

köris felszólították a hadügyminisztert, hogy a fegyverekben és lövészerben mutatkozó hiányon segítsen és az egyesületeknek pénzbeli támogatásáról is gondoskodjék.

Az egyik képviselő szemére vetette a hadügyminiszternek, hogy a lövészegyesületeknek fegyverrel való ellátását, ígérete ellenére nem váltja be, sőt ellenkezőleg, még azt is megteszi, hogy az egyesületeknek csekély számban kiadott *Koka-Mauser*-féle ismétlőfegyvereket is bevonja és ezek helyett őket, az elavult *Berdán*-fegyverekkel látja el. A felszólalás szerint, az egyesületek, ép ezen oknál fogva, tétlenségre vannak kárhozthatva, miért is az egyesületek támogatására, évi 40-50,000 dinár megszavazását sürgeti és azt, hogy a hadügyminiszter ismétlőfegyvereket és lövészeret bocsásson rendelkezésükre és természetesen gondoskodjék arról is, hogy a lövésztanfolyamokat tényleges tisztek vezessék.

Míg így az ifjúság katonás nevelésének általános képe nem sok biztatást nyújt, addig mégis konstatálnunk kell, hogy Szerbia egyes részeiben és községeiben, az ügy nagyra fejlődött. Így például a Drina-hadosztály területén, minden iskolában folyik a lövészkiképzés. Egyedül Vranjában mintegy 800. 13 éven felüli ifjút részesítenek katonai kiképzésben. Az egyik híradás szerint pedig, a lövészegyesületek vezetői, a trónörököszt kérték fel, a lövészegyesületek fővédnökségének tisztére, aki tényleg az egyesületek élére is állt. Ez a körülmény kétségkívül buzdítólag hatott a lövészegyesületi élet fellendülésére.

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül, a *Ratnik* (Harcos) című, szerb katonai folyóiratban, az ügyre vonatkozólag kifejtett propagandát sem. Ez a folyóirat, Szerbia politikai hivatásának véli azt, hogy függetlenségének megóvása mellett, az összes szerbeket egyesítse, ami csakis, a szomszédos államokkal megvívandó sikeres harcok útján érhető el. Hangsúlyozza, hogy Szerbiát, a cél érdekében katonai táborrá kell fejleszteni, amihez egyégesen szervezett, általánosan kötelező, testi és lelki ne-

velés megteremtése szükséges. Jelenleg csakis a „Sokol” és a „Dušan silni” nevű társadalmi egyesületek foglalkoznak a testi neveléssel. Az ifjak tornáztatását és katonai neveltetését, ép oly kötelezővé kellene tenni, mint a tényleges katonai szolgálatot. Erre nézve a folyóirat javasolja, minden 11-20 éves ifjúra nézve, a kötelező katonai előkészítő gyakorlatokat. Az iskolákban, a testi nevelés ép oly fontosnak tekintendő, mint maga az elméleti oktatás. Az ifjúság három csoportba volna osztandó, a 11-14, a 15-17. és a 18-20 évesek csoportjára. Az utolsó csoport a „haza védői” nevet viselné és rendszeres fegyveres kiképzésben részesülne.

Az egész dologból, reánk nézve, csak annak a gondolatnak felismerése fontos, hogy még ez a kis és immár megleckéztetett állam is, csupán az ifjúság rendszeres és egységes katonás nevelésétől várja, erőinek és harckésztségének hatványozódását.

Görögország.

Az 1911-ik év végén életbelépett új véderőtörvény-nyel egyidejűleg, életbelépett az a törvény is, amely Görögországban, az ifjúság katonás nevelését a következő módon biztosítja:

A törvény kimondja, hogy Görögországban, az ifjúság katonás nevelése kötelező. A testileg alkalmas ifjak, betöltött 16-ik életévüktől kezdve, három éven át köteleztetnek az elméleti és gyakorlati előképzésben való részvételre. A kiképzés, a hadsereg számára érvényben levő szabályzatok és utasítások értelmében történik, hetenként egy napon, négy órán át. Három óra a gyakorlati, egy. az elméleti oktatásra fordítandó. Ez a beosztás nem feltétlenül kötelező, amennyiben az időjáráshoz mérten két, esetleg több napon át is folytatható. A főelv az, hogy minden ifjú évente 40, illetőleg a három egymásután következő évben 120 tanórát köteles látogatni. Aki a követelményeknek megfelelt, az, a sorhadi szolgálat esetén, a szabályszerű két év helyett, csak 20 hónapig szolgál. Viszont azok, akik a törvényben kimondott előképzésben nem részesültek, a két évi szolgálat után, még két hónapig szolgálnak. Aki valamely előképzőtanfolyam látogatását megkezdette, de azt elfogadható akadály híjján, nem fejezte be, az 6, aki pedig ugyanilyen ok miatt meg sem kezdte a tanfolyamot, az 12 drachmát fizet.

Akinek saját lova van, az lovassági előképzésben is részesülhet. Aki a kötelező előképzésen felül, saját költségén még különleges lövészkiképzésnek is aláveti magát, az, két év helyett csak egy évig szolgál.

A katonai előképzés szempontjából az országot ke-

rületekre osztották fel. A kerületek központi helyein állítják fel a lövésztanfolyamokat. Azon ifjak, akik a lövésztanfolyamokat igen jó eredménnyel végzik, szolgálati idejük folyamán, többféle kedvezményben részesülhetnek.

A tiszti oktatókat a király, az altiszteket, a hadügyminiszter nevezi ki. Az egész katonai előképzés fölött a hadügyminisztérium gyakorol felügyeletet. Segédszemélyzetképen helyi alkalmazású, nyugdíjas és tartalékos tisztek is alkalmazhatók; szükség esetén pedig még olyan polgári egyének is, akik szükséges szakismerteiket igazolják.

Bulgária.

A bolgár kormány, az if júság katonás nevelésének beható tanulmányozása után, még 1908-ban törvényjavaslatot készített, a katonai előképzésnek különösen a középiskolákban való rendszeresítése céljából. A törvényjavaslat főbb pontjai a következők:

Az érvényben, álló tanterv mellett, minden elemi és középiskolában hetenként háromszor, elméleti és gyakorlati katonai oktatást is rendszeresítenek, amelynek anyaga:

a) az elemi iskolákban: katonai torna és katonai játékok; hazafias és katonai dalok éneklése.

b) A középiskolák 4 alsó osztályában: az elemi iskolák anyagán kívül, rendgyakorlatok, menetgyakorlatok, kirándulások, hőstettekről szóló lelkesítő előadások.

c) A középiskolák 3 felső osztályában: kisebb katonai gyakorlatok, célbalövés, térképoltvasás, tábori szolgálat.

A két első fokozatban, a polgári tanítók és tanárok tanítanak.

Az utolsó fokon, – altisztek segédkezése mellett – tényleges állományú tisztek. A kiképzés egységes menetének ellenőrzésére egy magasabb rangú törzstiszt van kirendelve, aki egyszersmind a közoktatásügyi miniszternek előadója.

A fejlődésben lévő iskolai előképzésen kívül, csak kevés történik az ifjúság katonás nevelése érdekében. Mindössze annyi, hogy 1910-ben, a bolgár tornaegyesületek kongresszusa elvben kimondotta, hogy a tornaegyesületek programjába felveszik a céllövészetet is. Az eszme praktikus megvalósítása, csak igen lassan fejlődik.

Svédország.

A katonai kiképzés Svédország valamennyi iskolájában, már évek óta rendszeresítve van. A kiképzést szabályozó kormányrendelet szerint, az iskolákban végzendő katonai gyakorlatoknak az a céljuk, hogy a tartalékos tiszti anyagot, már ifjú koruktól kezdve, beleneveljék és kiképezzék a katonai ügyességekbe.

A tanítás tárgya: egyes kiképzés és szakaszgyakorlat; a puska szerkezetének és kezelésének megismertetése; teljes elméleti és gyakorlati lövészkiképzés és távbecslés; a terep fölhasználása lövészállásul és födözetül. A kiképzés előtt, minden tanulót orvossal megvizsgáltatnak s megállapítják, hogy testileg az egész kiképzésre, vagy csak annak némely részére alkalmas-e, vagy egyáltalán alkalmatlan-e arra. A kiképzésre évi 60 órát szánnak. *Xjgy* az elemi, mint a középiskolai ifjúságot, előhaladásuk foka szerint, 4 szakaszba osztják. A kiképzést az intézet tornatanára vezeti. Erre való alkalmatlansága esetén, egy kivezényelt tiszriátja el az oktatást; akinek a hadügyminiszter által kirendelt altisztek, mint segédoktatók segédkeznek. A kiképzéshez szükséges fegyvert, lövészert és egyéb felszerelést, a hadügyminiszter bocsátja az iskolák rendelkezésére; Egyik stockholmi iskolában nagy tartalékraktár van, amely az iskolák készletének kiegészítésére szolgál. Évente, a középiskola felsőbb tagozataiban, minden növendék 75 gyutacs- és 75 élestöltényt lőhet el. A szakiskolákban 75 gyutacs- és 25, illetve 75 élestöltényt. Az elemi iskola alsóbb tagozataiban csak gyutacslövést gyakorolnak. Versenyek és szemlék alkalmával, külön töltenykészletet kapnak a tanulók.

A kiképzés végén a tanfolyam vezetője, minden tanulót osztályoz és megállapítja, hogy vajjon a tanuló, a következő magasabb fokú szakaszba léphet-e. A középiskolák 4 szakaszának legkitűnőbb tanulóiból egy külön szakaszt alakítanak; ezek nagyon gondos kiképzésben részesülnek, olyannyira, hogy a gyakorlatoknál segédoktatókul alkalmazhatók legyenek. Azon tanulók, akik az iskola legfelsőbb osztályát elvégezték, katonai képzettségük fokáról, a vezető tanár által kiállított bizonyítványt kapnak. Az iskolaigazgatók a tanfolyamok befejeztével, annak lefolyásáról és eredményéről részletes jelentést szerkesztenek és azt 2 példányban a főigazgatók elé terjesztik, akik az egyik példányt, megjegyzéseikkel, a közoktatásügyi miniszterhez továbbítják.

A Magyar Középiskolában (1913. dec. 15.) nagyon érdekes ismertetést olvashatunk a svéd ifjúság katonás nevelésére vonatkozóan, *Hámos* Nándor tornatanár tollából. Figyelmemet – mondja Hámos – nem kerülhette el a célbalövés sem. Alkalmam volt az egyik iskolának kör alakú termében, puskáikat is elhelyezve látni; az intézet iskolaszolgája ügyel a tisztaságukra. Minden tanulónak meg van a maga fegyvere. A céllövészet tanítása, a középiskolák felső osztályaiban kötelező. Oktatója, az intézet tornatanára, aki úgysis többnyire katonatiszt. Segédkezik rendszeren, egy tartalékos hadnagy, egy őrmester, két káplár. A főfelügyeletet egy őrnagy gyakorolja. Magának a céllövészetnek tanítása, augusztus 26-án kezdődik és bezárólag szeptember 12-ig tart. A tanítás naponta 11-kor veszi kezdetét.

A kurzus végén, a stockholmi céllövő egyesület versenyt rendez, amelyre a legkiválóbb, a legtöbb egységet nyert tanulókat bejelentik. A díjlövészetben a tanári kar is jelen van s nem egyszer történik meg, hogy a legjobb díjlövő, valamelyik iskolának a tanulója; többnyire olyan, ki az ifjúsági céllövő egyesületnek tagja volt. Mert ilyen egyesületek is vannak az iskolák keretében szervezve; ezek a sportkörök egy osztályát alkotják.

Mindezek azt bizonyítják, hogy a svéd középiskolákban nagy gondot fordítanak a katonás szellemű testnevelésre, melynek célja nem egyedül a test ügyesítése, erősítése. Az egész nevelésügyi rendszeren, főleg honvédelmi cél vonul végig.

Az ügy arányaira nézve, a következő adatok szolgálhatnak felvilágosításul. Az országban 2000-nél több lövészegyesület működik, mintegy 150.000 taggal, kik a hadügyminisztertől díjtalanul kölcsön kapott hadipuskákból, évente átlag 6 millió gyutacs- és 1,200.000 éles-töltényt tüzelnek el. A lövészegyesületek a célbalövésen kívül, a nemzeti öntudat, a hazafias szellem, a honvédelem ügye iránt való érdeklődés fejlesztését, elméleti és gyakorlati katonai ismeretek terjesztését és katonai rend- és harcegyesületek tartását is feladatuknak tekintik. Az egymáshoz közel fekvő helységek lövészegyesületei, gyakran rendeznek tisztek vezetése mellett, sőt katonai csapatokkal együttesen is. harcszerű lövőgyakorlatokat: így ezeknek, nagy érdemük van a svéd hadsereg harcratermettségének fokozásában.

Ha valamely helységben legalább 10 lövész jelentkezik, azok már egyesületet alakíthatnak. Az egyesületek, megyék szerint szövetségeket alkotnak, melyek egy Stockholmban székelő középponti fővezetőségnek vannak alárendelve.

A lövészegyesületek egyöntetű működését, a központi fővezetőség kiadásában megjelent, minden egyesületre nézve kötelező útmutatás biztosítja. Az állam, a nemzeti célbalövés támogatására, évente átlag 600,000 koronát költ.

Hangsúlyozni kívánjuk, hogy az ügy kiépítésére, a nép egészséges közszellem én kívül, nagyon kedvező befolyást gyakorolt, Svédországnak talán az egész világon legiskolázottabb tornatanári kara. Svédországban a tornatanárok többnyire, olyan tényleges állományú tisztek, akik a stockholmi központi tornaintézetnek három évig tartó testnevelési tanfolyamát elvégezték és

megszerezték a gyógyító tornagyakorlatok vezetésére képesítő oklevelet is. Az ilyen tiszték azután, mint a svéd középiskolák kinevezett tornatanárai, az iskolák székhelyén állomásozó csapatoknál is szolgálatot teljesítenek.

A svéd tornatanára kar dicséretére aligha hozhatnák fel nagyobb elismerést, mint annak felemlítését, hogy egy, a legelőkelőbb francia szakférfiakból, orvosokból, képviselők közül álló, nagy bizottság, olyan értelmű javaslatot terjesztett néhány évvel ezelőtt a francia kormány elé, amely nemzeti érdekből tartja szükségesnek, a svéd tornatanárképzésnek francia talajba való átültetését.

A katonás nevelés eszméjének svéd földön való, őszinte megbecsülése és szeretete, nagyrészt a svéd tornatanárok hazafias munkáját dicséri.

A magyar tornatanítói kar azon része, amely rövidlátásból ellensége a magyar ifjúság katonás nevelésének, sokat tanulhatna, a svéd tornatanári kartól . . .

Norvégia.

Norvégia kormánya különös gondot fordít, a célbalövésnek a hadsereg kötelékein kívül való gyakoroltatására. Legjobban bizonyítja ezt a tényt, az a körülmény, hogy legújabban a lövészez egyesületek szubvencióját tetemesen emelték. A kormány, a kérdésnek hosszas és alapos tanulmányozása után, már évekkkel ezelőtt, olyan javaslatot terjesztett az országgyűlés (sztorting) elé, amelyben a katonai gyakorlatoknak, a fegyverkezelés és a célbalövésnek tanítását, a gimnáziumok valamennyi és a népiskolák két legfelsőbb osztályában rendszeresíteni, szükségesnek véli. Az olyan elemi iskolák ifjúságának kiképzését, amelyekben a tanító hiányos katonai képzettsége lehetetlenné teszi bizonyos elemi katonai ismereteknek is tanítását, a helyi lövészez egyesületek gondjaira bízzák. Ezek. ilyen esetekben, a kebelükben alakított ifjúsági osztagokba sorozzák be őket.

A célbalövésben való kiképzés, az előkészítő oktatásból és a lövőgyakorlatokból áll. A gyakorlatokhoz 6-5 mm. gyermek-karabélyt használnak, amelynek szerkezete a hadipuskáéhoz hasonló. A gimnáziumok két legfelsőbb osztályában, minden tanuló, 30 gyutacs- és 30 élestöltényt tüzel el.

Németalföld.

A németalföldiek is megértették immár, hogy az állam erejét és tekintélyét csakis a nemzet ifjúsága, katonai ereje biztosítja. A legutóbbi években, a közvélemény már mind hangosabban követelte az állam fegyveres erejének növelését. A hadügyminiszter, már 1906-ban, egy katonai és polgári egyénekből álló vegyes bizottságot alakított, amelynek feladatává tette, hogy az ifjúság testi nevelésének fejlesztése céljából, javaslatot terjesszen eléje. Azután, hogy ez „a bizottság feladatának eleget tett. a hadügyminiszter kezdeményezésére, a kormány egy polgári és katonai egyénekből alakult nagyobb vegyes bizottságot bízott meg. nem ugyan a katonai előkészítő oktatás tervezetének elkészítésével, hanem azzal, hogy egy olyan egyetemleges testnevelési tervezetet készítsen, amely életbeléptetése esetén, mennél több alkalmas ifjút adhatna a hadseregnek.

Németalföldön, az ifjúság különleges katonai kiképzésével a lövészegyesületek foglalkoznak. Ezek, a 16-24 éves ifjaktól, kisebb-nagyobb csapatokat alakítanak s azokat az állam jelentékeny mértékű támogatása mellett, a katonai gyakorlatokban és a célbalövésben, rendszeresen kiképzik. A kiképzésben részesült ifjak, katonai szolgálatuk idejére, tetemes kedvezményekben részesülnek. Nevezetesen. 8 és fél hónap helyett, csak 4 hónapot kell szolgálniuk.

Legújabbban, azzal az eszmével is foglalkoznak, hogy háború esetén, minden lövészegyesület egy-egy népfőlkelő. önkéntes csapatot alakítson. Az ilyen irányban és szellemben működő lövészegyesületek megalakí-

tását 1900-ban kezdték meg. Öt évvel ezelőtt 432 ilyen egyesület működött. Az állani főleg lövőházak építésével, lövőterek berendezésével, oktatók kirendelésével, puskák és lövészek kölcsönadásával, versenydíjak adományozásával segíti az egyesületeket.

Hágában, még 1907-ben alakult meg, a „Nederlandsche Militaire Bond voor Lichamelijke Opvoeding” című egyesület, amelynek kimondott célja az, hogy honvédelmi tekintetből, a rendszeres testi nevelésnek, a nép körében csináljon propagandát. Az egyesület, a torna és atlétika minden ágát, elsősorban helyőrségi állomásokon szándékozik művelni. Az egyesületnek -- évi 1 forint tagsági díj lefizetése mellett – minden polgár és katona, tagja lehet. Sajnos, hogy a sok gátló körülmény, az ügy teljes kifejlődését, nagy mértékben akadályozza. Az egyik propaganda bizottság, néhány évvel ezelőtt jelentette is a kormánynak, hogy a nagy drágaság, a nagyszámú oktatószemélyzet szüksége, a tanulóifjúság idejének és zsebének túlságos igénybevétele, megbénítja az ügyet és mindebből kifolyólag, az érdeklődés is megszűnt.

1909. óta, két egyesület, nevezetesen a „Weerbaarheids-yereiniging” és a „Volksweerbaarheid, egészen új csapásokon igyekszik az ifjúság testi nevelését előmozdítani. Mozgalmuk, első pillanatra azt a látszatot kelti, mintha alapjában véve a oserkészmozgalommal volna azonos. A tény mégis az, hogy ezen egyesületek, a cserkészmozgalommal semmiféle elvi összeköttetésben nincsenek. Nevezett egyesületek a szünidőben összegyűjtik a vállalkozó ifjúságot és az egyes csoportokat két-két héten át, a szabad ég alatt táboroztatják, gondoskodván róla, hogy a test és lélek erősödése semmiben sem szenvedjen kárt. A tábor élén tanárok és tisztek állanak. A résztvevők 15 évesnél idősebb fiúk, akik a táborban játszanak, tornásznak, gyalognak, kerékpároznak, fürdenek és célba lönek. Ezen egyesületeket a németalföldi társadalom nyiban pártfogolja.

Az olyan egyesületek ügyében, amelyek a föntiek mellett, önként vállak óztak a katonai előképzésre is, külön királyi rendeletek intézkednek. Ezek, különösen a céllövészetre való tekintetből, bő támogatásban is részesülnek. Ha egy-egy ilyen egyesületnek annyi ifjú tagja van, hogy belőlük legalább egy század alakulhat, úgy ebben az esetben, maga a királyné rendel számukra parancsnokot és oktató tiszteket. Az ilyen egyesületek, a hadügyminisztertől a lövőkészletet is ingyen kapják. Az említett, táborozásokban, főleg középiskolai tanulók vesznek részt.

A tábori életet a „Táborszabályzat” szabályozza; ez gondoskodik a hazafias ünnepek megtartásáról, úgyszintén az ifjúság vallásos érzésének mélyítéséről is.

A Volkswearbaarheid nevű szövetségen kívül, még más, magánosok által vezetett és fõntartott hasonló irányú egyesületek is működnek. Ezek, egészen fiatal, 12 éves ifjakat is felvesznek. A hadügyminisztérium ezeknek is rendelkezésre állítja a szükséges tábori felszerelést – ámbár lényegesen kisebb súlyt helyeznek a tábori szolgálatra, mint a fõntebb említett egyesületek. Az állami áldozat, kétségkívül megtérül azon a réven, hogy az állam hadserege, testben-léi ékben edzett ifjúságot kap. Ámbár az egész mozgalom csak a megindulás stádiumában van, mégis szép reményekre jogosít.

Belgium.

Belgium is azon államok sorába tartozik, amelyben az ifjúság katonás nevelése, jórészt még mindig az elvi mérlegelésnél tart. A „Katonás Nevelés” fordításában közöljük, az egyik belga testnevelésügyi szaklapnak (La Gymnastique Scolaire) egyik idevágó cikkét, amely a belgák elvi célkitűzését tanulságosan tükrözteti vissza. A szóbanforgó cikk – a többi közt – ezeket mondja:

Az új hadügyi törvény, amely a Moniteur Belge 1909. dec. 16-iki számában látott napvilágot, a katonai szolgálati idő jelentékeny leszállításáról intézkedik.

Ennek a leszállításnak a mértéke – sokak ítélete szerint – elégtelen és kétségtelenül már legközelebb, újabb könnyítések követelésével fogunk szembe kerülni. Oly irányban természetesen, hogy ezek, úgy a katonakötelezettek, mint a különböző katonai rangfokozatokban levők kiképzési követelményeiben, összeegyeztethetők legyenek.

A katona kiképzése két élesen elváló irányt foglal magában. Az egyik a legénység fizikai és morális képességeivel kapcsolatos; a másik tisztára, különlegesen a katonai hivatás nevelését célozza. Az első beletartozik a nevelés általános egészébe. Ez kiválóan érdekli a családot és az iskolát, amelyeknek kötelességük, hogy felügyeletet gyakoroljanak az egyén egészségi állapotának edzése és normális fejlődése, cselekvőkészsége, munkabírása és a betegségekkel szemben való ellenálló képességeknek fejlesztése, nemkülönben az intelligenciának és jellemnek nevelése fölött. Mindezek a szempontok, a katonai kiképzésnek is lényegesebb elemeit képezik. A

gyermek- és ifjúkoron át folytatott fizikai nevelés, kiválőbb képességeket adna a katonának, mint a milyeneket a jelenlegi ujonoművelés, a katonai fegyelemben eltöltött bármily hosszú idő után is nekik adni képes. Sőt hozzátehetjük, hogy a hivatásos katonai kiképzés jelentékeny része, már így eleve, az ifjak tulajdonaivá válik s eltekintve különös részletdolgoktól, az ifjú katona, a szakasz, sőt a századiskolának is jelentékeny anyagát elsajátítja, mielőtt a kaszárnya küszöbét átlépi. Ily módon a sorozás után nem maradna más hátra, mint az, ami már tulajdonképen a különleges és azután a tömegképzésnek a feladata s ami már maga is csak játék lesz az olyan ifjúra nézve, akinek ezen a téren alapos előképzettsége van. Néhány havi különleges gyakorlati szakképzés elégséges lenne, a hivatásos katonai nevelés teljes befejezéséhez.

Ilyen értelemben nyilatkozik M. Jahnsen is, a belga képviselőházban (1909):

„Ha mi már a gyermekkor egy bizonyos szakától kezdve, előkészítjük ifjainkat a katonai szolgálatra, úgy csakhamar lehetővé válik, a szolgálat időtartamának újabb csökkentése, amellett, hogy kitűnő hadsereget is nevelhetünk.”

Azonos szellemben beszélt Wausermann képviselő is:

„Hogy a katona egyéni kiképzésének idejét le szállítsuk, arra csak egy biztos eszköz van: szélesebb alapokra fektetni, a hadseregbe való belépést megelőző, katonai kiképzést. Azt gondolom, hogy az iskolák keretében a fizikai és intellektuális nevelés útján, a katonai szolgálat ideje a minimumra lesz leszállítható.”

M. Jahnsen a kérdésnek más pontjaira nézve ezeket mondja:

„Manap a katonának egész különleges ügyességgel és rátermettséggel kell bírnia. Tudnia kell támadást kezdeni, ugrani, futni és hosszú menetel-

seket kell kibírnia. Mi akadály lehet hát annak, hogy az iskolák gimnasztikai nevelése, teljes komolysággal, katonai szempontok szerint igazodjék? Nemde, ezt faji érdekünk is megkívná, ha igaz az, amit az általános tapasztalat mutat, hogy népünk, bányák, gép- és szövőgyárak nehéz munkájában satnyul és halványul. Minden eszközt meg kell ragadnunk arra, hogy ifjaink fokozott gimnasztikai oktatásban részesüljenek. Szórakozás címén azt is megengedhetnők, hogy tömegesen nagy kirándulásokat végeztetnénk velük az ország vidékein, azzal a célzattal, hogy ellenálló képességüket növeljük és nagy menetelések elviselésére képessé tegyük. A céllövés kellemes és szórakoztató gyakorlat. Miért ne lehetne minden megye székhelyén céllövő tanfolyamokat rendezni, amelyeken minden ifjúnak részt kellene venni oly módon, hogy ne kelljen a kaszárnyában elkezdni azt, amit már a belépés előtt megtanulhat.”

Mindebből látható, hogy a belga ifjúság katonai előképzése ugyanazon az elvi úton jár, mint a legtöbb államban.

Az ügy reális kiépítésére nézve, sokat várhatnak a belgák a L'Association et Fédération D'Exercices Physiques Pour la Préparation Militaire című egyesülettől, amelynek igazgató-tanácsa megvitatni készül az egyesület titkárának, *Ribeaucou* grófnak, az iskolai katonai nevelés tárgyában készült jelentését. Kétségtelen, hogy ezek a tárgyalások előbb-utóbb az ügy teljes kiépítéséhez vezetnek.

Dánia.

Dániában, az ifjúsági tömegnevelést célzó társadalmi mozgalom, merőben speciális, minden államétól eltérő, eredeti irányt követ. A mozgalom iránya, a katonás *nevelés és egy cserkészmozgalom-féle renàezer* egybeolvasztásából eredt. A cserkészmozgalom ugyanis, majdnem mindenütt elmellőzi az intenzívebb katonás szellemet, különösen pedig a katonai tárgyak oktatását. A dán ifjúsági mozgalom ellenben, a legszorosabb kapcsolatba hozza a két nevelési irányzatot. Nem hogy idegenkednék a katonai fegyelem és katonai eszközök igénybevételeitől, hanem ellenkezőleg, mindezt mozgalma kiépítésének alapjául tekinti.

Dániában, 1902-ben alakult meg a „Frivilligt Dreng-Forbund”³¹⁾ című szövetség, amely az egész országra kiterjedő szervezetében, sok ezer ifjút ölel fel. A szövetség fővárosi szerve legelsősorban arra törekszik, hogy a kopenhágai ifjúságot teltse azokkal az ideálokkal, „amelyek a nemzetet nagyvá és erőssé teszik”. A mozgalom, a nagy város kedvezőtlen hatása alól akarja az ifjúságot kivonni, hogy testét és lelkét, hazafias célok elérésére üdén tartsa.

A mozgalom vezetői közt sok a pap, katonatiszt és hivatalnok. A szövetség tagjai 11-16 éves ifjak lehetnek.

Az eredeti célmegjelölés szerint, a szövetség:

- „1. dán fiúkat,
2. keresztény fiúkat,
3. üde fiúkat”

³¹⁾ Önkéntes fiú-szövetség.

akar nevelni. A szövetség szervei hetenként egyszer, katonai rendgyakorlatokat tartanak, amellelt, hogy a katonai tornát is behatóan űzik. Rendszerint aktív tiszt vezeti a gyakorlatokat, amelyeket a fiúk komolysággal, minden igyekezetük megfeszítésével végeznek. A szövetség ezeket a katonai gyakorlatokat a fegyelem, a test és az egyéniség nevelése szempontjából tartja szükségeseknek. A gyakorlatokat részben az iskolákban, részben pedig a rendelkezésre bocsátott kaszárnyákban tartják meg.

Mintegy kéthetenként, abból a célból gyűjtik össze az ifjúságot, hogy tanulságos előadásokat tartsanak számukra, miközben az ének és zene léleknevelő hatását is érvényre juttatják. Ezeket az összejöveleteket minden egyes alkalommal rövid vallásos ájtatosság fejezi be.

Helyenként és alkalom szerint súlyt helyeznek a mozgalom vezetői, a csónakázásra és úszásra, különösen pedig a menetgyakorlatokra. Az utóbbi gyakorlatoknál nem a sportszerűség a cél, hanem egyedül az, hogy a fiúkat önfegyelmzésre szoktassák, lelküket pedig üdeségben tartsák. Főleg, ezért képez az ének oly megkülönböztetett fontosságot a mozgalomban.

A mozgalmat különösen jellemző menetgyakorlatok, igen gyakran 2-3 heti időtartamnál is tovább tartanak. A szövetség csapatai, keresztül-kasul járnak az országot, miközben megismerik hazájukat, népüket.

A dánok mindenütt és minden alkalommal, hihetetlen lelkesedéssel fogadják a vándordíjakok lelkes és víg csapatait.

Fesztelen, de mindig fegyelmzett vígkedélyűség jellemzi a csapatokat; nyilván ezért is vívták ki az általános rokonszenvet.

Tekintélyes dán férfiak, fontos nemzeti és szociális missziót tulajdonítanak az erősen fejlődőfélben lévő mozgalomnak; azt minden törekvésükkel és áldozatkészségükkel támogatják is. „Népünk jövőjébe annál több

nyugalommal nézünk” – mondják – „mennél szélesebb körben terjed mozgalmunk”.

A főntebb megismertetett mozgalom mellett, virágzik Dániában a hadipuskával való célbalövés gyakorlása is. Mintegy 30.000 lövész gyakorolja magát évente a célbalövésben. Tejenként és évenként átlag, 100 hadi töltényt tüzelnek el. És ámbár az állam is segélyezi a lövészegyesületeket – mintegy évi 100.000 koronával – mégis, a tagok, tekintettel a nagy tölténnyfogyasztásra, egyenként is meglehetősen anyagi áldozatot hoznak a lövészet ügyének. A hadügyminiszter, hadipuskákat ingyen bocsát az egyesületek rendelkezésére.

A fősúly kétségkívül, a jellemzett ifjúsági mozgalmon van, amely edzett testű és finomlelkű ifjakat nevel Dániának.

Portugália.

Már Portugália is felismerte az ifjúság katonás nevelésének súlyát és jelentőségét. Itt azonban az államnak, a kérdés kiépítése körül sokkal több nehézséggel kell megküzdenie, mint másutt. Portugáliának kevés a pénze és iskolája. Ez, a mozgalom legfőbb gátló körülménye. Mindamellett, terjed az ifjúság katonás nevelésének eszméje. Tisztek, a hazafias érzésre apelláló könyveket írnak erről az ügyről. Egy bizottság pedig bő kezekben mozgó programot dolgozott ki, melyet máris életbe léptettek. Gyutacslövészet, katonai tornászat, versenylovás és versenytornászat képezik a gerincét, ennek a programúinak. Mint egészen új és eredeti eszmét megemlíjtük azt az ötletet, hogy segédoktatókul a tisztképzőintézetek növendékeit akarják alkalmazni, kiknek példaadásától igen jó hatást várnak. Minden alkalmat fel akarnak használni arra, hogy az ifjúság fogékony szeleme a katonai intézményeket megkedvelje. Ebből a szempontból akarják belevonni az ifjúságot minden katonai ünnepségbe.

Az ügy még csak a tervezgetés stádiumában áll.

Argentína.

A „Katonás Nevelés”. az „Année et Marine” című francia folyóirat egyik cikkének fordításában, a következőket írja az argentinai ifjúság katonás neveléséről;

Napjainkban, midőn a demokratikus elvek a legtöbb államban sürgősen követelik a katonai szolgálat időtartamának leszállítását és amikor némelyek a haza fogalmának, ha nem is kiirtására, de gyengítésére törekcszenek, jó tudni. hogy mit tesznek más államok. Így például Argentína köztársaság, a szeretetnek és gondosságnak a hadsereg iránt való fokozására, mely mindig az intézmények legnemesebbje, a társadalmi szervezet legfontosabb alkotó eleme volt és lesz, mely a benne, bízó nemzetnek lehetővé teszi, hogy nyugodtan teljesíthesse az erkölcsi és anyagi tekintetben való. haladásra irányuló hivatását.

1905. elején az argentinai köztársaság elnöke. *Alcorta Figtiero*, rendeletileg jóváhagyta a célbalövésnek és a tornának a nyilvános lövőházakban és a tanintézetekben való tanítására vonatkozó azt a szabályzatot, amelyet *Munillo* ezredes, a célbalövés és tornász« főfelügyelője szerkesztett és amelyet a hadügyminiszter terjesztett eléje. Ez a szabályzat minden tartalékos katonát arra kötelez, hogy minden év folyamán, előre meghatározott időben, három lövőgyakorlaton vegyen részt, mely alkalmakkor, szerek nélküli tornagyakorlatokat is kell végeznie. Az olyan tartalékosok, kik valamely lövőháztól 20 km.-nél nagyobb távolságra laknak, nem kötelezhetők az ilyen lövőgyakorlatokban való részvételle. Akik a lövőgyakorlatokon nem jelennek meg önként,

azoknak évente valamely csapattesthez 15 napi fegyvergyakorlatra kell „bevonulniuk.

A tartalékosoknak, a nemzeti kollégiumok és másféle felsőbb tanintézetek hallgatóinak és minden önként jelentkező 20 éves ifjúnak szabadságában áll, hogy valamennyi lövőgyakorlaton résztvegyen, ha a célbalövésre elméletileg és gyakorlatilag már kellőképen előkészült.

A szabályzat értelmében, a régi néplövőházak hivatalos jellegű intézetekké váltak, s így az államtól pénz és fegyverek alakjában rendszeres támogatást kapnak. Az egyesületeknek ajándékozandó lövészert az egyes egyesületek közt arányosan osztják szét. Minden lövészegyesületnek, mely ilyen támogatásban kíván részesülni, saját, vagy legalább 10 évre kibérelt lövőházzal kell rendelkeznie. A kormány számos új lövészegyesület alakítását segítette elő.

A polgárok, tartalékosok, tanulók és a már besorozott katonaköteles ifjak, ha valamely lövőházban, a törvényszerű gyakorlatok végzése céljából megjelennek, a gyakorlat ideje alatt, az ott működő oktatóval szemben föltétlen engedelmességgel tartoznak; az engedeti enkedőket szigorúan felelősségre vonják.

A gyakorlatok folyamán 100, 200, 300 és 350 méternyi távolságra, állva, térdelve és fekvé lőnek. Az egyes lövőházakhoz szakoktatók vannak beosztva, kik a „felügyelőkének vannak alárendelve. A tornagyakorlatok csukló-, fegyverforgató- futó- és ugrógyakorlatokból állanak.

A lövőkedv fokozása céljából, minden lövőházban évenként versenyt rendeznek, amelyen a legjobb lövők oklevelet és pénzdíjat kapnak.

A köztársaságban már 102 lövőház van. Valamennyi nyínek homlokzatán, ez a szép és nemes jelmondat áll: „Itt a haza védelmét tanulják.”

A rendelet, a közoktatásügyi miniszter fenhatósága alá tartozó valamennyi középiskola 2 legfelsőbb osztályára és a főiskolákra is. kötelezővé tette a katonai ki-

képzést. A kiképzést minden iskolában tiszttek eszközlik, akik a katonai tornagyakorlatok és az egyes katona tudnivalóinak tanításával olyan ifjakat nevelnek, kik már a csapatokhoz való bevonulásuk előtt is, katonáknak érzik magukat.

Az egész országban nagyon népszerűvé vált már a célbalövés sportja, amelyet a legkitűnőbb lövészek állandó vetélkedése, folytonosan fejleszt. Argentina az egyetlen amerikai állam, mely lövészbajnokait minden évben elküldi az európai nemzetközi lövőversenyekre.

Nagyon érdekesek az argentinai ifjúság katonás nevelésére vonatkozó azon reflexiók is, amelyeket von der Goltz tábornoszernagy fűz hozzá Jung Deutschland című, cikkéhez. Önkéntelenül is a német viszonyokra gondoltam, – mondja von der Goltz – mikor amerikai földön az 1910-iki nemzeti ünnepségek alkalmával, az elragadó argentinai ifjúsági zászlóaljokban és gyakorlataikban gyönyörködhettem. Az ottani kedves fiatalság egészen külön és jelentős helyet foglal immár el. A kollégiumok tanulói valóságos politikai szerepet töltenek be Zászlóikon, jelmondatként hordozzák, az argentinai nép jövő nagyságának reményét – megvannak róla győződve, hogy reményük beteljesül ...

Felemlítésre méltó még az a körülmény is, hogy az argentinai kongresszus, a polgárok célbalövésének fejlesztésére, 1 millió pesot (1 arany peso = 47, 1 papir peso = 235 korona) bocsátott a kormány rendelkezésére, melyet csak részben kell a katonaköteles ifjúság testi nevelésének fejlesztésére is fordítani. A pénzen, részben új lövőházakat építenek és a lövészegyesületeket támogatják, részben lövőversenyeket rendeznek, melyeken pénzdíjakat osztanak ki. E versenyeken tartalékos katonák, már besorozott, de még be nem vonult újoncok és főiskolai hallgatók vehetnek részt; a katonai szolgálatra alkalmatlanok, a versenyekből ki vannak zárva.

A hadügyminiszter elrendelte, hogy a helyőrségekben lakó tartalékosokat és még be nem vonult újoncokat,

a csapatok vásár- és ünnepnapokon lövészkiképzésben részesítsék; ahol helyőrség nincs, ott ez a kiképzés a polgári lövészegyesületek lövőházaiban történik.

A katonai előkészítés egységes menetét a kormány olyaténképpen biztosítja, hogy egy kis vezérfonálban írja elő mindazt, amit az előkészítő oktatásnak fel kell ölelnie.

Az Észak-Amerikai-Egyesült Államok.

Az Egyesült államokban, a katonai szolgálat reformját célzó egyik újabb javaslat is elismeri, hogy: "A nemzeti gárda értéke nem abban keresendő, hogy az használható hadieszközt képez, hanem abban, hogy az egész nép nevelésére befolyással bír. Senki sem tagadhatja, aki ért valamit a katonai kiképzéshez, hogy a fegyelem az értelmiség növelését eredményezi. Értékes állampolgárokat csak a testi ellenállóképesség fokozásával lehet nevelni." Az idézetben megnyilvánuló szellemnek és gondolkodásmódnak nem kisebb propagálója akadt, mint elnök korában, maga *Roosevelt*. Az 1904-ben megalakult The public Schools Athletic League-től sohasem vonta meg erkölcsi támogatását, különösen, amióta ez a szervezet kísérletet tett a célbalövésnek az iskolai ifjúság „körében való meghonosítására. Soha sem mulasztotta el, az ifjúságnak katonás szellemben való neveltetését hangsúlyozni, különösen pedig azt, hogy a célbalövést svájci minta szerint általánosítani kellene. Az ügy a legelőkelőbb buzdítás mellett is – különösen az arányokat tekintve – csak lassan halad előre. Hiszen, ha egy-egy európai államban 500-600 lövészegyesület már sok, úgy az Egyesült Államokban még 2000 is kevés. A buzdításnak azonban meg volt az a hatása, hogy a lövész-egyesületekben és a célbalövés tanítására megalakult szövetkezetekben megindult a munka. Mind általánosabbá válik az a szokás is, hogy a polgári iskolákba, az ifjúság rendszeres katonai kiképzésére tiszteket vezényelnek.

Eddig, a különböző intézetekhez 60 aktív és 30

nyugdíjas tisztet vezényeltek. Az úgynevezett "Military Colleges"-ekben 22,000, 17-20 éves ifjú részesül előkészítő oktatásban. Ezen intézetek tulajdonképpen olyan középiskolák, amelyek azáltal, hogy bennük a katonai szolgálatra való előkészítés rendszeresítve van, – arra vannak hivatva, hogy tanulóinak sorából a milic- és önkéntes sereg tiszti állománya pótolgassák. – Mindenesetre kár, hogy ezen intézetekben még nincsen meg az egységes szervezet és kiképzés. Így a német vezérkar egyik kiadványa megjegyzi, hogy némely intézet valósággal kadét-szervezet, míg másokban katonásdi játékká fajul el, a katonás nevelésnek fontosabb célra hivatott intézménye.

Hogy a kormány az intézetek kedvét és ambícióját fokozza, kimondotta, hogy a katonás nevelést meghonosító intézeteknek megadja azt a jogot, hogy évente egy alkalmas ifjút küldtessenek ki a hadsereg tiszti állományába. Az illető tisztjelöltek rögtön az iskola elvégzése után belépnek a hadseregbe és egy elméleti és gyakorlati vizsga letétele után tisztekké neveztetnek ki.

A szorosan vett katonás nevelés kezdőmunkája mellett szóba kell hoznunk az Egyesült Államok cserkészmozgalmát is, mely mozgalom közvetve, hathatósan támogatja az ügyet.

Az Angliára vonatkozó ismertetésben, a cserkészmozgalomnak eredeti elvi álláspontját megismertettük. Ehelyütt, az elv sajátságos és irigylésreméltó praktikus megvalósításának módját tartjuk megemlítenedőnek; azt a módot, amelyet a „tanuló táborok” követnek. Az Unióban ugyanis meghonosították – fokozottabb mértékben, mint bárhol másutt – a „nyári táborozás” rendszerét. Jól és nagyon körültekintően megválasztott helyeken összegyűjtik az ifjúságot, ahol 1-2 hónapot testet-lelket nemesítő munkában töltenek el. A nyári táborozás módját a New(-York államban szervezett, Adirondack Comp nevű társaság programja szerint ismertetjük meg. Ez a társaság júliustól-szeptemberig

tartja táborozását. Csak a 16. évet betöltött ifjakat fogadják be, akiket a táborozás folyamán, a sport és játékok egész sorozatával ismertetnek meg. A tapasztalt vezetőtanárok főtörekvése az, hogy a tanulók egészségét előmozdítsák és jellemüket férfiasá tegyék. Lássuk, hogyan töltik el az ifjak a táborozás egy napját, felkeléstől ($1/4 8^h$) lefekvésig ($3/4 9^h$).

Amint az ifjak felöltözököttek, magukat hidegvízzel lezuhanyozzák, ágyukat a levegőre teszik ki és azonnal testgyakorlatokat végeznek. A 8 órakor elköltött reggeli után, minden tanuló valamilyen sportot űz (labdázás, csónakázás, halászás, stb.). Az ebéd 1 órakor van; ezt fél 3-ig pihenés követi. Délután sorfa jön a karabéllyal való lövészet, majd a sportolás folytatása. Fél 5-kor a fürdés következik és 6-kor a vacsora. Esti fél 9 órára valamennyi ifjú összejön és negyed órával rá, aludni térnek.

Az ifjúság a táborozás egész ideje alatt sátrakban él. Hogy pedig ez a nagyon is szabályozott életmód egyhangú ne legyen, bőven gondoskodnak róla, hogy azt kisebb-nagyobb kirándulások tarkítsák. Az Egyesült-Államok igen sok államában meghonosították ezt a rendszert. Nyilvánvaló, hogy ennél célszerűbbet, az ifjúság testi és lelki javára üdvösebbet, elgondolni is alig lehetne.

Kanada.

Az angol National Service League mintájára legutóbb Kanadában is megalakult a nemzeti védőerő ligája. A szervezet célja a következő:

1. Fölvilágosítani a közvéleményt, a nemzeti védelem fontossága felől és közreműködni a védőerő eredményes és gazdaságos újjászervezésénél. .

2. Az egész országra kiterjedő, pártpolitikától mentes nevelési akció megindítása, a hazafias irányzatú katonás nevelésnek törvényhozás útján való kötelezővé tétele céljából; szem előtt tartván azt, hogy ez az egész népnek gazdasági, testi és erkölcsi megerősödésére előnyös volna és az állam biztonsága szempontjából is feltétlenül szükséges.

3. A közoktatási és hadügyi kormányzatnál és annak összes szerveinél közvetlenül is odahatni, hogy addig is, míg a kérdés törvény útján szabályozva lesz, a katonás nevelést valamennyi iskolában rendszeresítsék.

4. Társadalmi úton megvalósítani azt, hogy azon 14-18 éves ifjak is, akik nem járnak nyilvános iskolába, katonás nevelésben részesüljenek.

íme, a példaadás, hogy még az általános védkötelezettséget meg nem honosított államokban is, nemzeti érdekűnek tartják az ifjúság katonás nevelésének rendszeresítését.

Az irányelvek es tanulságok összefoglaló áttekintése.

Az a kép, amelyet a tárgyaltak alapján, a különböző államokban folyó katonai előképzésről megalkothatunk magunknak, arról győz meg bennünket, hogy ebben az ügyben, bizonyos mérvű egyöntetűség, azonos törekvés, azonos cél hatja át. az egyes nemzeteket. És ez a körülmény, elvégre természetes is. Hiszen minden nemzet, minden állam élni, izmosodni, fejlődni akar. Ezt a fejlődést és történelmi életet pedig, semmi sem biztosítja hathatósabban, mint éppen, a haza iránt önfeláldozásra nevelt ifjúságnak mélyszéles honszerelme. Minden nemzet teljes tudatában van annak, hogy léte, biztonsága, jövője, ifjúságán múlik. Hogyne volnának hát a nemzetek azon, hogy ifjúságuk lelkét, testét, jellemét, akaratát megacélozzák, erősítsék, fejlesszék, erkölcsét nemesítsék! Bizonyára, a nemzetek természetszerű élet-ösztöne terelte mindenütt, az ifjúság katonai előképzésének ügyét, többé-kevésbé egyéges mederbe.

Több nemzetről lévén szó⁴²⁾ és olyan ügyről, amelyre nézve a néplélek sajátossága és a nemzeti hagyomány is számba jő, az is természetes, hogy ezt a megegyezőséget, egyöntetűséget, csak általánosságban hangoztatjuk. Az ügy részleges kivételében, államonként, természetszerűleg tapasztalunk kisebb-nagyobb eltéréseket.

⁴²⁾ Az ifjúság katonai előképzését 22 államra vonatkozóan tárgyaltuk.

Ami rögtön, első szempillantásra is szembetűnik, az az, hogy az ifjúság katonás előképzésének szerkezeti ügyét, majdnem minden államban, a tanügyi kormánnyal szövetkezett hadügyi kormány ragadja magához. Ahol a szervezés munkáját a két legilletékesebb fórum kiküszöbölésével, maga a társadalom végzi, ott az ügy alig is fejlődik olyan egységes irányban és olyan arányban, mint ahogyan az kívánatos volna. Az ezen tapasztalásból eredő konzekvenciákat, a legtöbb állam levonta a maga számára. Ezért végzi a szervezés és kivitel dolgát legelső sorban, a kultuskormánnyal szövetkezett hadügyi kormány. Hiszen a hadügyi kormány részvétele nélkül – még helyes és célirányos megszervezés esetén is – az ügy keresztülvitele, természetszerűen akad meg. Például, a katonai oktató-személyzet, a szükséges felszerelés híjja, már magában véve is nagy akadály a ügy egységes kifejlődésének.

Érdekes jelenség, hogy azon államokban is, amelyekben az ügy központiasan, főleg a hadügyi kormány révén, egységesen van szervezve, de amelyekben túlnyomóan polgári oktatók foglalkoznak az előképzés pedagógiai részével, még ott is az egyöntetűség rovására milyen az ilyen oktatás. Itt van Anglia példája, amely államban a kormány, különös módon törődik ugyan az ifjúság katonai előképzésével, de mégis, az ügy egységességét, éppen a túlsók és emellett különböző felfogású polgári oktató miatt – nem tudja biztosítani. A mozgalomnak az a része, amely társadalmi megszervezésnek köszöni létét és emellett ráadásul kizárólag polgári oktatókra támaszkodik – ez a rész, pláne khaotikus képét adja az ügynek. E tekintetben is Anglia példájára hivatkozunk. – ahol a szorosán vett katonai vezetés alatt álló előképzéstől eltekintve – annyi, egységbe nem forrott válfaját látjuk a mozgalomnak. Ellenben, ahol a hadügyi és oktatásügyi kormány központiasan szervezi és vezeti az ügyet, ott már főleg a katonai oktatók, legfőképpen pedig a katonai szabály-

zatok egyöntetű szemmel tartása, eleve biztosítják az ügy egységes és céltudatos kifejlődését, így van ez Olaszországban, Franciaországban. Romániában, Japánban is.

Érdekes jelenség az is, hogy a mozgalom szükségességét, több államban, a katonai szolgálati idő leszállításával motiválják (Belgium, Románia, Németalföld). Az ilyen államok kormányai helyesen gondolkodnak, amidőn azt hangoztatják, hogy a katonai előképzés feladata részben az, hogy a hadseregeknek leszállított kiképzési idejét pótolja. Hangoztatják, hogy a katonai előképzésen keresztül ment ifjak gyorsabban, intenzívebben és mélyebben oktathatók ki, a katonai alapismeretekre, mint a többiek. Tapasztalják, hogy a munkakedv, az ügyesség, a rátermettség nagyobb az olyan ifjak körében, akik katonai előképzésben vettek részt. Ez a tera észétsze.ru tapasztalás indítja a kormányokat arra, hogy a mozgalmat mennél szélesebb és mélyebb alapokra helyezzék.

Így állván a dolog, a mozgalom célkitűzése is mind határozottabb és konkrétebb lesz, mindazon államokban, amelyekben az ifjúság katonai előképzését maga a hadügyi- és oktatásügyi kormány szervezi és vezeti.

Láttuk, hogy a legtöbb ilyen államban, sőt valamennyiben az előképzés célját, nem kicsinyes sport-szempontról állapítják meg, hanem a legfontosabból, éppen a *honvédelem* szempontjából. Franciaországban, Svájcban, Olaszországban, Romániában, Japánban nem félnek tőle, hogy a polgári ifjúságot, kimondottan, honvédelmi szempontból terelessék az előképzés zászlója alá. Japánban például, expressis verbis kimondják, hogy az előképzés célja az, hogy az ifjúságot a „háborúra” nevelje.

Az európai pedagógusok „legmodernebbjei”, részben a mieink is, ezen célkitűzést nem hajlandók elfogadni. Hiszen egy jó részük, a „világpolgárság” szellemétől áthatva, bármiféle katonás szellemű nevelést is

perhorreszkál. „Borzalmasnak” találják, a háborúra való nevelésnek még gondolatát is. Azzal persze nem törődnek és talán nincs is hozzá érzéktik, hogy elméleti, többnyire „demokratikus” alapokon nyugvó ellenszegülésükkel, a haza szilárdságának köveit bontogatják . . .

Az egyes államokra vonatkozó referátumok közt, igen sok helyütt bukkantam arra a panaszra, hogy az ügy ellenzői, főleg a szabadgondolkodó és szociáldemokrata tanítóóság köréből rekrutálódnak. A jóhiszeműek csoportjában, csak az álhumanizmusba burkolódzó és rövidlátó álmodozók ellenzik az ügyet. Az utóbbiak legfeljebb annyi engedményt tesznek, hogy nem ellenzik az ifjúság tornásztatását, edzését, erősítését. Tévesen úgy gondolkodnak, hogy ezzel, már azért is eleget tettek a katonai szellem követelésének, mert hiszen a testben erős és edzett ifjúság már teljesen kész és használható katonai anyag. A lelkiismeretüket ilyes gondolatokkal megnyugtató álmodozók, elfelejtik azt, hogy a hadsereg, a jó katonának nem csak edzett, erős testére, de hazafiasan és önfeláldozóan nevelt, ideális lelkületére is épít, és főleg erre. Elvégre mit ért az óriás szálas oroszok testi ereje a japánok nagy, ideális és önfeláldozó honszerelmével szemben? Semmit. És ha netalán a fönti mód szerint gondolkodók is kézbe veszik írásomat, ajánlom, olvassák el különös gonddal, a japán ifjúság előképzéséről szóló ismertetést, a tervezett és életbeléptetendő oroszországi előképzéssel párhuzamosan. A szóban forgó két nagy nemzet, a helyesség szempontjából, eléggé kitalasztalta egymáson, a katonai előképzés célkitűzésének kérdését. Semmi kétségünk sincs afölött, hogy a japán-orosz háború előtt, a japánok járták a nemzetnevelés helyes útjait és nem az oroszok. Fényesen bizonyítja ezt, a szégyenletes orosz vereségtől eltekintve, az a körülmény is, hogy az oroszok, a nagy vereség után, a hadsereg reformjával párhuzamosan, főleg az orosz ifjúság katonád előképzésének csinálnak széleskörű propagandát.

Hogy a nemzet védőképességének szempontjából, *pusztán* és *egyedül* a test erősítése, nagyon problematikus értékű, azt semmi sem bizonyítja jobban, mint a svájci évszázados tapasztalat és az ezen tapasztalat révén legújabban kikristályosodott előképzési irányzat, amely fennen hangoztatja, hogy az ifjúkortól kezdve rendszeresen üzött tornászás mellett, kiváló gond fordítandó, az ifjúság hazafias lelkületének, katonás szellemének, katonás gondolkodásmódjának és katonás jellemének kifejlesztésére is. A tornászás tehát, amely minden magasabb célkitűzés és célmegközelítés nélkül, végcélját csak éppen a test erősítésében látja, még nem teljes értékű, a katonai előképzés szempontjából. A testi nevelést a *hazafias-katonás szellemnek* kell bearanyoznia, hogy üdv háramolják belőle a hazára.

Íme, itt van Olaszország példaadása is. Az egyik szóbahozott közoktatásügyi rendelet szerint: „Ha ifjúságunk egészségben és erőben nő is fel, *ezzel még nem értünk el mindent* . . . Minden állampolgárnak katonává kell lennie, hogy bármikor kívánja tőle a haza. fegyvert ragadjon szülőföldjének, nemzete becsületének és érdekeinek védelmére.” Csak az ilyen szellemiben nevelt ifjúság lehet a hazának biztos, erős támasza. Az ilyen szellem megnyilvánulásával szemben, kétségkívül el kell hallgatnia annak; a gyáva és hazafiatlan nagyképűsködésnek, amely az *álhumanizmus* köpenyébe burkolódzva, az ifjúságtól távol igyekszik tartani, a hazafias önfeláldozásra nevelő, tisztult és ideális, katonás szellemet.

Nem azt mondjuk, hogy a katonai előképzésre vonatkozóan azt a célkitűzést fogadjuk el általánosságban, amelyet a japánok tettek magukévá; de azt is hangoztatjuk, hogy azt a cél megállapítást sem fogadhatjuk el, amely például, az ifjúsági célbalövésben mindössze egyszerű sportot lát, gondol és mond. A célkitűzésben a józan mérsékletnek kétségkívül érvényesülnie kell, de ez a célkitűzés viszont, ne áldozza fel a katonai előképzés legfontosabb elemeit, holmi álhumanisztikus szempon-

tok kedvéért. A mozgalom célkitűzésében kétségkívül Franciaország, Olaszország, Svájc, Románia. Svédország járnak a helyes úton.

A célmegállapítás kérdéséhez hasonlóan állunk, a katonai előképzés *anyagával* is. Sőt mi több, a célkitűzés lényegesen befolyásolja a tanítás anyagát is. Ez tehát nyilvánvalóan, a célmegállapításhoz képest módosul. Elvégre, a célt figyelembe véve, nem lephetett meg senkit, hogy Japánban, az ifjak valóságos katonai harcgyakorlatokat is tartanak. Itt nem csak az ifjúság hajlamát, szellemét, kedvét igyekeznek megnyerni, hanem kész katonákká óhajtják őket nevelni. Egészen nyilvánvaló hát, hogy a célkitűzéssel kapcsolatban és vele egyenes arányban nő, vagy csökken, az előképzés anyaga is. Mindamellett általánosságban megállapítható, hogy a mozgalom súlypontja, nem a szakszerű, *katonai ismeretek* elsajátításán nyugszik. Ellenkezőleg. A francia "brevet d'aptitude" és a svájci újoncvizsgálóval kapcsolatban elmondottak, arról győznek meg bennünket, hogy még az olyan államokban is, amelyekben az ifjúság katonai előképzésével különös mértékben törődnek, még azoknál sem beszélhetünk a katonai tudás elsajátításáról, mint célról. Nem beszélhetünk erről, sem az olasz, sem a román, sem a francia, sem a dán előképzésnél sem. És ezt értsék meg az úgy ellenzői.

Nem arról van szó. hogy katonai szaktárgyakat, a merev katonai fegyelmet, a speciális katonai szakismereteket csempésszük be az iskolába, avagy általában az ifjúság körébe; hanem arról, hogy az ifjúságba már korán beléneveljük a tekintélytiszteletet, a fegyelem iránti érzéket, az ezzel járó határozott, de szerény modort és viselkedést, mindennekfölött pedig, az áldozatrakész hazafiságot; mindazon elemeket, amelyek *együttvéve* tesszik ki, a katonás szellemet, a katonás gondolkodást.

Ezen elvhez képest, a katonai szakismeret *minimális* tanításában, tényleg, nagyon kevés eltérést tapasztalhatunk az egyes államok katonai előképzésében.

Mindössze ott, azon államokban terjeszkednek ki a katonai szakismeretekre, bőven és részletesen, amelyekbe* az ifjúság katonás nevelése *túllő a célon*; ahol a katonai előképzés értéktelen katonásdivá fajul el. Itt, az olasz, a svájci, a román katonai előképzés *egy-egy* töredékét említhetjük meg példának, amely rendszerek, részben, egészen a harcgyakorlatok legmagasabb fokáig terjedően nyújtanak „katonai ismereteket” az ifjaknak. Az ilyen fokú és irányú előképzés, tényleg helytelenítendő és elítélendő.

Az idevágó, sok külföldi forrás közül egyetlen egyet sem találtam, amely a túlhajtott és céltévesztett katonásdit, a katonásdi játékot, meg ne bélyegezte volna. Az ügy ellenfelei tehát rosszul teszik, ha kritikájukba csak az egészségtelen túlhajtásokat tartják szemelőtt. Ezek olyan kinövései és kis töredékei az egészséges, a helyes irányú, a szükséges előképzésnek, amelyeket az előképzés legmeghittebb barátai is eliminálandóknak tartanak. Amikor tehát az ügy ellenfelei, csak ezekre ferdeségekre hívják fel a figyelmet, nem kis rosszakaró lukról, legtöbbször csak leplezett, antimilitarista hajlamaikról adnak számot.'

Az előképzés anyaga – amint láttuk – majdnem mindenütt fokozatosan halad végig, a torna- és ifjúsági játékok legalacsonyabb fokától kezdve, fel, egészen a katonai rend- és tornagyakorlatokig, a fegyverfogásokig, a katonai fegyverekkel való célbalövésig. Közben, száimba jön még, főleg kirándulásokon, a térkép-olvasás, a távbecslés, továbbá a pihenők alkalmával, könnyed társalgási formában, a hadseregszervezetten, avagy más egyéb, közérdekű katonai kérdés megbeszélése. Ezenfelül ápolják a lovagias, bajtársi szellemet, az együvé tartozandóság és hazaszeretet érzetét. Az utóbit, nemzeti dalok betanításával, a nemzeti hősök tetteire való utalással, nemzeti lövőünnepségek (verseny) rendezésével is növelni igyekeznek. Ennyit és nem több ölel fel a tulajdonképeni katonai előképzés.

A módszer pedig, amellyel az előképzés célja felé törekszük – láttuk – korántsem a merev katonai „drill”, hanem a fesztelen és könnyed oktatás. Éppen a fontos célnak könnyed és közvetlen módszere eredményezi azt, hogy a mozgalom sok helyütt, fényes eredményeket mutathat fel.

*

Ennyiben igyekeztem az ifjúság katonai előképzése kérdésének tanulmányozásából, az önként kínálkozó, helyes irányelveket, módszert és célt leszűrni. Azzal a szándékkal tettem ezt, hogy a magyar ifjúság vezetésére hivatott tényezők, a tényleg helyes szempontokat belekapcsolják, jelenleg még forrongó, divergáló, meg nem állapodott, nemzetnevelő rendszerünkbe.

Építsük ki, fejlesszük, foglaljuk rendszerbe, azokat a nemzetnevelő irányelveket, amelyek lélekben és testben nemessé, erőssé, edzetté: *Magyarrá* nevelik, hazánk ifjúságát, virágát!

Ha az angol nemzetnek megvan a maga nemzeti ajátosságaihoz mért, rendszerré kiéptett, az állam és társadalom által dédelgetett, hatalmas arányú, nemzeti cserkészmozgalma, ha az angol ifjúságnak egy *Baden-Powell*-je van; ha a német nemzetnek megvan a maga hirtelenül, tűneményesen nagyraemelt, nemzeti Jung-Deutschland-mozgalma, a német ifjúságnak egy *von der Góltz*-ja; ha immár Hollandiának, Dániának és részben az Uniónak, a cserkészmozgalomból kifejlődött, de a nemzeti sajátosságok figyelembevételével, nemzetivé kiépített, sajátos ifjúsági mozgalma van; csak éppen a magyar nemzet ifjúsága legyen az, amely a nemzeti tartalom híjján szükölködő, a külföldi mozgalmak nyomán majmolt keretek közt, csak éppen tengjen-lengjen?

Hát nincsen nekünk nemzeti sajátosságunk, amellyel egy kiépítendő, rendszerbe foglalandó, nagy, nemzeti, ifjúsági mozgalmat – a külföldi kereteknek csak éppen figyelembe vételével – felruházhathánk, telíthetnénk, nemzetivé tehetnénk?

Nagy férfiünk sincs, aki ezt a gondolatot, a saját nagy érzésén keresztül, a nemzet, a magyar társadalom, a magyar apák, a magyar anyák szívébe olthatná?

Megelégszik a magyar társadalom, pusztán és egyedül a cserkészalappal és cserkészbottal? Azzal, amelyet főleg a szabadkőművesség igyekszik annyi buzgalommal a magyar ifjúság fejébe, kezébe nyomni?

Félre, a „világpolgárság” vérszegény, szárazra-aszott és perverz eszméjével!

„Magyar” ifjakat, a magyar hazának! Engedd, magyarok Istene, hogy ez a gondolat aranyozza be szívéinket, reményeinket, álmainkat, akaratunkat, tetteinket! Engedd, hogy ez a gondolat hassa át állami intézményeinket, társadalmunkat, népünket, férfiainkat, aszszonyainkat – és „nagy lesz a magyar”!

Jól tudom, hogy ehelyütt lezárt dolgozattal, csak félmunkát véreztem. Érzem, hogy kiépitendő, nemzeti, ifjúsági mozgalmunk körvonalozása, követendő rendszerünk kereteinek és belső tartalmának megrajzolása, szorosán és talán szükségszerűen simulhatott volna hozzá, a föntebb tárgyalathoz. További munkámnak azonban, maga a kitűzött pályatétel szabott határt. Így hát nem is lehetett más egyéb feladat, mint az, hogy¹ a figyelmet A külföldi nemzetek idevágó munkájára felhívjam. Meggyőződéssel hiszem azonban, hogy illetékes köreink nem állnak meg a félúton.

Annak a ténynek pusztá szemlélése és tudomásulvétele, hogy a külföld, ifjúságának megacélozásában is messze előttünk halad, sem illetékes köreinknek, de a magyar társadalomnak sem szolgálhat megnyugvással. Szükségszerű további teendők tehát az, hogy nevelésügyi rendszerünkbe, teljes határozottsággal bekapcsoljuk, egy – sajnos – még csak kiépitendő, rendszerbe foglalandó, „magyar” ifjúsági mozgalom életereit.

Hivatásomnál fogva jól ismerem mindazt, ami ezen

a téren idáig történt hazánkban. Ezen az alapon kérdem, hogy annak a szellemnek, amely a Galilei-kört is életre hivta, minden veszedelem nélkül engedhetünk-e továbbra is – főleg ifjúságunk körében – olyan mérvű érvényesülést, mint aminőt idáig már tényleg elért? Hiszen történelmi és nemzeti jogainknál fogva, egy mindent átfogó, „magyar” nevelésügyi rendszer mellett, el kellene törpülnie, meghúzódnia sem szabadna az olyan ifjúsági szellemnek, mint aminő az ország fővárosában is nyíltan és kérkedve grasszál.

Ne álljunk meg tehát ölbe tett kezekkel, további teendőink határai előtt !

Ha írással ifjúságunk ügyének netalán híveket, barátokat szerezhettem; ha a magyar társadalmat egy kiépítendő, nemzeti, ifjúsági mozgalom szükségességéről netalán meggyőzhettem; ha a lelkes, magyar ifjúság figyelmét a külföldi nemzetek hazafias versengésére sikerült felhívnom; ha netalán az sikerült volna, hogy az idegen példasor eesetelésével a magyar ifjúságot, az eddiginél még fokozottabb, még hazafiasabb munkára serkentsem, úgy kitűzött célomat elértem.

Források jegyzéke.

- (graf von Bothmer*: Jugend und Wehrkraft. München, 1911.
K. Fisch, Oberst: Erziehung' zur Wehrpflicht. Frauenfeld, 1913.
Sociétés de préparation et de perfectionnement militaires. Bulletin officiel du Ministère de la Guerre. Paris, 7. novembre 1908.
Paul Ruhlmann: Die Idee der Staatsbürgerlichen Erziehung in der Schweiz. 1911.
Wilhelm Frisch: Das deutsche Heer, eine Schule des Volkes, 1911.
Josef Meixner: Knabenliorte, Jugendbündnisse und Jugeudweb. ren. Wien, 1911.
Oolig tábornagy: Jung-Deutschland. Berlin. 1911.
Barabás Endre: Románia közoktatásügye.
Sórói Szabó Lajos: Honvédelem. Budapest, 1912.
Vierteljahrshefte für Truppeuführung und Heereskunde. Herausgegeben vom grossen Generalstabe. Berlin, 1910. 2. szám.
Paul Oswald: Die Staatsbürgerliche Erziehung in den Niederlanden. Berlin, 1911.
Chr. Gröndahl: Staatsbürgerliche Erziehung in Dänemark. Berlin, 1911.
A Katonás Nevelés 1907-1913. évfolyamai.
A Magyar Katonai Közlöny 1909-1913. évfolyamai.
A Schweizerische Monatsclirift für Offiziere aller Waffen 1907-1913. évfolyamai.
Számos más forrás, a szövegben van megemlítve.

TARTALOMJEGYZÉK.

	Oldal
Előszó.....	6
Franciaország.....	9
Svájc.....	29
Németország.....	44
<i>Olaszország</i>	52
Ausztria.....	60
Oroszország.....	67
Japán.....	71
Anglia.....	78
Ausztrália.....	87
Románia.....	88
Szerbia.....	93
Görögország.....	96
Bulgária.....	98
Svédország.....	99
Norvégia.....	103
Németalföld.....	104
Belgium.....	107
Dánia.....	110
Portugália.....	113
Argentína.....	114
Észak-Amerikai-Egyesült-Államok.....	118
Kanada.....	121
Az irányelvek és tanulságok összefoglaló áttekintése.....	122
Források jegyzéke.....	132